

planinski

V E S T N I K

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895 >>>

3

marec 2013

3,40 EUR

TEMA MESECA

Prvi ljudje v Alpah

INTERVJU

Jože Zupan Juš

Z NAMI NA POT

Zimski raj nad Ljubeljem Civetta

NOVO V PLANINSKI ZALOŽBI

Polhograjsko hribovje, 1 : 25 000

Polhograjsko hribovje je del zahodnega predalpskega sveta, ki leži zahodno od Ljubljane v njeni neposredni bližini. Omejeno je s Poljansko Soro na severu, Sorškim in Ljubljanskim poljem na vzhodu, Ljubljanskim barjem na jugu ter dolino Brebovščice in Podlipščice na zahodu. Razdeljeno je na osem večjih reliefnih enot.

1. Osrednje Polhograjsko hribovje
2. Zahodno Polhograjsko hribovje
3. Severno Polhograjsko hribovje
4. Butajnovsko-samotorška kraška planota
5. Kraški ravniki pri Toškem Čelu
6. Nizko hribovje na jugu
7. Žlebsko gričevje

8. Razširjeni deli dolin Gradaščice, Horjulščice in Šujice
Na severu seže karta do Škofje Loke, na jugu do Smrečja in Lesnega Brda, na vzhodu do Dvora in na zahodu do Žirovskega Vrha.

Format karte: 100 cm x 70 cm

Cena: 8,10 €*

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

Planinska orientacijska tekmovanja

Orientacijsko znanje je za izvajanje resničnega planinstva osnovnega pomena. V planinstvu ima nedvomno dolgo tradicijo, njene vsebine pa danes najdemo domala v vseh programih planinskega usposabljanja.

Učbenik je obsežen, sistematičen, jasen ter pregleden. Namenjen je udeležencem različnih planinskih usposabljanj, organizatorjem in tekmovalcem na planinskih orientacijskih tekmovanjih. Avtorji upajo, da bodo tudi drugi planinski strokovni kadri (mentorji planinskih skupin, vodniki PZS, gorski reševalci, alpinisti ipd.) v učbeniku našli primerno branje za izpopolnjevanje lastnega znanja.

CENA: V času od 15. 3. do 14. 4. 2013 lahko vodnik kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 8,15 €*(redna cena: 16,30 €).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS,

- na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur,
- po pošti: p. p. 214, SI-1001 Ljubljana,
- po telefonu: 01 43 45 684 v času uradnih ur,
- faksu: 01 43 45 691,
- brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu),
- e-naročila: narocilo@pzs.si ali pzs.si ali
- spletna trgovina PZS, <http://www.pzs.si/trgovina.php>.

Uradne ure v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9:
v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure,
petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11. ure).

Slovenski planinski muzej,

- Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana,
- telefon: 08 380 67 30,
- fax: 04 589 10 35,
- e-pošta: info@planinskimuzej.si.

Zakaj in od kdaj hodimo v gore?

Dušan Škodič

Ko je novinar New York Timesa leta 1923 v intervjuju naivno vprašal Georgea Mallorya, čemu se po groznih izkušnjah prejšnjih odprav znova odpravlja na še neosvojeni Everest, mu je ta menda odgovoril s tremi nesmrtnimi besedami: "Zato, ker je." Zapisano v dvomu, saj kot za večino fraz, ki niso ohranjene v zvočnem zapisu, ne moremo vedeti, v kolikšni meri so posledica novinarskega "ustvarjanja zgodbe". Je pa ta fraza postala nekakšen univerzalen odgovor na vprašanje, kaj ljudi žene k osvajanju tega, ekonomsko gledano, nekoristnega sveta.

Če že razmišljam zakaj, je prav, da se ob tokratni temi meseca vprašam tudi, od kdaj obstaja ta človekova želja. Odgovor nam je prišel naproti kar sam od sebe, še posebno v zadnjih desetletjih, ko je zaradi arheoloških odkritij na področju celotnih Alp odpadlo nekaj debelih zastorov, ki so prikrivali pogled na našega, domnevno boječega prednika, ki naj bi se stiskal v podzemnih jamah in se s sovrstniki, kolikor mu je dopuščalo iskanje hrane, najraje tiščal k varnemu ognjišču.

Sedaj spoznavamo, da je ta človek v resnici zahajal na obisk v gore od "nekdaj". Zagotovo pa od trenutka, ko se je zavedel samega sebe in sveta, ki ga je obdajal. Od takrat dalje njegova radovednost ni imela več nobenih omejitev in jih nima niti danes. Omejen z občutljivostjo fizičnega telesa se je med zgodovinskimi poledenitvami, ko so ledeniki prekrili gorska pobočja in doline, previdno umaknil ter čakal trenutek, ko mu bodo razmere omogočile vrnitev na kraje, s katerih so že predniki, ki jih je nosil v genih, zrl v svet globoko pod seboj. In tako je še danes, saj nas presenečajo vedno novi dokazi, da je naše prostočasovno hribolazenje le vrh ledene gore človeškega razumevanja, učenja, prilagajanja in sinergije z vsemogočno naravo.

Na mestih, kjer danes stojijo pašne planine, planinske in lovske kočice ali priljubljene razgledne točke, so bila odkrita najdišča z ostanki davne človekove prisotnosti. Obsežna področja okoli Vogla, Komne, Pokljuke in širše okolice Bohinja, kjer je danes zaraščen svet malih vrtač, pozimi pa smučišča, so bila že pred dva tisoč leti prekopana s površinskimi kopi iskalcev železove rude. Tudi planine so bile žive že pred tisočletji. V začetku le zaradi paše drobnice in še brez planšarstva, ker je za to še primanjkovalo znanja. A človek se je ves čas trudil in je bil iznajdljiv ...

O tem nam je veliko povedala oprava slavnega Ötzija, ki je pred okoli 5500 leti smrtno ranjen obležal na alpskem ledeniku. Njegov beg pred zasledovalci je bil le ena od nikoli končanih človekovih poti čez visoke gorske prelaze, preko katerih je širil svoje obzorje. Bakrena sekira je v tistem času pomenila revolucionarno orodje in statusni simbol, a njegov kamniti nož realnost večine sodobnikov.

Orodja in orožja iz kamna in kosti, najdena v Potočki zijalki in na ostalih lokacijah v naših gorah, segajo celo v obdobje od 30 do 40.000 let pred našim štetjem, v čas, ko beležimo pojav sodobnega človeka. Tedanji človek je bil predvsem lovec, če je hotel preživeti. A kaj je tega lovca dejansko gnalo tako visoko v gore? Je bila to potreba ali tudi radovednost po spoznavanju sveta? Ne pozabimo, da je bilo ljudi še zelo malo in da so bili gozdovi v dolini še polni divjadi. Pa je vendar zahajal visoko v nevarne predele s trdimi razmerami ter v dolino prinašal plen, z lokom ustreljen na gorski polici. Brez dvoma je užival v veliki osebni zmagi, ko se je z vrha razgledoval na svet pod seboj.

Ja, to je bilo tisto glavno, kar je Mallory v nadaljevanju intervjuja še povedal novinarju: "Od vzpona na Everest ne bo nikakršne koristi. Z vrha ne bomo prinesli prav nič, razen nekaterih spoznanj. Imeli pa bomo avanturo in užitek, v čemer je tudi smisel življenja. Ne živimo zato, da jemo in služimo denar, temveč jemo in služimo zato, da živimo!" Da, to je naše življenje. Zato nam ni namenjeno ostajati v svojih "jamah" v dolini ...

Z NAMI NA POT - OPISITUR

- 33 Čez Pod
- 33 Košutica
- 35 Begunjščica, po Centralni grapi
- 35 Vrtača, skozi Suho ruševje po grapi Ipsilon
- 37 Okrog Civette
- 37 Civetta, običajni pristop
- 39 Civetta, Ferrata degli Alleghesi
- 39 Civetta, Ferrata Tissi

UVODNIK

1 Zakaj in od kdaj hodimo v gore?

Dušan Škodič

PRVI LJUDJE V ALPAH

4 Visokogorje od kamene dobe do novega veka

Kako smo ljudje osvajali gorski svet
dr. Jana Horvat

PRVI LJUDJE V ALPAH

7 Najstarejše sledi

Le skala, kamen in kost!
dr. Matija Turk

PRVI LJUDJE V ALPAH

10 Našli sledi prvih rudarjev

Sedemnajst let raziskav pašništva in rudarjenja v visokogorju

Janez Bizjak in Miran Bremšak

PRVI LJUDJE V ALPAH

12 Potočka zijavka

Raziskave 1926–2012
dr. Boštjan Odar

PRVI LJUDJE V ALPAH

14 Arheološko izkopavanje na Orlovih glavah

Na terenu z arheologi
Dušan Škodič

INTERVJU

16 Dokler bo človek stremel za plezanjem, bo človeštvo zdravo

Pogovor s pesnikom in alpinistom Jožetom Zupanom – Jušem

Mojca Volkar Trobevšek

PO STARIH POTEH

19 Hojnikova pot na Lanež

Kratka gorniška romantika z zgodovinskim pridihom

Uroš Podovšovnik

NEZNANI DOLOMITI

22 Mogočna piramida nad Comelicom

Cima Bagni, 2983 m
Matija Turk

LITERARNI NATEČAJ

26 Leto treh Matildinih kos

Zmagovalna zgodba
Anka Vončina

Z NAMI NA POT

28 Hitro dostopni in mamljivi cilji

Zimski raj nad Ljubeljem
Bor Šumrada

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:
Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu **080 1893 (24 ur na dan)**.

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino, posamezna številka 3,40 EUR. Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne opovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport RS, Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS in Javna agencija za knjigo RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI: Na vrhu Vrtače
Foto: Oton Naglost

Kot mogočne orgle se dvigajo vrhovi
Civette nad dolino Cordevoles.
Foto: Oton Naglost

- Z NAMI NA POT
- 41 Čarobna gora Dolomitov**
Civetta, 3220 m
Andrej Mašera
- 120 LET SPD/PZS
- 46 Planinski dosežki v gorah in dolini**
Umetniška prireditve
Objem gora
Zdenka Mihelič
- FOTO NATEČAJ
- 48 Rezultati natečaja za planinsko fotografijo**

- PREZRTA BREZPOTJA
- 50 Visokogorski greben med smučarskima dolinama**
Greben Stadorja
Gorazd Gorišek
- PRVENSTVENE SMERI
- 54 Pozabljena stena**
Petkrat Kladivo
Miha Zupan
- BLIŽNJE GORE
- 57 Zir v Liki**
Gora iz indijanskega filma
Aleš Nosan

- VARSTVO NARAVE
- 58 Prvi znanilci pomladi**
Cvetoči pasji zob
Dušan Klenovšek
- TEST LAVINSKIH ŽOLN
- 59 Piskajoče prijateljice**
Zimska oprema
Aljaž Anderle
- 64 NOVICE IZ TUJINE
- 64 PISMA BRALCEV
- 65 LITERATURA
- 68 PLANINSKA ORGANIZACIJA
- 70 TNP
- 71 V SPOMIN

Vsebine vseh Planinskih vestnikov od leta 1895 dalje na www.pvkazalo.si.

Visokogorje od kamene dobe do novega veka

Kako smo ljudje osvajali gorski svet

Besedilo: dr. Jana Horvat

Preučevanje davne preteklosti v gorskem svetu Slovenije se je začelo z izkopavanji Srečka Brodarja v Potočki zijalki. Po posameznih manjših izkopavanjih in naključnih najdbah so se na pobudo etnologa Toneta Cevca raziskave zgomostile ob koncu 20. in na začetku 21. stoletja. Cevc, ki so ga zanimale korenine planšarstva, je navdušil vrsto ljubiteljev arheologije in profesionalnih arheologov. Z natančnimi topografskimi pregledi planin so odkrili številna arheološka najdišča, s sondiranjem pa so lahko podrobneje določili čas in nekdanjo funkcijo. Dobili smo otipljive in sistematične podatke, ki jih lahko združimo v pregledno sliko. Seveda pa je odprtih vprašanj mnogo več kot odgovorov.

Kamena doba

Potočka zijalka in Mokriška jama v Kamniško-Savinjskih Alpah sta najstarejši priči obiskovanja našega gorskega sveta. Tam odkrita kurišča, kamnito orodje in koščene konice kopij pripadajo

zgodnjemu modernemu človeku - kromanjoncu, ki si je v toplejšem obdobju med zadnjo poledenitvijo (40.000 do 30.000 let pr. Kr.) poiskal zatočišče v naravnih jamah. Ljudje so bili maloštevilni, a dobri poznavalci narave in

Ena od dveh zlatih zaponk z Volovljeka, začetek 2. stoletja. Izdelava v zlato je bila nekaj izjemnega, verjetno so darovali božanstvu na odročnem gorskem prelazu. Hrani Narodni muzej Slovenije.

mojstri preživetja. V visokogorje jih je pritegnil predvsem lov.

Ko se je podnebje ponovno ogrelo v času srednje kamene dobe ali mezolitika (okoli 8.000 do 4.500 pr. Kr.), so bili ljudje še vedno lovci in nabiralci brez stalnih naselbin. Po nižinah so se razrasli gozdovi, v visokogorju pa travnate pokrajine, na katerih so se zadrževale živali. Možnosti lova so v poletnih mesecih pritegnile ljudi na južna pobočja Krnskega pogorja. Postojanke so ležale na današnjih planinah v višini 1000 do 1350 m n. m., na osončenih, zavetrnih in razglednih mestih, blizu vodnih virov (Kašina, Zaprikraj, Zappleč, Pretovč). Ljudje so obiskovali tudi druga območja Alp, npr. Jamo za skalo pri planini V Lazu. Takrat so že uporabljali lok.

Izkopavanja na Velikem stanu na Veliki planini so razkrila ostanke pastirskega stanu iz 16. ali 17. stoletja. Foto: J. Železnikar

Bronasta in železna doba

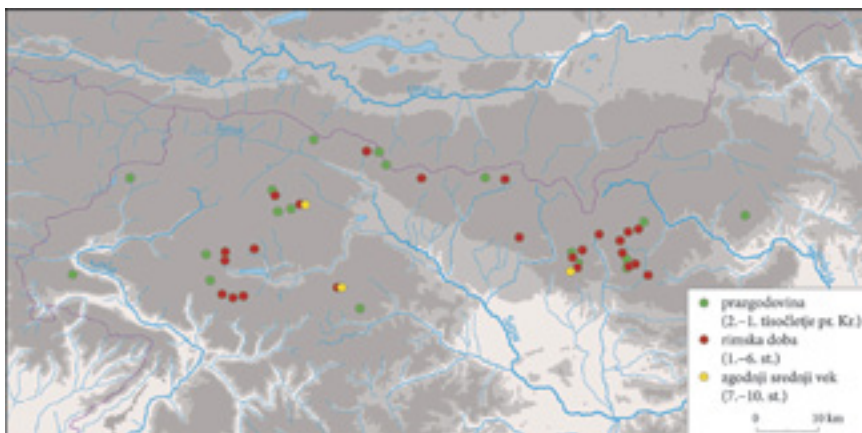
Naslednje znane sledi človeka v visokogorju izvirajo iz mnogo mlajšega obdobja. V srednji in pozni bronasti dobi (16. do 9. st. pr. Kr.), ko je bilo podnebje zelo toplo, so nastale številne postojanke. Do sedaj so bile odkrite na Kalu na Zadnjem Voglu, Poljanici na Lepi Komni, Zgornjem Povdnu pod

V globoki krnici pod Velikim Zvohom in Košutno leži planina Koren (1675 m n. m.) z obsežnimi travniki in vodnim izviro. Ljudje so tu gradili zavetišča v starejši železni dobi (6.–5. st. pr. Kr.), v poznorimskem času (4.–5. st. po Kr.) ter neprekinjeno od visokega srednjega veka dalje.

Foto: J. Dragar, arhiv Inštituta za arheologijo ZRC SAZU

Julijcih; Baba, Belščica in Medvedjek v Karavankah; Velika planina, Dleskovška planota in Mozirska planina v

visokogorju jugovzhodnih Alp so sledi iz železne dobe (8. do 1. st. pr. Kr.) maloštevilne. Poznamo jih z Dolge planje na Voglu ter Korena in Velike planine.

Rimska doba

Človekova prisotnost v gorah se je okrepila v rimskem obdobju (1. do 6. st.), ko je bilo podnebje zopet toplejše. Gore so obiskovali predvsem staroselci, ki so ohranili tradicionalni način življenja dolgo v rimsko dobo.

Železen ključ in železno pisalo – stilus, s katerim so pisali na povoščeno tablico. Rimska postojanka na Dleskovški planoti.

Foto: M. Zaplatil

Arheološka najdišča pričajo o stalni obljudenosti slovenskega visokogorja. Izdelava M. Belak, Inštitut za arheologijo ZRC SAZU.

Ratitovcem, pod Kalškim Grebenom in na Veliki planini. Težko jih je prepoznati, saj ni zaslediti niti umetnega preoblikovanja površine niti kamnitih ali lesenih konstrukcij. Najdeni so bili ostanki kurišč, keramike in kamnito orodje, ki je bilo še v rabi.

Iz gorskega sveta izvira tudi bronasto orodje in orožje (sekire, noži, meči, bodala in sulične osti), ki je bilo zakopano ali odloženo na samotnih krajih izven naselbin ter večinoma predstavlja zaobljubne darove, posvečene božanskim silam (Strmec, Blejska konta, Lipanca in Zgornja Krma v

Kamniško-Savinjskih Alpah). Takšne daritve so bile za bronasto dobo zelo značilne.

Selišča in najdbe kažejo na starodavne poti čez prelaze (povezave prek Karavank, prehode med Posočjem in Bohinjem, prek Predela). Postojanke so umeščene na zavetrne in osojne točke, z vodnimi viri in travnatimi površinami v bližini. Pogosto so bila blizu ležišč železove rude. Samo po naravnih okoliščinah težko sklepamo o človekovi dejavnosti v visokogorju v srednji in mlajši bronasti dobi; odprte so mnoge možnosti: lov, paša, tudi začetki rudarjenja.

V 1. tisočletju pr. Kr. je nastopilo hladno in vlažno podnebje, tako da so marsikje v osrednjih Alpah opustili višje ležeče postojanke. Tudi v

Odkritja kažejo na močnejšo obljude-
nost, uveljavile so se nekatere novosti.
Majhna selišča (ena do dve koči) so
ležala na naravno primernih obmo-
čjih: zavetrnih in razglednih prostorih
ob gozdni meji, na robu naravnih
travnikov in pogosto ob vodnem
izviru. Temelji so bili zloženi iz velikih
kamnov, pobranih po okolici. Na njih
so bile zgrajene enoprostorne stavbe
iz vodoravnih brun, brez uporabe
kovinskih žebeljev ali spoj. Ob steni
ali v kotu je bilo ognjišče, obloženo s
kamni. Notranje mere koče na Kalu na
Zadnjem Voglu so merile 4 x 3,7 m, na
planini Dolga njiva pa 3,5 x 3 m. Pre-
prosta arhitektura je bila drugačna kot
v dolini, kjer so bili zidovi iz klesanih
kamnov, opeke in malte.

Notranja oprema je bila skromna.
Odkriti so bili le grobi kuhinjski
lonci, medtem ko je bila v nižinah
tudi v najpreprostejših bivališčih v
rabi vrsta posod z različno namemb-
nostjo (sklede, skodelice, čaše, vrči,

Nadaljnje branje:

T. Cevc, *Davne sledi človeka v Kamniških
Alpah* (Ljubljana 1997).

T. Cevc (ur.), *Človek v Alpah* (Ljubljana
2006).

D. Božič, J. Dular (ur.), *Zakladi tisočletij*
(Ljubljana 1999).

trinožniki, krožniki). Izstopa koča
na planini Dolga njiva iz 4. in 5. st.,
kjer smo v odpadku pod stavbo poleg
črepinj loncev odkrili dele steklenega
kozarca in keramične amfore za vino.
V okolici koč včasih ležijo izgubljeni
bronasti novci in deli noše: zaponke
za spenjanje plaščev oziroma zgornjih
oblačil, prstani, jagode ogrlic in pasni
okovi. Zaponke pripadajo tako ženski
kot moški noši.

Tudi v rimski dobi so predmete s
simbolnim pomenom darovali božan-
stvom. Na Pečicah na Veliki planini je
pod kamnom ležala srebrna zaponka iz
3. st. Ob rimski stavbi na Čistem vrhu
je bil v naravno "skrinjico" v skalovju
položen nož iz konca 3. ali začetka 4. st.
Božanstvom sta bili gotovo posvečeni
tudi zlati zaponki iz začetka 2. st., ki
sta bili sredi 19. st. odkriti na območju
prelaza Volovljek (1029 m).

Bronasti in železni zvonci kažejo, da
so v rimskem obdobju v visokogorju
pasli. Ne vemo še, ali je šlo za govedo
ali drobnico, pa tudi dokazov o plan-
šarskem gospodarstvu nimamo. Cedil
za sir, odkritih v rimskih naselbinah v
dolini, iz najdišč v visokogorju namreč
ne poznamo.

V Julijskih in Kamniško-Savinjskih
Alpah so bila nekoč obsežna ležišča
železove rude. Kot sledi kopanja in
nabiranja rude, ki je bilo intenzivno od

visokega srednjega veka dalje, so ostale
neštete jame, nasipi in rovi.

Število poletnih postojank se je še
povečalo med 4. in 6. st., v obdobju
zatona rimskega cesarstva. Ljudje so
se umaknili z izpostavljenih območij
ob cestah in ravninah. Naselbine so
postavili na odročnih krajih, tudi
visoko ob vznožjih gora. Takšne,
dokaj samooskrbne naselbine so bile
Tonovcev grad pri Kobaridu, naselbina
na Blejskem gradu ter vrsta naselbin na
obronkih Karavank in Kamniških Alp,
od Ajdne pod Stolom do Sv. Primoža na
pobočju Velike planine. Poletna paša v
visokogorju je postala zelo pomembna,
saj je bila živina tam bolje zaščiten pred
sovražnimi plenilskimi pohodi.

Zgodnji srednji vek

Naselitev Slovanov konec 6. in 7. st. je
pomenila prelomnico, saj je bila večina
stalnih antičnih naselbin uničena ali
opuščena. Vendar se je v odročnih
hribovitih predelih zahodne Slovenije
še obdržalo romanizirano staroselsko
prebivalstvo s tradicionalnim načinom
gospodarjenja. Ohranila so se pred slo-
vanska imena, številne tehnične izraze
na področju planšarstva pa je sloven-
ščina prevzela iz romanskih jezikov.
V poznoantični stavbi na planini Kal
na Zadnjem Voglu je bilo odkrito
kurišče iz 8. ali 9. st., kar pomeni, da
je bila stara stavba v rabi še dolgo po
nastanku.

Zgodnesrednjeveški selišči na
Kleku in Pečani sta bili postavljeni
blizu nekdanjih antičnih postojank in
sredi območij z ležišči železove rude.
Najbolje poznamo naselbino iz 9. in
10. st. na Krvavcu, kjer so bile raziskane
tri enoprostorne stavbe s kamnitimi
temelji in leseno nadgradnjo. Sulica
in pušična ost pričata o lovu, zvonec
za živino o pašništvu, ostanki lonče-
nega kotla in železnega cedila pa že
dokazujejo predelavo mleka. V kočah
na Krvavcu naletimo na posode razno-
vrstnih oblik, kar izpričuje višjo raven
bivanja in verjetno prisotnost žensk.

Srednji in novi vek

Pisni viri od visokega srednjega veka
dalje že poročajo o pravem planšar-
skem gospodarstvu. Sledovi stavb in
drobni ostanki delov noše, opreme,
orodja ter črepinje posod razkrivajo
mnoge podrobnosti o načinu življenja,
ki niso zašle v pisane dokumente. ○

Pod Kamniškim sedlom so si med velikimi
skalami na robu pašnikov poiskali zavetje antični
in srednjeveški pastirji. Foto: Jana Horvat

Najstarejše sledi

Le skala, kamen in kost!

Besedilo: dr. Matija Turk

Današnja podoba Alp se je izoblikovala med ledeno dobo ali pleistocenom. V skoraj dveh milijonih let dolgem obdobju se je zvrstilo več mrzlih dob ali poledenitev, ki so jih prekinjala krajša toplejša obdobja ali medledene dobe. Štiri velike alpske poledenitve, ki sta jih pred 1. svetovno vojno na podlagi proučevanja rečnih teras in ledeniških moren ugotovila avstrijska geologa A. Penck in E. Brückner, nosijo imena alpskih rek: günz, mindel, riss in würm. Iz zadnje, würmske poledenitve poznamo najstarejše sledove človeka v Alpah.

Alpe in ljudje v ledeni dobi

Pred dobrim stoletjem je veljalo prepričanje, da je bilo v času posamezne poledenitve podnebje vseskozi hladno ter da so bile gore zaradi ledenega pokrova za življenje neprimerne. Zato so kamnita orodja neandertalcev, ki so jih našli visoko v švicarskih jamah, napačno uvrščali v zadnjo

medledeno dobo. Leta 1928 je prišlo do prelomnega odkritja v Potočki zijalki, ko je profesor Srečko Brodar naletel na prve paleolitske najdbe, ki so bile, glede na nadmorsko višino jame, veliko presenečenje. Bile so prvi dokaz, da je v zadnji ledeni dobi obstajal toplejši presledek, ki je ljudem omogočil bivanje v gorskem svetu.

Dejansko je bilo takšnih toplejših presledkov, ko se je led umaknil iz alpskih dolin in krnic pod najvišje vrhove, več. Rastlinstvu in živalstvu se je začasno odprl nov življenjski prostor. Sledeč živalim so v gore prodirali paleolitski lovci. Ljudem so postale dostopne jame, ki ležijo več kot 2000 m visoko, o čemer pričajo najdbe iz jame Salzofenhöhle (2068 m) v pogorju Totes Gebirge v Avstriji. Kostni jamskega medveda so v jami Conturines v Dolomitih odkrili celo na višini 2800 m. Vsa alpska paleolitska najdišča sodijo v toplejša obdobja zadnje poledenitve, v čas med 60.000 in 30.000 leti pr. Kr. Zatem je sledila nova ohladitev, ki je bila hladnejša kot vse prejšnje. S postopno otoplitvijo tik pred koncem ledne dobe so se ljudje pred 15.000 leti ponovno vrnili ob vznožje Alp in jih do danes v celoti kolonizirali.

Izkopavanje mezolitskega tabora na planini Pretovč pod Mrzlim vrhom pri Tolminu Foto: Ivan Turk

Najstarejši sledovi človeka v slovenskih gorah

Paleolitska arheologija ima največ možnosti za odkritje najdišč v ravnih, suhih jamah in spodmolih, kjer si še danes ob slabem vremenu poiščemo zavetja. V njih so sedimenti zaščiteni pred uničujočimi naravnimi silami in skoraj vse, kar je človek v njih nekoč zapustil, se nam je z malo sreče lahko ohranilo do danes. Pred desetletji je poskusno kopanje v več gorskih jamah in spodmolih prineslo le skromne rezultate. Redke arheološke najdbe so pripadale veliko mlajšim obdobjem.

Prvi ljudje, ki so poseljevali ozemlje današnje Slovenije, so bili neandertalci. Skoraj vso prvo polovico zadnje ledene dobe (med 115.000 in 50.000 leti pr. Kr.) so bili prisotni v predgorju Julijskih Alp, o čemer pričajo najdbe iz jame Divje babe I nad dolino Idrijce. O njihovi prisotnosti v višjih predelih zaenkrat ni trdnih dokazov. Omeniti pa velja najdbe kamnitih orodij v Bohinjskih gorah, ki oblikovno ustrezajo neandertalskim. Ker gre za posamezne najdbe na odprtem, ne moremo z gotovostjo potrditi njihove pripadnosti neandertalcem.

Anatomsko moderni človek (kromanjonec), ki se je pojavil v

Evropi pred 40.000 leti, je zaenkrat edini, za katerega lahko z gotovostjo trdimo, da je zahajal v naš gorski svet. Njegovo zapuščino so razen v Potočki zijalki odkrili še v Mokriški jami, kjer je kosti jamskega medveda že leta 1839 izkopal Henrik Freyer. Kot kustos Deželnega muzeja za Kranjsko je namreč želel sestaviti popoln skelet te, pri nas najbolj razširjene ledenodobne zveri. Šele v petdesetih letih preteklega stoletja je sledove paleolitskega človeka v Mokriški jami odkril Brodar.

Po sledih jamskega medveda

Tako v Potočki zijalki kot v Mokriški jami so odkrili koščene konice in kamnito orodje. Radiokarbonsko datiranje nekaterih konic je pokazalo starost med 36.000 in 33.000 leti. Večina konic, ki so bile sestavni del sulic ali kopij, je bila izdelana iz kosti jamskega medveda, nekaj pa iz rogovja jelena in iz mamutovine. Nekatere, ki so bile pri uporabi poškodovane, so skrajšali in ponovno priostri. Omeniti velja še preluknjano spodnjo čeljust jamskega medveda, iz katere se da izvabiti zvoke.

TedANJI ljudje zagotovo niso množično lovili jamskih medvedov, ker je bilo to početje zanje smrtno nevarno, občasno pa so lahko pokončali

Koščne konice iz Potočke zijalke
Foto: France Stele

obnemoglega medveda ali mladiča. Lovili so gamse, jelene, kozoroge in volkove, katerih kostni ostanki so v primerjavi z jamskim medvedom neznatni. Pri Potočki zijalki se

Paleolitski lovci pred
Mokriško jamo Slika: Milan Meden

postavlja vprašanje, zakaj tolikšna količina koščenih konic in tako malo ostankov za plen primernih živali. Ljudi je jama privlačila kot grobišče jamskih medvedov, ki so tam poginjali med prezimovanjem. Stikali so za kostmi medvedov, jih odbirali in uporabljali za izdelavo koščenih izdelkov ali pa jih preprosto razbijali in iz njih strgali maščobe in kostni mozeg. Koščene konice so bile preveč dragocene, da bi jih izgubljali. Morda je jama služila kot delavnica konic, kjer so jih tudi spravljali, nato pa se v nekem trenutku niso več vrnili ponje. Ali pa je bil to sveti kraj, kjer so ob ognjih izvajali obrede in darovali konice? Vendar so to za sedaj le ugibanja, ki puščajo domišljiji prosto pot.

Poslednji lovci

Iz zaključnega obdobja ledene dobe (15.000–8.000 pr. Kr.) nimamo nobenih znakov o prisotnosti človeka. Vendar odkritja v jami Poljšiška cerkev pri Bledu in v Babji jami pri Domžalah kažejo, da so se ljudje z umikanjem ledenikov ponovno pojavili ob vznožju gora. Med živalskim plenom so v Poljšiški cerkvi prisotne kosti gamsa in kozoroga, v Babji jami pa kosti alpskega svizca.

Po koncu ledene dobe nastopi nekaj tisočletij dolgo obdobje mezolitika. Do nedavnega smo iz tega obdobja v Julijskih Alpah poznali le dve skromni najdišči. V Jamnikovem spodmolu pri Kočni je bila najdena koščena harpuna, v Jami za skalami nad Staro Fužino pa kurišče in dva kamnita odbitka.

V zadnjem desetletju je bilo na območju krnskih planin odkritih več mezolitskih najdišč na planem. Odkritju kamnitih orodij na planini Kašina so sledila odkritja na planinah Kuhinja, Zaslav, Pretovč, Zapleč in Zaprikraj. Z arheološkim izkopavanjem so podrobneje raziskali zadnje tri. Mikrolitska kamnita orodja potrjujejo, da je šlo za taborne lovcev, ki so v poletnih mesecih na gorskih pašnikih zalezovali kozorože, gamse in svizce. Mikroliti, le okoli 2 cm velika kamnita rezilca, so bili sestavni del pušic za lok, ki se je v mezolitiku uveljavil kot glavno lovsko orožje. Mezolitski lovci so iz doline prinesli tudi prodnike roženca, iz katerih so

izdelovali rezilca in po potrebi obnavljali zalogo "streliva". Mezolitskih najdišč v dolini Soče zaenkrat še ne poznamo. Edino takšno najdišče je spodmol pri Bjarču (Riparo di Biarzo) v dolini Nadiže.

Mezolitik se zaključuje z razvojem poljedelstva in živinoreje, ko lov in

nabiralništvo nista več glavna načina preživljanja. Lovci so postali pastirji in kmalu za njimi so s pojavom kovinskih obdobjev v gore prišli rudo sledci. A lovsko tradicija se nadaljuje. Nad planino Pretovč so sodobni lovci postavili svojo kočjo prav v bližini nekdanjega mezolitskega tabora. ◉

Našli sledi prvih rudarjev

Sedemnajst let raziskav pašništva in rudarjenja v visokogorju

Besedilo: Janez Bizjak in Miran Bremšak

Čeprav so od prazgodovine do antike, srednjega in novega veka prekopavali površje nad gozdno mejo in pustili še danes prepoznavne sledi svojih bivališč, so iskalci in nabiralci rud na seznamu prvih prebivalcev visokogorja naših Alp ostali nerazumljivo prezrti. Prve podatke o železnodobnih rudarjih in domnevni prazgodovinski poselitvi visokogorja smo dobili v Šlibarjevem poročilu (1954) o sondiranju nad Lipanco. Našo domišljijo pa je razvnel članek Stanka Dimnika: Gorsko ime Kuk odkriva zgodovino.¹ V njem je zapisal, da so Kelti pred 3000 leti na Komni talili železo. Takrat smo mislili, da je Dimnika malo zaneslo, danes vemo, da so bile nekatere njegove "heretične" trditve pravilne.

Nekaj odklenjenih zgodb z mozaika zaklenjenega izročila

Leto 1994 – prve sledi. France Stele, pobudnik iskanja sledov staroveških pastirjev v Julijskih Alpah, je na planini Vodični vrh odkril srednjeveško keramiko. Leta 1995 sta Stele in Bizjak na planini Klek našla komaj vidne sledi stavb neznanе starosti, visoko nad Ukanško Suho pa ostanke domnevnega gradišča.

Leto 1996 – začetek sistematičnih arheoloških raziskav. 23. maja 1996 smo se na opuščeni planini Na stanu pod Jermanovimi vrati (staro ime za Kamniško sedlo) zbrali etnolog dr. Tone Cevc, arheolog dr. Ivan Turk, France Stele, Miran Bremšak in Janez Bizjak. S poskusnim sondiranjem smo odkrili številne kose antične lončenine. Ob drugem obisku se je skupini navdušenih iskalcev pridružila še arheologinja dr. Jana Horvat, ki je v naslednjih letih prevzela strokovno vodenje raziskav v visokogorju Kamniško-Savinjskih Alp. V letih 1996 in 1997 so Cevc, Horvatova, Bremšak in Stele v Kamniško-Savinjskih Alpah raziskali 11 visokih planin: Na stanu, Krvavec, Velika planina, Čohavnica, Ovčarija pod Mokricico, Ovčarija v Kalcah, Koren, Dolga njiva, Osredek, Rzenik in Vodotočnik. Iskali so

sledi prvih pastirjev, na morebitne prve rudarje pa takrat ni nihče niti pomislil.

Kot igla v senu

Raziskovalni pohodi po visokogorju so bili podobni iskanju igle v senu. Kot hribovci smo 40 let hodili čez dnevne kope davnih rudarjev, a nismo ničesar videli. Nismo opazili, da so markirane poti nad Lipanco ali Dednim poljem speljane po

ostankih utrjenih tlakovanih poti, ki jih niso zgradili planinci ali pastirji, ampak rudarji za tovorjenje rude v dolino.

Izkušnje so nas naučile nekaj, česar ne predavajo na nobeni univerzi: kje, kaj in kako iskati ter zakaj so ostaline skrite na najbolj nepričakovanih in neverjetnih krajih. Naša iskanja simbolizira 3000 let stara bronasta igla s planinske poti čez Korita pod Dleskovcem. Nihče ne ve, kdo in kdaj jo je izgubil in koliko tisoč planincev jo je pohodilo, videlo pa ne. Maja 1999 sta jo našla Alenka in Miran Bremšak. Dokler nismo pozneje na Sedelcu in v Vrtači pod Dleskovcem, v konti nad planino Ravne in na nepreglednih brezpotjih pred Korošico odkrili površinskih rudnih jam, nismo slutili, da so rudarji pred skoraj 2000 leti nabirali in kopali rudo tudi v Kamniško-Savinjskih Alpah.

Enigma Poljanice na Lepi Komni

Ko sta arheolog Andrej Valič in Janez Bizjak leta 1999 na Poljanici evidentirala ostanke po 2. svetovni vojni opuščeni pastirskih stanov in našla poznosrednjeveško lončenino, sta domnevala, da je s kotanjastimi izkopi razrito območje

Visoko nad gozdno mejo pokljuških gozdov so skrite konte z značilnimi površinskimi rudnimi jamami, ostalinami nabiranja in kopanja železove rude. Na robovih nekaterih so še vidni nasipi jalovine, pri drugih so stoletja dolgi erozijski procesi zaoblili robove. Foto: Miran Bremšak

¹ PV 1960, 4 in 5.

zagotovo posledica rudarjenja. Junija 2005 so Bremšak, Horvatova in Marija Ogrin ves dan neuspešno pregledovali planino. Ko so praznih rok že odhajali proti Komni, so na izpostavljeni vzpetini na robu poskusili še enkrat in "zadeli v polno". Leta 2006 je sledilo desetdnevno arheološko izkopavanje s presenetljivimi najdbami: bronastodobne črepinje in dve kameni sulični osti, skoraj identični tistim, ki so jih leta 1991 našli pri Ötziju. Kaj so ljudje počeli pred 3500 leti na Poljanici, ostaja uganka.

Bergmandeljci na planini Klek in sledi prvih rudarjev

Včasih so na Kleku neubogljive pastirčke strašili z bergmandeljcem, gorskim škratom. Ljudsko izročilo o bergmandeljcju povsod v Alpah povezujejo s tradicijo starosvetnega rudarjenja. Med izkopavanji leta 2002 (Klek I) in 2004/2005 (Klek II) smo znotraj tlorisnih ostankov ene od stavb med antičnimi črepinjami našli nabrano železovo rudo. Zato domnevamo, da so v antiki na Kleku na različnih delih planine sočasno bivali pastirji in nabiralci rude.

Najstarejša rudarska območja leže v pasu nad gozdno mejo in rušjem na višini med 1600 in 1900 m, kjer je površje prekopano z različno širokimi in globokimi kotanjami, na videz podobnimi

Dolga Poljana nad Orlovimi glavami jeseni 2011. Tik ob smučarski progi je na dvignjenem mestu nad rudnimi jamami ostal zaraščen tlorisni obris 2000 let stare rudarske stavbe.

Foto: Miran Bremšak

plitvim kraškimi vrtačam. Kako prepoznati površinske rudne jame in jih ne zamenjati z naravnimi vrtačami v zakrselem visokogorju? Zelo težko. Pravil ni. Geologi so prepričani, da so vse vrtače in kotanje nad gozdno mejo naravne tvorbe. Ponekod je res tako, drugje gre za ostaline rudarskega prekopavanja.

Območja starih površinskih rudnih jam imajo značilnost, ki jo opazi le izkušeno oko. Zgodaj poleti, takoj ko izgine sneg, se na njihovem osončenem robu, na izstopajoče dvignjeni vzpetini ali kuclju, pojavi intenzivno zeleno rastje, ki je dokaz kultivirane zemlje. Vršna izravnava, obrobljena s komaj vidnimi tlorisnimi obris bivalne stavbe, pod rušo pa črepinje, koščki rude, brusni kamni in preprosti železni majzljji za razbijanje rude, so otipljivi dokazi o prisotnosti in delu davnih gorjancev. Največ območij rudarjenja smo evidentirali na območju Bogatina (gorenjska in primorska stran), Lepi Komni, na območju Tolminskega Migovca in pod Kukom, visoko nad Fužinskimi planinami, nad Trento in Sočo, v Kamniško-Savinjskih Alpah, pod Korenom in Dleskovcem in med planino Vodotočnik in Korošico. Skupno število je 77.

Staroveška rudarska stavba na Voglu

Krona 17-letnega terenskega dela in evidentiranja arheoloških ostalin v slovenskih Alpah je bila najdba ostankov antične rudarske stavbe, doslej največje v Julijcih, nad Voglom jeseni 2011. Podpisana sva se vračala z grebena Spodnjih Bohinjskih gora in visokom nad Orlovimi glavami zavila z markirane poti na peščeno smučarsko progo. Na najbolj

Kot igla v senu je med gruščem na planinski poti čez Korita pod Dleskovcem ležala vsaj 3000 let stara bronasta igla. Tisoče planincev je hodilo čeznjo ali jo pohodilo, pa je niso opazili.

Foto: Miran Bremšak

nepričakovanem mestu tik ob progi sva zagledala kot po čudežu nedotaknjeno površje s sumljivo vzpetino z ovalnim, umetno zloženim kamnitim robom in drugačnim rastjem, značilnim za arheološke lokacije. Testna sonda pod rušo je razgalila črepinje antičnih posod in nenavadno številne kose kakovostne železove rude. Čez deset dni je sledil ogled s strokovnjaki Inštituta za arheologijo SAZU, Gorenjskega muzeja in ZVKD Kranj, poleti 2012 pa se je začelo enomesečno arheološko izkopavanje. ○

Potočka zijavka

Raziskave 1926–2012

Besedilo: dr. Boštjan Odar

Potočka zijavka sodi med jame, ki od nekdaj privlačijo človeški rod v svoj objem. Ta jama je imela posebno mesto v dojemanju sveta od pradavnine do začetka 20. stoletja. Pozoren bralec bo opazil drugačno črkovanje imena od ustaljene prakse. Srečko Brodar je ime jame črkoval Potočka zijalka v prvi objavi leta 1928. Ta zapis je od takrat prešel v splošno rabo, čeprav ni edini pravilen. Šele leta 2010 sem po naključju spoznal, da je pravilno črkovanje imena tudi Potočka zijavka (ZIJAVKA: Krajevni leksikon Slovenije III, 1976; SSKJ, 1991; Slovenski pravopis, 2001). Povsem na mestu je torej raba besede zijavka.

1926–1935

Zgodba o zijavki bi se drugače odvila, če ne bi leta 1926 v njej začel prekopavati mladi študent medicine J. C. Gross, po domače Pepi iz Bele na avstrijskem

Koroškem. Leta 1928 mu je Brodar preprečil nelegalno kopanje in odnašanje gradiva v Avstrijo. Srečko Brodar, po poklicu profesor naravoslovja na celjski gimnaziji, je nato v času počitnic vodil

izkopavanja v jami vse do leta 1935. Kljub temu da se nikoli prej ni srečal z arheološkim delom, se je izkopavanja lotil profesionalno. Jamske sedimente so delavci odstranjevali bočno, tako da se je dalo ves čas opazovati preseke plasti z vrha do dna. Ker so bila delovna orodja le kramp, lopata in samokolnica, je bila določena količina gradiva zagotovo spregledana.

V jami je Brodar dokumentiral dve veliki zgostitvi kulturnega gradiva. V sprednjem delu jame je naletel na velika kurišča, kamena orodja, piščali iz čeljustnic jamskega medveda in koščene konice. V zaključku jame je odkril 80 koščenih konic, piščali, koščeno šivanko. Medtem ko so sediment, izkopen pri jamskem vhodu, odmetavali v globel, je sediment v zadnjem delu jame do danes ostal v neposredni bližini.

Velik vhod v jamo
Potočko zijavko v Olševi
Foto: Matija Turk

2004

V sklopu doktorata, v katerem sem se ukvarjal s koščeniimi konicami iz Potočke zijavke, sem želel preveriti, ali se v prekopanem sedimentu še nahajajo kulturni ostanki, ki so jih Brodarjevi delavci spregledali. Tako sva se leta 2004 z dr. Ivanom Turkom odpravila tja z namenom, da vzamem vzorec sedimenta. V dolino sem odnesel 8 litrov sedimenta, ki sem ga doma spral z vodo. Ob številnih drobcih kosti in zob je na situ s prepustnostjo enega milimetra na veliko presenečenje obležala delno ohranjena drobna klinica iz črnega roženca. Velikost klinice, še posebej njena ožina, jasno prepoznavna robna retuša in predvsem ukrivljenost, so dovolj prepričljivi za njeno umestitev med klinice tipa Dufour. Presenečenje je toliko večje, ker Brodar v zadnjem delu jame sploh ni našel kamenih orodij niti odbitkov.

Odkritje je v strokovnem merilu pomembno, saj gre za prvo tovrstno najdbo v Sloveniji, ki Potočko zijavko postavlja v širši evropski kontekst zgodnjega mlajšega paleolitika. Ta klinica je bila odbita od kamenega jedra, ki ga je Brodar pred 80 leti našel v ognjišču pred jamskim vhodom. Omeniti je potrebno, da sedimentov iz Potočke zijavke niso spirali ali sejali, niti v času Brodarjevih izkopavanj niti ob izkopavanjih v letih 1997–2000.

2012

Leta 2012 sem s podporo posameznikov in ustanov uspel organizirati izkop in prevoz sedimenta v dolino. Raziskava je potekala v dveh etapah. Med prvo smo napolnili 150 vreč s skupno težo 3000 kg. Vreče je v dolino prepeljal helikopter Slovenske vojske. Nato je sledilo mokro

spiranje, ki smo ga opravili v Solčavi ob Savinji na treh sitih. Uporabili smo dve prepustnosti: 1 mm in 3 mm. S tem smo dobili dva velikostna razreda spranega gradiva: 1–3 mm in nad 3 mm.

Zaradi oblačnega vremena se gradivo ni sušilo, tako smo še vlažnega prepeljali v Pokrajinski muzej Celje. Tam se je sušilo in čakalo na nadaljnjo obdelavo. Večje gradivo sem pregledal s prostim očesom. Pri tem je šlo za izločitev kosti, zob in kulturnih ostankov. Gradivo velikosti 1–3 mm je bilo pregledano pod binokularno lupo na Inštitutu za arheologijo. V njem so se nahajale kosti in zobje majhnih sesalcev in plazilcev. Skupna teža kostnega gradiva je znašala dobrih 44 kg.

Ovrednotenje

Kljub obsežnim arheološkim raziskavam, ki jih je vodil Brodar pred več kot 80 leti, je Potočka zijavka še vedno znanstveni izziv. To najdišče, ki sodi v sam vrh evropskega paleolitika, privablja divje kopače, ki uničujejo vse tisto, kar je za seboj pustil Brodar. Z ozirom na to smo se lotili revizijske raziskave, ki je postregla z odgovorom na vprašanje, kako natančno so kopači pod vodstvom Brodarja pregledovali izkopane sedimente. Odgovor se glasi:

zelo natančno. V 3 tonah sedimenta smo našli le dva podočnika jamskega medveda. Kosti, ki so ostale na sitih, so prelomljene in kaže, da jih Brodar namenoma ni pobral, saj očitno ni bilo smiselno v dolino nositi vseh kosti, temveč le najbolj ohranjene. Naj omenim, da je takrat dal v dolino prenesti 150 lobanj jamskega medveda poleg vsega ostalega gradiva, kar bi še danes veljalo za izjemen podvig.

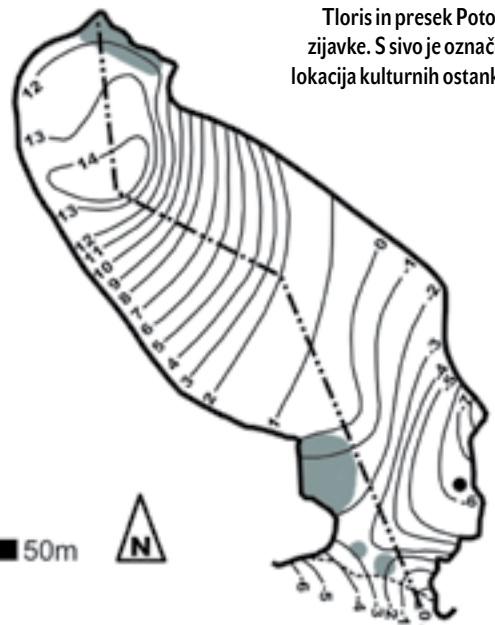
Začetniška sreča ob najdbi klinice Dufour leta 2004 ni bila naključna. Njej so se pridružile še štiri klinice istega tipa. Vse so bile verjetno odbite od istega jedra, najdenega v ognjišču. To kaže, da so bile narejene na dnevni svetlobi. Vprašanje je, zakaj so se takoj po izdelavi znašle v zaključku jame.

Ker je bilo odkritih kar 80 koščeniimi konic, ni presenetljivo, da smo naknadno odkrili še odlomke štirih in eno celo konico. Bolj je zanimiva prisotnost dveh vrst barvil v jami: rumene in rdeče. O rdeči okri je poročal že Brodar; v muzeju hranijo tudi večji kos železovega oksida iz vhodnega dela jame. Najbolj pa vzbujajo pozornost drobec snovi, ki na prvi pogled spominja na jantar. Naravoslovna preiskava bo dala odgovor, za katero snov v resnici gre. ●

Klinica Dufour je bila odbita od majhnega jedra iz črnega roženca, dolga je 1 cm.

Foto: Boštjan Odar

Tloris in presek Potočke zijavke. S sivo je označena lokacija kulturnih ostankov.

Zahvala

Raziskave v Potočki zijavki ne bi bilo brez razumevanja vodstva Pokrajinskega muzeja Celje in Oddelka za arheologijo, ki je v sklopu terenske prakse dal na razpolago svoje študente. Občina Solčava je poskrbela za dobro počutje udeležencev in za opremo za mokro spiranje. Slovenska vojska je poskrbela za helikopterski prevoz, na pomoč so priskočili člani GRS iz Kamnika in Škofje Loke. K projektu so pristopili Inštitut za arheologijo (Janez Dirjec, dr. Borut Toškan), University of Cambridge (dr. Preston Miracle) in Roemisch-Germanisches Zentralmuseum (dr. Luc Moreau).

Arheološko izkopavanje na Orlovih glavah

Na terenu z arheologi

Besedilo: Dušan Škodič

Avgusta 2012 smo obiskali Vogel, kjer so potekala arheološka izkopavanja pod vodstvom Marije Ogrin. Lokacijo najdišča sta leto prej javila ljubitelja arheologije Janez Bizjak in Miran Bremšak, ki sta hodila nekoliko izven označenih planinskih poti in tik ob smučišču na Orlovih glavah (~1700 m) z višine opazila spremembe površja (fotografija na str. 11), ki bi bile lahko človeškega izvora. Na domnevnem najdišču sta opravila testno sondo in v njej našla arheološke ostanke: poznoantično keramiko, bronasti zaponki ter železovo rudo.

izvedbo poleg strokovne usposobljenosti in organizacije potrebna tudi sredstva. Zato so v Gorenjskem muzeju za leto 2012 načrtovali raziskave v okviru visokogorske arheologije in v ta namen pridobili tudi sredstva od Občine Bohinj. Projekt odkrivanja najstarejših sledi v visokogorskem svetu naših Julijskih Alp je zaživel z mednarodnim projektom Železna pot, v okviru katerega so pred leti potekale arheološke raziskave na Pokljuki, Komni, v Spodnjih Bohinjskih gorah in na Jelovici.

Na podlagi obvestila o najdbah je bil opravljen strokovni terenski pregled skupaj z najditeljem, Zavodom za kulturno dediščino OE Kranj (dr. Milan Sagadin), Inštitutom za arheologijo ZRC SAZU (dr. Jana Horvat in Lučka Lavrenčič) ter Gorenjskim muzejem (Marija Ogrin). Najdišče se je nato evidentiralo.

Najdišče je z merilnimi trakovi razdeljeno na kvadrante in za vsako najdbo se zabeleži, v katerem je bila najdena. Vsake toliko časa sledi tudi pregled z detektorjem kovin.

Foto: Dušan Škodič

Ker smučišča občasno popravljajo in širijo, so ocenili, da je treba z izkopavanji pohiteti. Seveda so za uspešno

Potek izkopavanj v praksi

Pred prihodom delovne ekipe (na Voglu je delalo 7–8 članov) je manjša ekipa pripravila teren, tako da je s količki označila mesto izkopavanj ter pripravila vse za dokumentiranje na terenu. Površina izkopavanj je bila dokaj obsežna - merila je 11 x 13 m. Najprej so previdno odstranili travnato rušo. To so še ostrgali

Merjenje višin posameznih točk z nivelirjem je pogoj za končno interpretacijo objekta.

Foto: Dušan Škodič

in pregledali z detektorjem kovine. Sledilo je previdno izkopavanje po plasteh; vsaka najdba se je skrbno shranila in označila, v katerem kvadrantu oziroma mikrokvadrantu površine je bila najdena. Zabeležili so tudi višino, ki jo merijo z nivelirjem, nepogrešljivim pripomočkom pri vsakem

Ročno odstranjevanje plasti s strgalkami in metlicami je še vedno realnost sodobne arheologije. Foto: Dušan Škodič

arheološkem izkopavanju. Vsaka plast se mora najprej dokumentirati, šele nato se začne odstranjevati nova.

Izkopavanje v gorah je specifično, ker so plasti zelo tanke zaradi slabe

Pred začetkom izkopavanja je bilo treba previdno odstraniti travnato rušo.

Foto: Dušan Škodič

vegetacije in počasnega nalaganja zemlje. Zato so lahko rimski ostanki (stari 1500–2000 let) pogosto skriti že v travnati ruši. Načeloma globlje ko gremo, starejše plasti odkrivamo, a v gorah že po nekaj decimetrih naletimo na "ničelno plast". Po drugi strani je to slabo, kajti tenka plast lahko vsebuje najdbe, ki pripadajo časovnemu razponu nekaj stoletij, kar predstavlja težavo pri branju kulturnih plasti in pri končni interpretaciji najdišča po načelu vertikalne stratigrafije. Še huje je, da se tako najdišče lahko celo uniči že zaradi minimalnih posegov človeka v naravo. Zgodi se tudi, da lončenino, ki je tik pod rušo, zdrobijo krave ali konji, ki se radi zadržujejo prav na starih poselitvenih točkah. Tak primer so imeli na planini Pečani na Ratitovcu. Tam je mogoče najti mnogo ostankov stare keramike, ki pa je popolnoma zdrobljena. Krave so jo v stoletjih pašništva pod parklji temeljito zmlele.

Težave z logistiko in prva spoznanja

Težja stran arheoloških izkopavanj v gorah je logistika. Večinoma so lokacije oddaljene več ur hoda. Članom ekipe Gorenjskega muzeja so Žičnice Vogel k sreči ponudile vsakodnevni brezplačen prevoz z nihalko na mesto pol ure stran od delovišča na Orlovih glavah, kamor pa so se morali z vso tehnično in osebno opremo podati peš. Vreme je bilo v času izkopavanja dokaj ugodno, kar je v gorah, kjer v bližini ni zavetja, zelo pomembno.

Po treh tednih je postalo jasno, da raziskujejo objekt, ki je imel enostavne kamnite temelje, široke 50–60 cm, narejene brez uporabe malte. Med najdbami, ki so se pokazale med ročnim delom s strgalkami in metlicami, je bilo najdenega veliko oglja, železove rude (bobovec in limonit), razbite lončenine in nekaj manjših

predmetov: železen nož, brusni kamni, železno kresilo s kresilnikom, žebli. Za datacijo najdišča sta pomembni bronasti zaponki (fibuli), ki so ju našli v fazi odkrivanja najdišča. Prva bronasta zaponka sodi v čas železne dobe, to je 4. stol. pr. Kr., in je po svoji obliki značilen del noše tega časa v alpskem prostoru. Druga bronasta zaponka pa sodi v rimski čas, to je v 2. stol. po Kr.

Bohinj in pomen rudarstva

V okolici objekta je možno opaziti precej jam; nekatere so verjetno posledica kopanja železove rude, ki je potekalo v daljšem obdobju bohinjske zgodovine. Pridelava železa je bila v tistem času prava revolucija, ki jo lahko danes mirno primerjamo z atomsko energijo, saj je šlo za zelo uporabno kovino, pridobivanje katere je prinašalo bogastvo in moč. Tukajšnje staroveško rudarstvo je pravzaprav povezano s poselitvijo Bohinja v 7. stol. Ta se je začela z železno dobo, ko je postalo železo strateška surovina in se je na območjih, ki so bila bogata z rudo, začelo intenzivno pridobivanje železa. Zanimivo je, da je bil Bohinj poseljen s posoške strani čez gorske prelaze, medtem ko pravega stika z Bledom ni bilo. O tem pričajo najdbe v grobovih, med katerimi so najbolj tipične bronaste zaponke (fibule), ki imajo na svojem značilnem loku obeske v obliki kraguljčkov ali obročkov. Najdene v Bohinju pod Ajdovskim gradcem so identične tistim z Mosta na Soči in okolice, dočim takih na Bledu ni. Po materialni kulturi tistega časa lahko sklepamo na dobro trgovsko povezavo Bohinja s Posočjem in posredno tudi s severnoitalskim prostorom. ○

Dokler bo človek stremel za plezanjem, bo človeštvo zdravo

Pogovor s pesnikom in alpinistom
Jožetom Zupanom - Jušem

Besedilo: Mojca Volkar Trobevšek

Širšemu krogu ljudi je Jože Zupan - Juš poznan predvsem kot alpinist sedemdesetih in osemdesetih let prejšnjega stoletja. V navezi s Frančkom Knezom in z nekaterimi drugimi odličnimi alpinisti tistega časa je splezal mnogo prvenstvenih smeri, sam pa izpostavlja predvsem prve zimske ponovitve (Obraz Sfinge v Triglavu, Herletova v Ojstrici, Modec-Režek v Štajerski Rinki) v domačih gorah, v Zahodnih Alpah prvo ponovitev Ameriške smeri v Druju, v Himalaji prvenstveni vzpon v južni steni Gaurišankarja in v Andih ponovitev Francoske smeri v južni steni Huascaran Sur.

Imel je srečo, da je bil v času velikih jugoslovanskih alpinističnih odprav ravno prav star, motiviran in dober, da je bil zraven. Tudi leta 1979, ko so osvajali in osvojili Everest. Pozneje se je posvetil pedagoškemu poklicu, v katerem vztraja že dobrih trideset let. Kot učitelj športne vzgoje mlajšim generacijam poskuša privzgojiti ljubezen do gibanja, predvsem tistega v naravi.

Na obisk k Jušu sem se odpravila lepega jesenskega dne. Potovanje v osrčje Zasavja je bilo zelo prijetno, pogovor s tem navdihujočim človekom na terasi luksuzno prenovljenih Rimskih term sredi prostranih gozdov in ob šumenju Savinje pa povsem nevsakdanja izkušnja. Otroško navdušen in topel možakar srednjih let preseneča s svojo neposrednostjo, iskrenostjo in obenem kritičnostjo do razvad in navad današnjega časa. Človek, ki se zaveda pomembnosti zdravega duha v zdravem telesu, je po mojem skromnem mnenju tudi zelo dober pesnik.

Kakšno je bilo vaše otroštvo v Rimskih Toplicah?

Otroci smo v tistih časih rasli z naravo, med počitnicami smo nabirali drva in delali na njivi. To je bilo naravno, tako smo preživljali prosti

čas. Ogromno sem bral: Vinetuja, Rolfa Gozdovnika ... Knjige so zelo močno vplivale name. Zelo rad sem hodil tudi v kino v Rimske Toplice. Užival sem v filmih, v njih sem opazoval predvsem naravo: stolpe v Arizoni in gozdove. Veliko sem fantaziral in ob tem pozabil na vse okoli sebe. V otroštvu je to fantaziranje lahko eden najmočnejših odnosov do življenja.

Narava vas je potemtaka zelo prevzela.

Popolnoma. Še zdaj se spominjam nekega točno določenega občutka: ko sem bil star pet ali šest let, so se mi noge ugrezile v mah. Prevzelo me je. Gozd, mi mu rečemo *hosta*, me je prevzel. Izgubil sem se v njem, tudi do besedno, orientacijsko. Tukaj imamo tako čudovite, raznolike gozdove; borove, bukove, mešane ... V gozdovih sem tudi kasneje reševal probleme, razmišljal.

Na plezalno pot ste se že v otroštvu podali skupaj s Frančkom Knezom, znanim alpinistom in plezalcem, ki je pustil ogromen pečat v zgodovini slovenskega alpinizma. Kako sta začela?

Najin primer je zelo poseben. Začela sva iz naravne želje po akciji. Tukaj pred termami rastejo ogromna drevesa, sekvoje. Verjetno sva bila

Jože Zupan Foto: arhiv Jožeta Zupana

prva, ki sva splezala nanje. To je bil nekakšen preizkus, iskanje nekega novega sveta v otroštvu. Ko med odrasčanjem s čim nisi bil zadovoljen, je to pomenilo nekakšen beg. Sprejelo te je drevo, Savinja, skala. Tam si bil *car*. Na začetku sva plezala v skalnih stolpih v bližini Rimskih Toplic: v Borovkah in v Kopitniku. Ko sem bil deset metrov nad tlemi, se je vse spremenilo. Zunanji svet je izginil in vsi problemi z njim. Ostal sem samo jaz. Počutil sem se glavnega. Takrat sva plezala še brez vrvi, v škornjih.

Kamni modrec Foto: Jože Zupan

Kdaj sta začela plezati bolj organizirano in kako je sploh prišlo do tega?

Iz Rimskih Toplic izhaja Janez Ažman - Jeti. Par let je živel pri starih starših, potem se je pa vedno vračal na počitnice. Enkrat je s seboj prinesel vrv – tisto staro *najlonko*, ki je kar sama pokonci stala – in železne *karabince*. Šli smo plezat v Borovke in takrat sem prvič videl, kako se da plezati: zabiješ klin, vpneš vponko in vrv. Bil sem prevzet. To je bilo leta 1968. Šele čez nekaj let sva šla v Celje na alpinistični odsek. V Celje sem namreč hodil v šolo in sem enkrat videl plakat, ki je vabil v alpinistično šolo.

Tam sta se spoznala z legendarnim plezalcem in inštruktorjem Cirilom Debeljakom – Cicem. Kakšno vlogo je imel pri razvoju vajinih plezalnih sposobnosti in osebnosti?

Cic je bil najbolj pomembna osebnost na začetku najine poti. Pri obeh je imel zelo veliko vlogo, verjetno pri Frančku še večjo kot pri meni. Poleg tega, da je bil avtoriteta (ki je ni vzpostavljala na umeten, ampak na povsem naraven način), je bil zelo mehak človek. Ata. Najraje je bil ata tistim, ki so bili najbolj zagnani, ki jih je vleklo plezat. Po tem, ko sem plezal v Eigerju, so me na odseku čakali novi čevlji. Cic mi jih je kupil z denarjem iz lastnega žepa. Pri Frančku, ki je še bolj potreboval potrditev, je bilo to še bolj prisotno.

Čeprav sta bila soplezalca in prijatelja, sta se s Frančkom zelo razlikovala.

Drži. Pri njem je šlo zares, on se ni zafrkaval. Štiriindvajset ur je živel za *plezarijo*; študiral smeri, bral literaturo, treniral. On je bil eden od prvih alpinistov pri nas, ki je začel s sistematičnim treningom. Pri alpinizmu je bil dosleden, stremel je k popolnosti v plezanju. Jaz sem bil bolj *luftar*. Ogromno dni, ko bi lahko plezal, sem delal kaj drugega. Veseljačil sem in počel še sto drugih stvari: veslal, hodil v hribe. Če me ne bi Franček rabil kot soplezalca, bi plezal veliko manj. Potem ko sem opazil, da je fino, da mi gre, sem tudi sam začel dobivati želje in ideje, kaj bi bilo še dobro splezati.

Se še vedno družita?

Seveda, tu pa tam se še vidiva. Zadnjič sva opazila tisto legendarno škarpo v termah, kjer je Franček tako rad treniral. Zanimivo je, da so jo vmes podrli, potem pa naredili novo, še boljšo. S takimi majhnimi oprimki, zelo pripravno za trening. Zdaj naju povezujejo neke nove stvari in opažam, da nisva slučajno začela plezati skupaj, ampak da naju veže nekaj globljega kot le zanimanje za plezanje in gore.

Himalaja je ... večno hrepenenje. Foto: Stane Klemenc

Življenjska pot vas je kmalu zanesla tudi v Himalajo. Je doživetje tega gorovja res tako pomembno za alpinista? Ali res naredi na človeka tako velik vtis, da iz njega lahko črpa moč, navdih in energijo še celo pohimalajsko življenje?

To je pa zelo težko definirati. Vsak posameznik ima svoj pristop in svoj način doživljanja. Za vse pa je skupni imenovalac ta, da je doživljanje Himalaje zelo intenzivno. Nekateri lahko res iz teh občutij črpajo še celo življenje, zelo malo je tistih, ki to doživijo in potem pozabijo, nekateri pa so s tem celo zasvojeni. To enostavno morajo dobiti in dobivati naprej, sicer ne znajo in ne morejo živeti. Občutijo praznino, če ne gredo tja plezat.

Ali se v človeku pojavi sprememba v zavesti, v doživljanju sveta, ko je tam, na visoki gori?

Prav gotovo. Pri meni se to zgodi. Par trenutkov se zelo jasno spomnim in še vedno čutim mravljinice. Spomnim se trenutkov, ko sem šel leta 1981 na Daulagiriju iskati Emila (Tratnik), Šraufa (Stane Belak) in Ceneta (Berčič), ki so plezali v južni steni. Nismo se našli. Po Francoskem ledeniku sem šel do vstopa

v smer, na 5800 metrov. Okoliščine so bile zelo težke. Ledenik je bil dolg, raven, čezenj je tekkel potok. Nikjer nobene zemlje ali kamenja, samo led in sneg, zadaj kulisa Daulagirija. Kar naenkrat sem začel študirati: "Stari, je to res? Saj ne more biti. Sam sem, daleč naokoli nobene žive duše." Počutil sem se, kot bi bil nekje drugje.

Ali lahko te občutke primerjate z drugimi pomembnimi dogodki v življenju, npr. rojstvom otroka, trenutki bližine z ljubljeno osebo?

Ne. To je drugače. Ne bom rangiral, kaj je več: dobiti otroka ali biti na osem tisoč. Merila za eno in drugo niso ista. Ob vsakem takem dogodku sem nekaj drugega. Pomembna razlika je v tem, da si pri *plezariji* sam. Drugje si, dobesedno v drugem svetu. Zemljepisno in v prenesenem pomenu.

Iz vaše poezije je čutiti nostalgijo, hrepenenje po teh srečnih časih mladosti. Kako črpite iz teh občutkov?

Rečeš si: lepo je bilo. Poglej, kaj mi je bilo dano. Neizrekljivi trenutki. Pomagaj ti, da se znaš spopadati tudi z bolj banalnimi, vsakodnevnimi težavami.

Rutino. Moraš pa znati izstopiti iz tega. *Prešaltati*. Moraš si dopovedati, da si zdaj tu in da moraš reševati težave tu in zdaj. Kdor tega ne zna, zelo trpi. To je hudo.

Kako pa se konča, če ne znaš izstopiti iz tega?

Imaš probleme sam s sabo, s soljudmi, z vsakdanom. Ne znaš se spopadati z življenjem. To lahko vodi npr. v alkoholizem.

Ptica

Te gore še ptica ne preleti.

Sredi leta ji utrujena krila

omahnejo v sivo globino.

V vznožju na belih kamnih

obleži mrtva.

Viharji ji mrščijo

polomljena krila.

Med pičlim cvetjem bo ostal

le še spomin

na nebo brez konca.

Mi pa bomo še naprej

hlatali po zvezdah.

Nekaj vaših pesmi govori o modrecih, starih ljudeh z ogromno znanja in izkušnjami, ki so kot nekakšni viharniki in nas pomembno opozarjajo, kam gremo. Se že čutite takšnega modreca ali ste na poti tja? Nekje vmes sem.

Pesniška zbirka Tukaj tam onkraj (izšla leta 2010 v samozaložbi) je bila že velikokrat označena kot zbirka gorniške poezije. Zdi se, da je tematika le nekoliko širša, bivanjska. Rdeča nit zbirke je čas. V vseh izpeljankah: od odraščanja, staranja, hrepenjenja, minevanja, nostalgije, spremembe ... Ali je alpinizem neke vrste iskanje ljubezni? Absolutno. Alpinist išče zlitost z naravo. Tudi naslov zbirke je pravzaprav povezan s časom: tukaj – zdaj, tam – prej, onkraj – potem, večno.

Kako sprejemate svojo poezijo?

Vsega, kar sem napisal, ne razumem. Moje pesmi so le majhen poskus, da bi napisal, kar čutim. Vendar v tem nisem nikakršen mojster. Ne znam tega izraziti tako dobro, kot želim ali čutim.

Ali v procesu pisanja pesmi veliko popravljate?

Nikoli nisem čisto zadovoljen. Vse bi popravljaj, brisal, pisal na novo. Včasih me prime, da bi kar čakal po že izdani knjigi mojih pesmi!

Se lotite pisanja preko proze do verzov ali verzi kar vrejo iz vas?

Ne, verzi ne privrejo kar tako. Najprej pišem stavke, v katerih se poskušam izraziti. Rečem si: "Bog pomagaj, škoda, da sem sploh kaj napisal!" Potem pa črtam besedo za besedo in na koncu ostane par besed iz vsakega stavka, iz katerih nastane pesem.

Pišete za pisalno mizo ali v naravi?

Ko me prime. Pesem napišem v nekem *iks* trenutku. Včasih tudi na šihitu v telovadnici. Enkrat sem sodil košarko in me je prešnila dobra ideja, preblisk. Rekel sem, naj par minut počakajo, šel v kabinet in stvar zapisal v parih minutah. Če ne izkoristiš teh asociacij, jih pozabiš. ○

Foto: Janez Stražišar

Hojnikova pot na Lanež

Kratka gorniška romantika z zgodovinskim pridihom

Besedilo: Uroš Podovšovnik

Obsijana s pozlačenimi sončnimi žarki se ustaviva na udobni polici, tik pod kratkimi stenami Laneža. Ura se bliža peti, ob šestih bo sončni zahod. Še kakšnih sto višinskih metrov lahkega poplezavanja po gruščnati grapi naju čaka do vrha. Za seboj sva pustila dolg hrbet, ki se začenja tam pri Bukovniku. Za nama je strm, od hudournih voda razoran kolovoz tik nad kmetijo. Za nama je čudovit ravninski del, ki sva ga, vzpodbujena s prelivi poživljajoče jesenske svetlobe in odpirajočimi se razgledi, lahko prehodila med travami in redkimi rumenimi macesni.

In za nama sta še poslednja strmina pred skalovjem in pot skozi naravni tunel, ki ga je zgradilo vejevje visokega, nenavadno raslega grmičevja. Vseskozi sva zanesljivo sledila dobro vidni poti, le v ruševju nekaj metrov pod polico naju je nekoliko zaneslo. Namesto naravnost navzgor sva jo ubrala po dobro nakazani stezici v desno, a je ta kmalu poniknila v gostem, težko prehodnem borovju in naju pognala nazaj.

Mehkoba koroških gora

Tukaj prvič danes odloživa nahrbtnika. Nekoliko sva pozna, a drugače ne gre; pa čeprav si želiva na vrhu še pred vrhuncem najlepših barvnih predstav privoščiti malico, ki v gorah tako prija.

Z izpostavljenega gruščnatega pomola, ki omogoča, da se kak meter ali dva odmakneš od navpičnih skal, zreva na jesensko pokrajino. Pogledi z roba slovenskega gorskega prostora tja v megličaste gore, prežete s protisvetlobo, delujejo pravljичno. Podrobnosti gorskih obrazov so zakrite. Posamezne vzpetine je moč razpoznati po obliki silhuet, ki se v globino nizajo kot različno osvetljene plastnice. Kakšni razgledi, tako značilni za te naše koroške gore!

Celoten svet, ki ti leži pred očmi, je ena sama mehkobna pokrajina. Nikjer pretiranih ostrin, nikjer robotosti. Še to razbito skalovje, kjer trenutno ždiva, nagovarja prijazno in brezskrbno. Morda zato, ker je domače in znano. Morda bi se tujec tu počutil drugače.

Pod skalami Laneža

Foto: Uroš Podovšovnik

Morda je občutenje tako zato, ker se tudi hladne skale že ovijajo v topel plašč pozne svetlobe in ne zmorejo delovati tako resno ... Je lahko v takem svetu bitje drugačno kakor tiho, umirjeno in zazrto v svojo brezmejno notranjost?

Naprej morava. Skrotasto, prepadno pobočje prečkava po ozki stezici. A z dna grape, ki pelje proti vrhu, spet ne zmoreva brez ovinka.

Ivan Hojnik

Splezava v miniaturno škrbino, od koder se pogled odpre proti sosednji Raduhi. Vsak zase v svojem notranjem svetu porabljava tistih nekaj minutk, ki sva si jih dala na razpolago. Oče spleza še naprej po skalnem roglju, sam se zadržim v tesnem, v obe smeri odprtem kaminu in se umirjam ob gledanju v prepade proti Grohotu.

Postaja pozno. Skale kljub previndnosti, ki jo morava posvečati grušču, nasutemu po ploščah, hitro preplezava. Vseskozi se drživa skupaj. Skrbijo naju leteči projektili, ki se kljub tipajočemu

koraku neprestano sesipajo v globino. Po nekaj minutah iz žleba stopiva na rob stene, ki je istočasno vrh najine gore.

Zvedavi sestradanki na vrhu

Rumeno postaja vse bolj oranžno, dan se bliža koncu. Z roba stene se skozi kratko zaplato ruševja prebijeva do razglednega kuclja, ki štrli z razgibanega slemena. Na enem koncu se v strmih skalah grezi v grapo, po kateri sva prišla. Na drugo stran je zračnost večja. Tam pečevje svoj vertikalni padec prvič za silo izravna šele na polici, kjer sva se prej toliko časa zadrževala. Tukaj bova počakala sončni zahod.

Ko razvija težko pričakovana sendviča, se z neba kakor dve puščici

spustita črni kavki. Ves čas, ko sva lazila sem gor, sta naju morali imeti na očeh. Kako naju bi sicer tako hitro našli!? Sprejmeva igro in jima mečeva koščke kruha. Njun kljun je vsakič spet hitro prazen in počasi se nama približata na vsega pol metra. V drobnih črnih očeh se iskri odločna pripravljenost na skok za naslednjim grižljajem. Njun sunkoviti, vratolomni ples nad globino traja nekaj minut, nato se, kakor da bi pričakovali skorajšnji prihod mraka, mirno, v blagem loku "odpeljeta" proti Mali Raduhi.

Vztrajava še nekaj časa. Gledava, kako sonce zahaja med stenami škrbine, ostro zajedene v greben kamniških gora. Uklenjeno na robovih

Na vrhu Laneža; zadaj je Peca.

Foto: Uroš Podovšovnik

se raztrešči v bleščečo zvezdo. Nebo je brez oblakov, zato oranžno rdeči žar po padcu sonca za obzorje hitro blede. Ko odhajava po prijaznih travnikih v smeri Male Raduhe, čez vzhodne pokrajine legajo modrikasto rožnati pasteli. V roke zazebe, zato pride vmesni krajši vzpon kar prav. Z Durc je ozek pas obzorja nad Julijci videti le še kakor odsev razpihane žerjavice, iz krnice pa se na rob že pomika noč.

Mnogostranski graditelj poti na Lanež

Hojnikova pot na Lanež je med poznavalci koroških gora dobro znana in cenjena. Radi jo izberejo tisti, ki si želijo samote na gorskih poteh. Tod namreč le redko naletimo

na obiskovalca. Pot ni označena. Pot je v času med svetovnjima vojnama nadelal koroški duhovnik Ivan Hojnik. Koroški Slovenec, rojen na kmetiji v Gabrijah blizu Grebinja (Griffen), je od leta 1905 do prisilnega izгона leta 1941 služboval v idilični fari sv. Jakoba, visoko v Koprivni. Prelep pogled na Raduho, ki se odpira izza zidov cerkvenega obzidja, njegova ljubezen do gora in narodnozavedni vzgib so morali biti dovolj močni razlogi, da se je lotil tega, za tisti čas precej zahtevnega projekta.

Aktivnosti na področju planinstva niso bile edine, ki se jih je Hojnik, vzporedno s svojim osnovnim poklicem, vneto loteval. Od njegove materialne zapuščine so ostali le drobcji, a

ohranjeni zgodovinski viri in pripovedovanja še živečih prebivalcev Koprivne, ki so Hojnika poznali, pričajo o njegovi angažiranosti na mnogih področjih. Koroški zgodovinar Alojz Pristovnik, ki je raziskoval njegovo življenje, navaja, da je Hojnik zbiral strokovne knjige ter se skozi njihovo vsebino posvečal študiju različnih ved. Naročen je bil na več časopisov, zapisoval je ljudske pesmi, zanimali sta ga fotografija in astronomija. Ukvarjal se je s kmetijstvom in bil tudi čebelar. Poskusil se je še v smučanju in lovu, a menda kmalu odnehal.

Skupaj z domačini je zgradil hidroelektrarno pri Lipoldu ter potegnil električno napeljavo, telefon in vodovod do nekaterih koprivskih domačij in Sv. Jakoba. Sam si je sestavil radijski aparat. Znal je nuditi prvo pomoč ter zdraviti nekatere bolezni pri ljudeh in živini. Kot član raznih odborov je skrbel za razvoj gospodarstva, bil je politik in več let tajnik ter blagajnik Občine Koprivna. Med leti 1905 in 1936 je bil tudi učitelj na tamkajšnji osnovni šoli. Kot osebnost naj bi bil Hojnik odgovoren, pošten, delaven in dosleden, do prišlekov, ki so obiskali njegovo skromno gorsko bivališče, pa odprt, družaben in gostoljuben. Ljubil je slovenski narod in se vse življenje razdal za razvoj in ohranitev slovenstva.

Hojnik je od doma pri Sv. Jakobu veliko hodil peš v Globasnico na sestanke Slovenskega kulturnega društva, ki ga je v času svojega bivanja v tem kraju (1902–1904) pomagal ustanoviti. Društvo je še danes aktivno. V njegov spomin planinski odsek društva vsako leto organizira pohod iz Globasnice do Sv. Jakoba v Koprivni. ○

INFORMACIJE

Lanež, 1925 m, po Hojnikovi poti

Zahtevnost: Zahtevna neoznačena pot.

Oprema: V zagruščeni grapi priporočamo čelado.

Nadmorska višina: 1925 m

Višina izhodišča: 1327 m

Višinska razlika: Pribl. 600 m.

Izhodišče: Kmetija Bukovnik. Do sem se lahko pripeljemo iz Solčave v Podolševo, nato po panoramski cesti do Spodnjega Slemenja in še malo naprej po gozdni cesti do kmetije. Iz Črne na Koroškem pa se po dolini Koprivne tudi pripeljemo na Spodnje Sleme in od tod do izhodišča.

Koča: Koča na Grohotu, 1460 m, telefon 041 417 951

Časi: Kmetija Bukovnik–Hojnikova pot–Lanež 2 h

Sezona: Kopni letni časi.

Zemljevid: Kamniško-Savinjske Alpe, PZS, 1 : 50.000.

Vzpon: Od kmetije Bukovnik gremo po markirani poti do koče na Grohotu. Od tod naravnost navzgor proti gozdu, kjer na drevesu poiščemo oznako začetka Hojnikove poti

Sestop: Priporočamo označeno pot čez Durce. Z Grohota čez preval pelje tudi lahka, označena pot proti vrhu Raduhe.

Mogočna piramida nad Comelicom

Cima Bagni, 2983 m

Besedilo: Matija Turk

Toplo junijsko sonce vabi v gore. Poletje se je komaj začelo, a že sedaj vem, da vseh gorniških načrtov ne bom utegnil uresničiti. Toliko je vsako leto novih in vedno več ostaja starih, ki čakajo na priložnost. Poleg tega gore niso vse, saj je še toliko drugih stvari na tem svetu, ki jim je vredno posvečati pozornost.

Manj je več, in ko se človek nauči biti zadovoljen s tem, kar ima, mu je tudi pot do sreče odprta. Ko razmišljam o minulih poletnih podvigih, vidim, da sezona ni bila slaba. Z bratom sva jo po uvodnem obisku domačih gora začela kje drugje kot v Dolomitih. Obiskala sva goro, ki se nama je izmuznila lansko leto – Cimo Bagni.

Cima Bagni je še eden od gorskih velikanov v Sekstenskih Dolomitih. Skoraj 3000 metrov visoka že od daleč izstopa iz niza gora, ki se dvigujejo nad Comelicom. Stoji na skrajnem vzhodnem robu Dolomitov, ki se že spogleduje s kar-nijskim grebenom. Visoka, piramidi podobna gora od daleč nima tiste prave dolomitske privlačnosti. Njena divja in raznolika podoba se nam odkrije

še od blizu. Vzpon nanjo skriva svoje zanke in uganke, skopi razpoložljivi opisi pa zagotavljajo pustolovsko in raziskovalno obarvan vzpon v popolni samoti in odmaknjenosti.

Redki so obiskovalci Dolomitov, ki poznajo Cimo Bagni, še manj je tistih, ki stopijo na njeno teme. Na južnih pobočjih gore leži široka krnica Ciadin del Bisio. Preko njenih neskončnih melišč se je iz doline Val Giralba na

vrh leta 1872 prvič povzpel znameniti gorski vodnik Santo Siorpaés iz Cortine s klientom Mauriceom Holzmannom, s katerim sta v Dolomitih opravila več imenitnih prvenstvenih vzponov. Med drugim sta prva stopila na Cimo dei Preti v Furlanskih Dolomitih in na Monte Siero nad Sappado. Njun prvenstveni vzpon na Cimo Bagni označuje začetek osvajanja vrhov nad Comelicom, med katerimi

so najbolj znani Monte Popera, Cima Undici in Croda Rossa di Sesto.

Bivak Cadore

V krnici Ciadin de Stalata, med Monte Popero in Cimo Bagni, stoji bivak Cadore. Obkrožen z mehкими tratami in z bistrim izvirom ob strani predstavlja idealno mesto za postanek gornikom, ki se s te strani odpravljajo na priljubljeno ferato Cengia Gabriella

v Monte Giralbi. Nama je predstavljal izhodišče za vzpon na Cimo Bagni.

K bivaku sva prispela že v temi in najin prihod je pokvaril večer nesojenemu edinemu gostu, ki se ob tej uri gotovo ni več nadejal obiska. To sem sklepal po redkobesednosti in mrkem obrazu gospoda, od katerega sva po običajnih vljudnostnih frazah izvedela le, da je Avstrijec in da je naslednji dan namenjen po ferati

Cengia Gabriella. Da mu ne bi pokvarila večerje, ki jo je kuhl v bivaku, sva počakala zunaj in na ognjišču skurila vsa drva, ki so raztresena ležala naokoli. Mislim sem si, kakšna škoda, da ravno danes nimam s seboj žlahtne kapljice, ki jo običajno nosim s seboj za potrebe večerne meditacije. Lahko bi jo ponudil Avstrijcu in se mu tako oddolžil za pokvarjeni večer. Ko je ženket posod v bivaku utihnil, sva se vanj vselila še midva, ne da bi kakorkoli zmotila Avstrijca, ki je v pozi Bude sedel na mizi in meditiral – brez vina.

Ob svitu sva zapustila bivak in se po melišču povzpela do ozebnika. Še enkrat sva prebrala opis, ki sva ga pridobila od treh Italijanov. To je bil opis, ki je opisoval le prečenje zahodnih in južnih pobočij gore preko krnice Ciadin del Biso in nadaljevanje čez škrbino Forcella Paula v dolino Val d' Ambata. Iz krnice Ciadin del Biso bova morala poiskati pristop na vrh. Doma sva si ogledala fotografije, ki sva jih posnela z okoliških vrhov, na katerih je bilo lepo videti možne prehode.

Po policah do velike krnice

Nekaj deset metrov sva se vzpenjala ob levem robu ozebnika in ga nato prečkala. Čeprav sneg ni bil pomrznjen, je cepin prišel prav, saj sva bila tako hitreje in varneje na drugi strani snežišča, razritega od padajočih skal. Vstopila sva v steno in splezala proti desni do skalnatega pomola. Vmes sva naletela na zbledelo markacijo. Nekaj sva jih videla tudi v nadaljevanju. To kratko plezanje je bilo le uvertura, ki naju je preko dolge, nagnjene rampe pripeljalo do sistema polic, ki prečijo zahodno stran gore. Plezanje po rampi ni bilo težavno, zaradi izpostavljenosti in krušljivosti pa je bilo psihično kar naporno. Po žlebovih sva iskala najlažje prehode in bila pozorna na redke možice. Končno se je rampa iztekla na široko in udobno polico. Pogledal sem navzdol in si rekel, kako dobro, da se ne bova tu vračala.

Vendar, kot običajno, zarečenega kruha se največ poje. Jutro se je umikalo dnevu in gore so dobivale vse jasnejše obrise. Tudi Avstrijec se je že prebudil in pred bivakom izvajal duhovne vaje. Lahkotno sva hodila po široki zagruščeni polici, dokler se ni končala. Sledil je precej globok spust po drobljivem žlebu do spodnje police, ki je ožja od prve in na več mestih prekinjena. Od daleč je bila ponekod

Cima Bagni nad dolino Val Giralba, kjer poteka opisani vzpon. Foto: Matija Turk

Cima d' Ambata z vršnega grebena;
levo pod njo Forcella Anna Foto: Matija Turk

videti prav divja, ko sva prišla blizu, pa so se vse težave razblinile. Le na posameznih mestih je bilo potrebno nekoliko poplezati. Za robom sva že slutila melišča krnice Ciadin del Biso.

Končno sva jih zagledala, in povrh še zelene trate ob njihovem vznožju. Da sva vstopila v krnico, pa sva morala obhoditi še globoko grapo. Tu, kjer sva se najmanj nadejala, sva naletela na dve plezalsko najtežji mesti na celotni turi. Premagati sva morala dve kratki, izpostavljeni prečnici. Ko so bile te nepričakovane težave za nama, sva si na zeleni preprogi privoščila počitek. Nekje nad sabo sva slutila vrh. Od tod je bilo vse drugače, kot je bilo videti doma na fotografijah. Razsežnosti gore so se kazale v vsej veličini. Pobočja so bila veliko strmejša in bolj skalnata. Med hojo po policah sva izgubila veliko višine in do vrha naju je čakalo še 600 metrov vzpona.

INFORMACIJE

Cima Bagni, 2983 m

Na Cimo Bagni vodi več pristopov, ki pa so vsi zelo dolgi, naporni in orientacijsko zahtevni. Kljub nizki težavnosti oceni (v glavnem hoja, plezanje II. in mestoma III. stopnje) so plezalni odseki dolgi in izpostavljeni. K težavnosti pripomorejo še slaba skala, odsotnost klinov, slabe možnosti naravnega varovanja in težavna orientacija. Zato je vzpon primeren le za gornike z alpinističnimi izkušnjami, vajene gibanja v takšnem svetu.

Zahtevnost: Alpinistični vzpon II. težavnostne stopnje, z mesti III.

Oprema: Čelada, plezalni pas, vrvne zanke in 20 m vrvi za morebitno varovanje.

Izhodišče: Parkirišče ob vznožju doline Giralba (Val Giralba) nad zaselkom Giralba na koncu Auronza. Izhodišče je enako kot za kočo Carducci.

Višinska razlika: Višina izhodišča je 1000 m. Ker se med hojo po policah spustimo okoli 150 m, znaša višinska razlika 2150 m.

Zavetišče: Bivak Battaglione Cadore, 2219 m, 9 ležišč (voda v bližini).

Časi: Izhodišče—razpotje za bivak Cadore 1 h
Razpotje—bivak Cadore 2 h

Bivak Cadore—vstop v steno 30 min

Vstop—velika polica 30 min

Po policah do krnice Ciadin del Biso 1.30 h

Ciadin del Biso—vrh 1.30 h

Sestop po isti smeri do bivaka 3.30 h

Bivak—izhodišče 2.15 h

Skupaj okoli 13 h

Sezona: Julij in avgust (v zgodnjem poletju je na snežiščih potreben cepin).

Zemljevid: Dolomiti di Sesto/Sextener Dolomiten, Tabacco 010, 1 : 25.000.

Opis: Od parkirišča gremo po poti št. 107, ki vodi h koči Carducci. Po uri hoje pridemo do razpotja (smerokaz) in zavijemo desno na pot št. 109 k bivaku Cadore. Pot poteka po desni strani soteske Stalata (gledano v smeri vzpona) in je na več mestih zavarovana.

Pristop na Cimo Bagni poteka iz ozebnika, ki pada z vrha preko celotne severozahodne stene. Njegov spodnji del je od bivaka lepo viden. Plezalni del gre po rampi desno od omenjenega ozebnika. Po približno 200 m se rampa izteče na veliko polico (I, II, redke zbledele rdeče pike in možici). Široka in vodoravna polica se kmalu konča. Sledi približno

Proti vrhu

Posamezne zbledele markacije, ki sva jih videla ob poti, so označevale prečenje krnice Ciadin del Bisio, ki je kot zahtevna pot celo označena na nekaterih zemljevidih. To zna biti zavajajoče, saj na poti ni skorajda nobenih znakov predhodnikov in sploh nobenih varoval. Čez škrbino Forcella Paula sva se nameravala vrniti, toda sedaj, ko sva videla zasnežene žlebove, sva se temu načrtu odrekla. A najprej sva morala poiskati pot na vrh. Upala sva, da bova naletela na označbe, možice, ki bodo kazali smer proti vrhu. Nisva jih našla, a kljub temu sva odkrila lep prehod čez skalni pas do vršnih melišč, kjer sva pod grebenom stopila na stezico, ki so jo uhodili pristopniki s škrbine Forcella Anna. Od tod je bil do vrha bolj ali manj le še sprehod.

Na vrhu, ob kupu zloženega kamenja, v katerem se skriva vpisna knjiga, res dobiš občutek, da stojiš na veliki gori. Pogled seže daleč in globoko. Bivak Cadore je z vrha le majhna rdeča pika nekje daleč spodaj pod nazobčanimi stolpi. Z vrha pada na vzhod proti zeleni dolini Comelico tisoč metrov visoka stena, najvišja v Sekstenskih Dolomitih. V njej je leta 1931 Ettore Castiglioni splezal direktno smer na vrh skupaj z Lucianom Gasparottom in Vitalejem Bramanijem. Slednji je znan po iznajdbi gumijastega podplata vibram,

V zaključnem delu vzpona po rampi, ki privede na veliko polico. Foto: Matija Turk

ki ga ima še danes večina boljših planinskih čevljev.

Povratek po smeri vzpona in Cengia Gabriella

Sivi oblaki, ki so hiteli prekrivat nebo, so naju prehitro pregnali k povratku. Po trezni presoji sva se odločila za povratek po poti vzpona. Tako sva vsaj vedela, kaj naju čaka, in če je šlo po rampi gor, bo šlo tudi navzdol. Po policah sva se vrnila in obsedela na pomolu pred ključnim delom sestopa. Z vrhov so se začele spuščati megle. Ozračje je postajalo vse turobnejše. Plezala sva po žlebovih navzdol, počasi in previdno. Skozi dan sva pridobila nekaj plezalske prakse in plezanje navzdol je bilo sedaj celo lažje kot zjutraj navzgor.

Izvir vode pri bivaku, ki podnevi ponavadi usahne, se je zvečer spet pojavil. Tudi med vzponom sva

naletela na manjše potočke in postalo mi je jasno, zakaj se gora imenuje Cima Bagni. Ker je bilo vode dovolj, v nahrbtnikih pa je ostalo še nekaj hrane, sva v bivaku prespala še eno noč in se naslednji dan za Avstrijecem odpravila po ferati Cengia Gabriella. S ferate sva si lahko dodobra ogledala svojo goro. Smer vzpona prejšnjega dne ni bila videti nič kaj nedolžna. Cima Bagni je preseгла pričakovanja, tako glede težavnosti kot zaradi lepote in doživetja. Slednje pa je dejansko bistvo našega zahajanja v gore.

Ko se je ferata, ki večji del poteka vodoravno po policah, začela bližati koncu, sem pred seboj zagledal vzhodno steno Crode dei Toni. Tudi v njej je Ettore Castiglioni potegnil svojo smer. A jaz bi bil zadovoljen že, če bi se nanjo povzpel po lažji, normalni Innerkoflerjevi smeri čez zahodno steno. Med sestopom po dolini Val Giralba mi je v žepu zazvonil telefon. S Hinkom že dolgo nisva bila skupaj v hribih in takoj je padlo nekaj dobrih predlogov. Pa se je poletje šele komaj začelo. ○

100 m spusta (I) na spodnjo, ožjo in manj izrazito polico. Ta je precej daljša in izpostavljena, na njej naletimo na nekaj plezalnih mest II. stopnje. Po približno uri hoje se izteče na travnatih pobočjih, od koder se odpre pogled na bližnjo krnico Ciadin del Bisio. Preden jo dosežemo, moramo po policah prečiti ozko in globoko grapo, kjer naletimo na dve malo težji izpostavljeni prečnici (III, pri prvi prečnici neuporaben klin).

Ko vstopimo v Ciadin del Bisio, nadaljujemo po melišču levo navzgor. Pridemo do večje grape na levi, vendar nadaljujemo desno preko skalne zapore, ki je tu najlažje prehodna. Preplezamo okoli 50 m visoko zgruščeno steno, prepredeno s policami in kamini (I, II), in dosežemo zgornje zgruščene terase. Sledi dolg in monoton vzpon po meliščih v desno na greben, kjer stopimo na uhojeno stezico (tu vodi normalni pristop s škrbine Forcella Anna preko škrbine Forcella Bagni). Do vrha nas čaka še nekaj hoje in več krajših mest I. težavnostne stopnje.

Sestop: Po smeri vzpona. Med vzponom na vrh iz Ciadina del Bisio si dobro zapomnimo pot, da ne bomo imeli težav ob povratku.

Leto treh Matildinih kos

Zmagovalna zgodba

Besedilo: Anka Vončina

Avgustovska starajoča luna je za kratek čas prekinila košnjo. Srjanski kmetje so že za silo potolkli njive in košenice okrog vasi, ostale so jim le še senožeti višje. Govedo in drobnico so pasli na planinah med Vošco in Grajšco. Treba je bilo podreti hlodovino, bil je pravi čas, ko je drevje brez soka. Navsezgodaj so se gospodarji s sinovi in posli odpravili ob Jermanu proti Kopi. Radi bi razširili senožet pod vrhom Žrela, večja bi jim prav prišla, prehranila bi jim več živine. Obenem bi tudi pod Hudimi hlevi zredčili hoje in bukve. Smolej pa, ki mu je že skoraj začela puščati streha na štali, je moral posekati smreke za *cimper*.

Cele dneve so pele žage, *plenkale* so sekire in s strašnim truščem so padala drevesa. Tik pred tem, ko se je spodžagano deblo začelo nagibati, sta žagajoča dala znak "Ho-hoj", zagrmelo je v strmini in preneka-tero deblo se je ustavilo šele v potoku. Dva tedna jim je vzela sečnja. Težaško delo je bilo to. Dekle so jim nosile malico in kosilo, večerjali so doma. Utrujeni so bili in tudi gospodov dan jim ni povrnil moči. Drevesa so na bregih pustili kar kosmata, "v vejah", da listje potegne iz debel čim več vlage. Za spravilo bo čas kasneje, hiteli so spet nazaj h kosam, čakale so jih strme senožeti Hudih hlevov.

Zgodnja in bogata zima

Poletje se je prevesilo v jesen in jesen v zimo. Pred vsemi svetimi je zapadlo dobrega pol metra snega. Komaj, komaj so izpod odeje ob cerkvi v Kranjski Gori, kjer so počivali pokojni Srjani, odgrebli grobove. Nanje ni bilo kaj dati. Le očistili so jih, sneli klobuke, se prekrizali in v tišini pomolili za rajne.

December je bil mrzel in suh, usedenega in pomrznjenega snega pa ravno prav za njihovo delo. Spravljali so les, ki so ga posekali poleti. Po snežni drči ob potoku so debela kar letela proti vasi. Nad njo, Na Vomu, kjer potok zavija levo, so ga s kratko rižo usmerili na Hlebanjev travnik. Nakopičenega je bilo že za celo goro.

Bližali so se božični prazniki. Gospodinje so pekle, moški so si, če niso bili pri drveh, dali opravka z drobnimi popravili, otroci pa so živeli

v pričakovanju, ko bo na mizi kaj boljšega. Zvečer so ob soju trske molili ob peči in peli nabožne pesmi, starejši so včasih pripovedovali zgodbe. Na sveti večer so šli k polnočnici in na štefanovo so žegnali konje. Obiskovali so se prijatelji in sorodniki.

Zadnja dva dneva v letu je snežilo kot za stavo. A na silvestrovo je zapihalo z juga in ogrelo ozračje. Vreme se ni moglo odločiti, ali bi deževalo ali snežilo. Tako je cincalo do večera, ko so spet prevladale velike snežne krpe. Zjutraj na novega leta dan je bilo težkega in mokrega snega že do kolen, metež pa še kar ni popuščal. Srjani so očistili le najnujnejše poti, do hlevov in kašč. Še za k maši so komaj zgazili, moški naprej, menjajoč se.

Zle napovedi neznane beračice

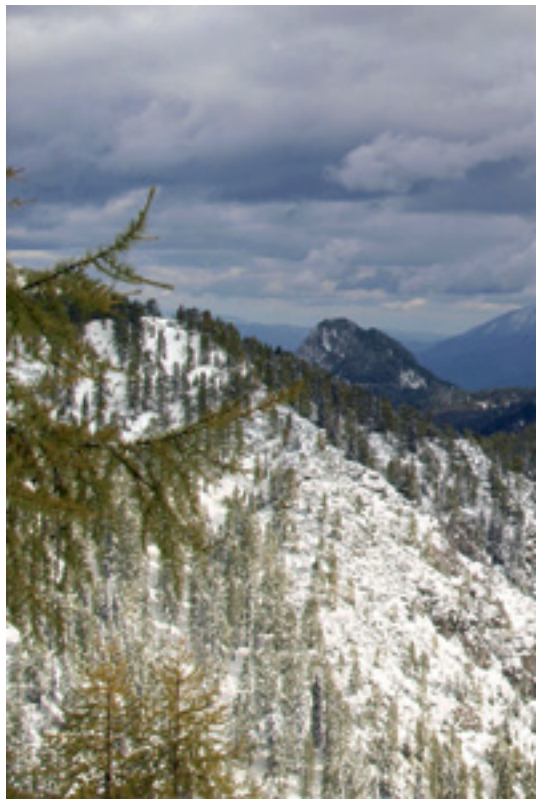
K cerkvi se je kdo ve od kod pritepla beračica, nihče je ni poznal. Prosila je vbogajme in v dlani ji je res obležalo nekaj revnih vinarjev. Nekaj je mrmrala sama sebi o nastopu prekletstva treh Matildinih kos, ki so se združile v danes začetem letu 1777. Kmetje je niso jemali za mar, mimo nje so vstopili v cerkev in po končani maši se je ni spomnil nihče več.

Domov grede gazi skoraj ni bilo več, zadelal jo je napihan sneg. Skrbele so jih ovce, ki so prezimovale kar v hlevu na Hudih hlevih. Vsak drugi dan jim je bilo treba položiti krmo. Ob Jermanu je bilo do njih pol ure in lastniki so se v oskrbovanju menjali. Na novega leta dan so bili na vrsti Vahovi. Da naj počaka do jutri, ko bo sneženje

popustilo, so se dogovorili že na poti domov. Praznik je, pa še v takem sneženju bi bila pot pretežka, saj krme imajo ovce dovolj od prejšnjega dne.

Da sam Vah poti do hleva ne bo zmožel, je bilo vsem jasno, ko so drugega januarja pogledali v nov dan. Snega je bilo čez meter, zjasnilo se je, a hujšega mraza za čuda ni bilo. Komaj so se kmetje prebili že do svoje živine v hlevih poleg hiš. A treba je bilo do ovac. Vah je s seboj vzel poleg obeh sinov še pastirja in gostača. Priskočil je še Smolej, po poti so za pomoč pregovorili še mladega Kocjana in nazadnje še Hlebanjevega hlapca, ki se je ravno vrnil od svojih v Mojstrani.

Bilo jih je osem. S seboj so vzeli dvoje senenih sani, da nazaj grede iz hleva pripeljejo sena za govedo. Zakaj bi hodili v prazno?! Opremljeni z lopatami so si mukoma utirali gaz. Šlo je počasi. Izmenjavali so se na nekaj metrov. Samo od vasi do gozda nad njo so potrebovali več kot po navadi za celo pot do senožeti. Tam so postali. Da se ne bi zazrli v vrhove nad Martuljkom, ni šlo. Kako mogočni in ponosni so Špikovi stolpi kipeli v nebo. Kdo le jih je gradil s tako prefinjeno roko ... Vsi mehki in blago oviti v belo odejo so se jim prijazno nasmihali. Le slutili

so šum potoka, ki ga je dušila debela snežna odeja. Obložene veje dreves so bile upognjene skoraj do tal. Dotikalo in prepletalo se je drevje z levega in desnega brega potoka, komaj so se prebijali skozi ta snežni tunel. Užival je le Vahov pes Sultan, ki se nikakor ni naveličal skakanja levo in desno, navdušeno pogrezajoč se v belo odejo.

Zadihani in prepoteni so se ustavili pod Doličem. Sedli so kar na sani, Smolej in Vah sta si prižgala pipi in zadišalo je po tobaku. Malo kačje slinje so potegnili iz *flohorce* in se pomenkovali to in ono. Tudi o tem, kako bo na pomlad spet napredovalo rudarjenje na Železnici. Lastnik rudnika je bil neizprosen: kopati in kopati, žgati in žgati! Z one strani doline, s Koroške, je pripeljal može, pridružilo se jim je tudi par Srjanov in Rutarjev, bajtarjev. Za preživetje! Plavži so požirali gozdove, fužine so odkupile vse oglje, ki se ga je nakuhalo v bližnji in daljni okolici.

Pot brez povratka

Ko je Vah iztrkal pipico, so se odpravili naprej. Dvignili so se in se skozi krošnje zazrli v nebo. Modro se je svetilo, sneg na vejah se je iskril in sonce je že lizalo Kopo. Tedaj je pod njimi počilo in vsi so otrpnili. Jerman se je osvobodil. Prelizal je snežno pokrivalo, ki se je s hrupom sesulo v vodo in s seboj potegnilo še pas snega z obeh bregov. Potok je zadihal, iz vode so se dvignile meglice hladečih se hlapov. V tišini, ki je sledila, so oprezno nadaljevali z gaženjem. Snega je bilo v grapi še več kot na bregu. Nakar je udarilo, udarilo je v dušo. Zastala jim

je sapa in krč strahu jih je ohromil. Prestrašeni, ozirajoč se za vzrokom, so zaslišali hrumenje. Komaj so skozi reže obloženih dreves zaznali premikanje pod Kopo, kjer se je golila prejšnjega leta očiščena gmajna.

Proti njim se je valil snežni val, iz trenutka v trenutek večji. Širil se je, pred seboj ruval stranska drevesa, trgal skalne parobke in s svojo težo pridobival na hitrosti. Ko se mu je v bran postavil pas gozda na dnu, je zagrmelo, kot bi se gora utrgala, zagrmelo, da je zabolelo v ušesih. Zrak je ječal, jokal, vse se je treslo bolj in bolj in strašen pritisk jim je mašil ušesa. Da je to nekaj strašnega, so komaj uspeli zaznati. Kam? Kot prestrašene živali so okamnili v globoki gazi, le Sultan se je zrinil pod sani. Vse je trajalo le par trenutkov in strašna sila jih je podrla. Ne prav dobro zavedajoč se, da je to prekletstvo treh kos, jih je z molitvijo na ustnicah zagrnila tema.

Tudi zvečer se močje še niso vrnili

Doma so jih čakali. Ob času kosila gospodinj še ni pretirano skrbelo, pot je gotovo težka, naložiti morajo še sena, preden se vrnejo. Ni jih bilo niti popoldne. Ko se je zmračilo, Smolejka ni več zdržala in je stopila k Vahu. Tudi Jera je bila vsa v skrbeh. Kaj narediti? Odpravili sta se še do Kocjana, v nekem upanju, da njihovi moški morda utrujeni sedijo pri zadnjem sosedu, se krepčajo z žganjem in so pri tem že zdavnaj pozabili na ženske, ki so celo popoldne porivale posode s pregreto južino po štedilnikih. Zaman,

V uredniškem nabiralniku pod oznako "Literarni natečaj" smo našli lepo število kratkih zgodb, ki jih je ocenila tričlanska komisija, in sicer člana uredniškega odbora Marjan Bradeško in Marta Krejan ter zunanja sodelavka Mateja Piškur. Pod dve zgodbici je podpisana ista avtorica in obe sta si zaslužili objavo, njuna avtorica Anka Vončina z zgodbo *Leto treh Matildinih kos* pa prvo nagrado. Nagrado za drugo najboljšo zgodbo *Gorska balada* bo prejel Anže Zorman, Okruški spominov Darinke Kozinc pa po mnenju komisije zaslužio tretjo nagrado.

Kocjanova mlada žena z dvema racajočima otrokoma je ravno stopila na prag, da vidi, če se mož vendarle vrača, in mu posveti z leščerbo ...

V več hišah te noči niso spali. Jera je stalno prisluškovala, če se morda kje oglašča Sultan. Vse je bilo tiho. Še prej ko se je rodil nov dan, je Vahova, ki je bila v hiši sama le z malima hčerama, za silo opravila v hlevu in že sta s Smolejevo sosedo stekli po vasi. Tudi Kocjanov oča je že bil pri Hlebanji in kolikor jih je bilo za pot sposobnih, jih je kmalu hitelo ob potoku navzgor.

O, Bog in Jezus, zakaj sta to dopustila?

Gaz je bila dobra še od prejšnjega dne in v dobre pol ure so prispeli pred snežno zaporo v grapi. Hrib zbite plazovine jim je zapiral pot. Takoj so v grozi spoznali, da je to kraj zadnje sape sosedov, ki se niso vrnili iz hlevov. O, Bog in Jezus, zakaj sta to dopustila?

Kopali so cel dan, na pomoč so jim priskočili še iz sosednjih vasi. Ko so iz gruče odkopanih, prepletenih in izmaličenih teles dvignili prvega, se je kot puščica proti svetlobi pognal Vahov Sultan. Edini, ki je preživel. V štirih Srjanskih hišah so napravili osem par, samo pri Vahu štiri.

Srednji Vrh se je zavil v črnino. Dolg sprevod se je peti dan komaj pričetega leta vil proti Kranjski Gori. Pomirili so se severni vetrovi in od žalosti in trpljenja izpita telesa je pobožalo šibko januarsko sonce.

Življenje pa je teklo naprej, tako kot voda v potoku, ki zastane v hudem mrazu, dokler ponovno ne steče. Na izpraznjena mesta so stopili drugi. Par novih priimkov se je naselilo v vasi in tudi kak hlapec ga je dodal. Spomin na hudo nesrečo v letu treh Matildinih kos pa je ostal med ljudmi za vse čase. ●

Bela prostranstva v okolici Kepe

Foto: Anka Vončina

Z NAMI NA POT >>>

Hitro dostopni in mamljivi cilji

Zimski raj nad Ljubeljem

Besedilo: Bor Šumrada

Mejni prelaz Ljubelj je eno od najbolj priljubljenih izhodišč za zimske ture pri nas, saj s svojim enostavnim dostopom in relativno visoko nadmorsko višino nudi ugodne pogoje za ture. Pestra izbira gora nad Ljubeljem vse to še dodatno okrepi, saj gornikom in turnim smučarjem, tako začetnikom kot izkušenim, ciljev ne zmanjka. Ravno zaradi enostavnega dostopa bo obisk turnih smučarjev in ostalih nad Ljubeljem v dobrih in slabih zimskih razmerah vedno velik, tudi v primeru večje nevarnosti snežnih plazov, pri čemer se moramo držati napotkov strokovnjakov ter spremljati poročila o snežnih razmerah. V zadnjih nekaj letih se je na pogled nedolžna dostopna cesta ob smučišču v osrednjem delu poti do Doma na Zelenici ob večjih količinah snega izkazala za zelo nevarno, saj so pobočja nad njo strma in travnata, čeprav sama cesta pelje po gozdu. Plazovi se običajno prožijo s pobočja Ljubeljščice, bolj natančno Zgornjega in Spodnjega Plota.

Pri spodnji postaji žičnice je postavljena informativno-opozorilna tabla, ki prikazuje aktualno stopnjo nevarnosti za snežne plazove na tem območju. Gorniški učni center Zelenica na spletni strani sproti objavlja stanje snežnih razmer v Karavankah, lahko pa spremljamo tudi vremenske razmere v živo preko spletnih kamer. Na Domu na Zelenici so postavili zunanjo napravo za klic

v sili, saj je območje ponekod slabo pokrito s signalom mobilne telefonije. Poleg tega organizirajo, tako kot že nekaj časa na Pokljuki in drugod po Sloveniji, zimske izobraževalne tečaje in predavanja o plazovih in nevarnostih v zimskih gorah, ki se jih udeležuje vedno več ljudi.

Predstavitev območja in bogata izbira tur

Gorski svet nad Ljubeljem lahko razdelimo na dva dela. Prvi predstavlja celoten greben Begunjščice z njeno severno steno, drugi pa mejni greben od Vrtače na zahodu vse do Košutice na skrajnem vzhodnem delu. Vmes leži Zelenica.

Levo: Pogled z Velikega vrha proti goram nad Zelenico Foto: Oton Naglost

Spodaj: Smučanje v izteku Centralne grape v Begunjščici Foto: Janez Jarc

Begunjščica, z najvišjim vrhom Velikim vrhom, 2160 m, leži južno od Zelenice, njena pobočja se začno dvigovati nad magistralno cesto od prelaza Ljubelj na vzhodu pa vse do doline Završnica na zahodu. Je gora "stoterih" grap in eden najbolj priljubljenih zimskih ciljev v slovenskih gorah. Zaradi zimskih smeri različnih težavnosti je priljubljen poligon za treninge alpinistov in alpinističnih

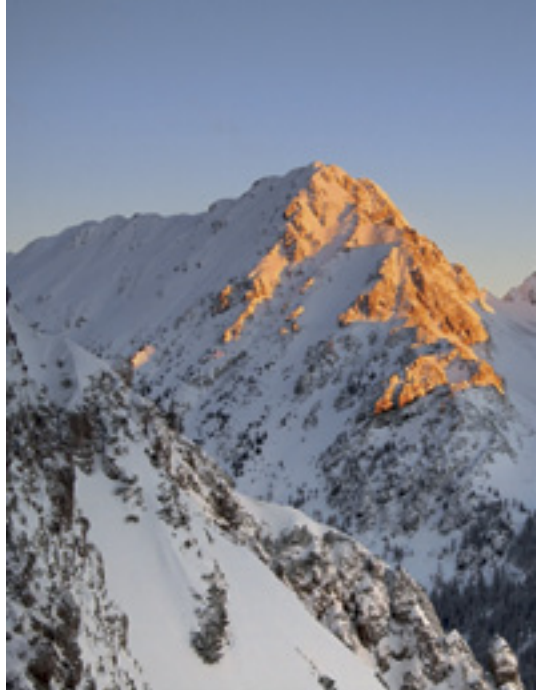
Krnica Suho ruševje

Foto: Vladimir Habjan

smučarjev. Sam sem nekaj let nazaj za trening za prihajajočo odpravo v enem dnevu obdelal sedem grap v

Plezanje v grapi Ipsilon v Vrtači, v ozadju Palec

Foto: Bor Šumrada

povezovalni turi vzponov in sestopov. Vsekakor pa nekatere grape, ki sodijo med lažje pri nas, predstavljajo lepo uverturo v bolj strmi svet zimskega gornišva.

Tudi med turnimi smučarji je Begunjščica zelo priljubljena gora.

Na grebenu proti Košutici, v ozadju Veliki vrh

Foto: Franci Horvat

Vrtača, Zelenjak in Palec s pobočij Begunjščice
Foto: Janez Jarc

Klasični turni smuk poteka po mogočnem Šentanskem plazu, ki je ob ugodnih razmerah prevožen po dolgem in počez. Potem je tukaj še Smokuški plaz nad Smokuško planino ter plaz v pobočjih Begunjske vrtače, 1997 m, direktno nad prelazom

Koča na Zelenici
Foto: Miha Volk

Ljubelj. Oba sodita že na mejo alpinističnega smučanja, saj ju v zgornjem predelu zapirajo ozki in strmi žlebovi. Med klasične alpinistične spuste sodi Centralna grapa, ki poteka direktno v vpadnici najvišjega vrha masiva in je lepo vidna nad Domom na Zelenici.

Drugi del gora nad Zelenico se začne na skrajnem severozahodu z najvišjo Vrtačo, 2180 m, ki se sicer nadaljuje proti zahodu proti najvišjem vrhu Karavank Stolu, 2236 m. Proti vzhodu se od Vrtače nadaljuje greben z Zelenjakom, 2024 m, in Palcem, 2027 m, vsi trije pa obkrožajo krnico, imenovano Suho ruševje. Suho ruševje velja za enega od klasičnih turnih smukov, čeprav zaradi izpostavljenosti vetru mnogokrat težko naletimo na ugodne smučarske razmere. Vrtača velja za težje dostopno goro pozimi, saj vsi vzponi potekajo po bolj ali manj strmih grebenih in ozkih grapah. V primerjavi s Centralno grapo v Begunjščici je grapa Ipsilon (opisana kasneje) za odtenek težja, saj ima več strmih mest in je še eden od priložljivih vzponov pri spoznavanju z zimskim gorništvom.

Prav tako se s Suhega ruševja lahko povzpne na Zelenjak in Palec, kjer pa moramo biti previdni na ozkem grebenu oziroma strmih pobočjih. Od Palca se greben nadaljuje jugovzhodno in ga sestavljajo stolpi, imenovani Na Možeh. Prečenje teh stolpov velja za čudovito in resno zimsko turo. Konec oziroma začetek grebena Na Možeh se na vzhodni strani stika z vrhom smučišča Zelenica ter vrhom Čez Pod, 1704 m, ki ga nepravilno imenujemo Triangel. Triangel je le ime za žičnico na ta greben. Od tu poteka proti vzhodu greben Ljubeljščice vse do nekdanjega mejnega prelaza Ljubelj. Nad zgornjim delom smučišča Zelenica stojita še markantni skalni špici, Zgornji Plot na avstrijski ter Spodnji Plot na slovenski strani. Čez Pod sodi med lažje turne smuke, deležen je velikega obiska ter je primeren cilj

Zgoraj: Košutica (levo) in greben Košute
Foto: Bor Šumrada

Levo: Cepin in vrh (spomenik) na vrhu Vrtače
Foto: Vladimir Habjan

za spoznavanje s turnosmučarskim svetom.

Od nekdanjega mejnega prehoda Ljubelj, na katerega pridemo po stari cesti od predora Ljubelj, se proti vzhodu greben postopoma dviguje vse do osamljene Košutice, 1968 m. Košutica je od vseh vrhov nad Ljubeljem pozimi najmanj obiskana, saj je kar

nekako odmaknjena od glavnih ciljev, vzpon na vrh pa je dokaj zahteven. Od Košutice se mejni greben spusti na Hanjževo sedlo, 1701 m, od koder se južno od njega dviga Veliki vrh, 2088 m, v Košuti.

Območje nad Ljubeljem ponuja tudi manj zahtevnim gornikom lažje ture, in sicer vzpon do Doma na Zelenici ob ugodnih in varnih razmerah ali pa vzpon po stari cesti na nekdanji mejni prelaz Ljubelj. Ne pozabimo na možnost sankanja, ki je po navadi urejeno po cesti od nekdanjega mejnega prelaza pa do sedanjega prelaza na Ljubelju.

INFORMACIJE

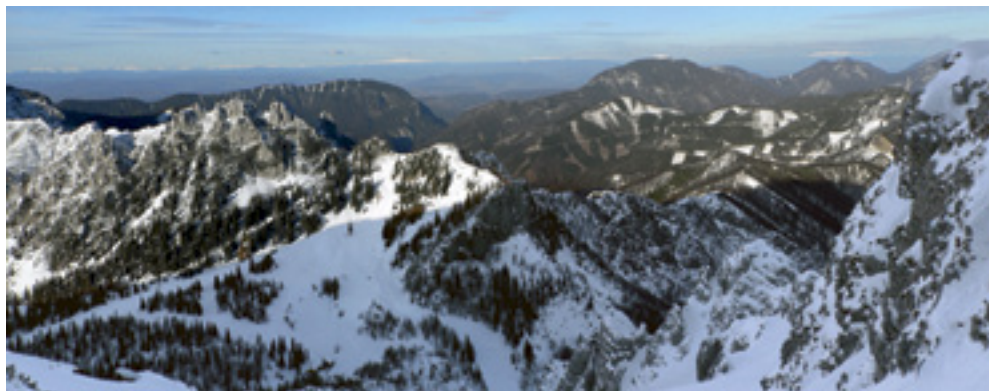
Dostop: Do mejnega prelaza Ljubelj se pripeljemo po avtocesti Ljubljana–Jesenice, jo zapustimo na izvozu za Trzič in se mimo mesta ter skozi Podljubelj dvignemo do izhodišča. Parkirišča so urejena ob spodnji postaji žičnice na Zelenico tik ob predoru.

Koča: Dom na Zelenici, 1536 m, telefon 04 531 52 48, mobilni telefon 041 716 987, odprta celo leto, v njej je možno prenočiti; planinska koča na starem Ljubelju, 1369 m, po navadi odprta ob lepih koncih tedna.

Literatura: Igor Jenčič: Slovenija z okolico: Turnosmučarski vodnik. Sidarta, 2002.

Vladimir Habjan: Zimski vzponi v slovenskih gorah. Sidarta, 2003.

Zemljevida: Stol in Begunjsčica, 1 : 25.000; Karavanke, 1 : 50.000.

Čez Pod in Na Možeh s pobočij Begunjščice Foto: Andrej Ranfl

Čez Pod je 1704 metrov visoka kota, ki se nahaja nad najvišjo točko smučišča Zelenica. Nanjo je speljana vlečnica, poimenošana Triangel. Med turnimi smučarji prevladuje imenovanje vrha Čez Pod verjetno zaradi poenostavitve kar Triangel. Tu poteka greben Ljubeljščice, ki se začne pri starem prelazu Ljubelj in nadaljuje preko skalnih stolpov Na Možeh do Palca. Z vrha je lep razgled na okoliške vrhove nad Zelenico. Kljub temu

da je vrh enostavno dostopen in tehnično nezahteven in velja za relativno varnega tudi ob večji količini snega, moramo omeniti, da so pobočja nad potjo do doma na Zelenici plazovita.

Zahtevnost: Nezahtevna turno-smučarska tura. Pazljivost je zaradi možnosti poledenitve potrebna pri vzpenjanju po cesti pod plazovitimi pobočji Spodnjega Plota ter tik pod vrhom.

Oprema: Popolna turnosmučarska in plazovna oprema.

Nadmorska višina: 1704 m

Višina izhodišča: 1058 m

Višinska razlika: Pribl. 650 m

Izhodišče: Mejni prelaz Ljubelj.

WGS84: 46,43289, 14,26133

Do sem se pripeljemo po avtocesti Ljubljana–Jesenice, jo zapustimo na izvozu za Tržič in se mimo mesta ter skozi Podljubelj dvignemo do izhodišča. Parkirišča so urejena ob spodnji postaji

žičnice na Zelenico tik ob predoru.

Koča: Dom na Zelenici, 1536 m, telefon 04 531 52 48, mobilni telefon 041 716 987.

Časi: Ljubelj–Dom na Zelenici 1 h

Dom na Zelenici–Čez Pod 30 min

Spust 30 min

Skupaj 2–3 h

Sezona: Od decembra do konca marca.

Vodnik: Igor Jenčič: Slovenija. Turnosmučarski vodnik. Sidarta, 2002.

Zemljevida: Stol in Begunjščica, 1 : 25.000; Karavanke, 1 : 50.000.

Vzpon: Od parkirišča pri spodnji postaji žičnice na Zelenico se ob robu smučišča vzpenjamo navzgor v smeri žičnice. Smučišče se malo pred srednjo postajo žičnice razširi, mi nadaljujemo po desnem kraku, kamor nas usmeri tabla z napisom "Pešpot". Stopimo na gozdno cesto, ki nas v prečenju strmih gozdnih

Košutica, 1968 m

Košutica leži na vzhodni strani prelaza Ljubelj ter kar nekako v senci dolgega grebena Košute na njeni severni strani. Kljub temu da je gora malce odmaknjena in ni deležna tolikšne obiskanosti, predstavlja v zimskih razmerah dokaj zahteven cilj. Zgornji del

grebena pod vrhom je mestoma zelo strm ter izpostavljen, za varen vzpon pa potrebujemo stabilne razmere. Z vrha je razgled res odličen, saj se poleg dolgega grebena Košute vidi vse do Julijskih Alp in Visokih Tur v Avstriji.

Zahtevnost: Zahtevna zimska tura. Primerna je za izkušenega gornika z dobro fizično pripravljenostjo. Nujna je uporaba cepina in derez. V slabih in nestabilnih razmerah moramo počakati, da se sneg posede, saj so zgornji predeli

izpostavljeni plazovom. Pazimo na morebitni zdrs na strmih pobočjih.

Oprema: Popolna zimska in plazovna oprema.

Nadmorska višina: 1968 m

Višina izhodišča: 1058 m

Višinska razlika: Pribl. 1000 m

Izhodišče: Mejni prelaz Ljubelj.

WGS84: 46,43289, 14,26133

Do sem se pripeljemo po avtocesti Ljubljana–Jesenice, jo zapustimo na izvozu za Tržič in se mimo mesta ter skozi Podljubelj dvignemo do izhodišča. Parkirišče leži na desni strani pred predorom.

Koča: Planinska koča na Ljubelju, 1369 m.

Časi: Parkirišče–prelaz Ljubelj 45 min

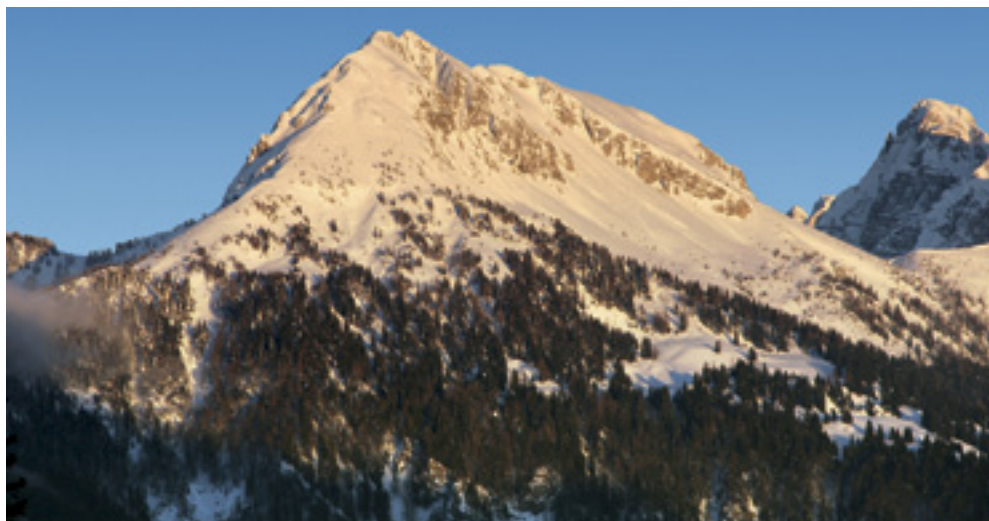
Prelaz Ljubelj–Košutica

2.30–3 h

Sestop 2 h

Skupaj 6–7 h

Sezona: Od decembra do aprila.

Košutica Foto: Vladimir Habjan

pobočij pripelje v kotanj pod Šentanskim plazom v Begunjščici, 2060 m. Cesti sledimo po desni strani, prečkamo desni krak smučišča in se v kratkem

strmem pobočju vzpnemo do zgornje postaje žičnice, od koder je do Doma na Zelenici, 1536 m, le nekaj korakov. Od doma se vzpnemo ob

smučišču vlečnice Triangel do dobro vidnega sedla nad vrhom smučišča. Zadnji metri pod sedlom so kar strmi. Od sedla nas do vrha Čez Pod,

1704 m, na desni strani loči kratek greben (pazljivo na poledenem pobočju). **Sestop:** Smučamo po smeri pristopa oziroma po smučišču.

Bor Šumrada

Zemljevida: Stol in Begunjščica, 1 : 25.000; Karavanke, 1 : 50.000.

Vzpon: Nad parkiriščem se po stopnicah povzpemo do ceste in po njej na nekdanji prelaz Ljubelj, 1369 m. Pazimo na morebitne sankarče. Od planinske kočje gremo na avstrijsko stran, kjer na desni strani kmalu opazimo odcep poti za

Košutico, 1968 m. Greben se močno dvigne, sama pot pa ni preveč strma. Ponekod nam pomagajo leseni tramovi ter lesena lestev. Dosežemo mejni

greben, ki mu bolj ali manj sledimo večinoma po slovenski strani. Vmes ležita dve razpotji, na prvem se pot odcepi v Avstrijo na Dovjakovo sedlo,

na drugem pa na planino Korošica, 1554 m. Greben postaja vse bolj strm, sledimo najboljšim prehodom, zopet večinoma po slovenski strani.

Na vršni ozki greben se povzpemo po krajši grapi, nato pa mu sledimo vse do vrha. **Sestop:** Sestopimo po smeri pristopa.

Bor Šumrada

Begunjščica je eden od najbolj priljubljenih zimskih ciljev in s tem ugoden dostop predstavlja goro kot mamljiv zimski cilj. Severna stran Begunjščice je preprejena z grapami, zaradi ugodne lege in po navadi dobrih snežnih razmer je močno obljudena. Po vzponu v senčnih grapah nas

na grebenu (pri)čakata prijetno sonce in čudovit razgled na celotno Gorenjsko. Vzponi v severni steni Begunjščice so primerni za izkušene gornike, vajene zimskih tur, seveda v ugodnih razmerah, saj so odprta pobočja zelo izpostavljena plazovom. Opisana tura predstavlja klasično in verjetno najbolj obiskano možnost

vzpona na Begunjščico po Centralni grapi s sestopom po Šentanskem plazu.

Zahtevnost: Zahtevna zimska tura. Vzpon po Centralni grapi je plezalna smer (III, 35–40°, 200 m). Sestop po Šentanskem plazu je izpostavljen plazovom, ni pa tako strm kot Centralna grapa.

Oprema: Popolna zimska oprema (čelada, cepin, dereze, plazovna oprema).

Nadmorska višina: 2060 m

Višina izhodišča: 1058 m

Višinska razlika: Pribl. 1200 m

Izhodišče: Mejni prelaz Ljubelj.

WGS84: 46,43289, 14,26133

Do sem se pripeljemo po avtocesti Ljubljana–Jesenice, jo zapustimo na izvozu za

Tržič in se mimo mesta ter skozi Podljubelj dvignemo do izhodišča. Parkirišča so urejena ob spodnji postaji žičnice na Zelenico tik ob predoru.

Koča: Dom na Zelenici, 1536 m, telefon 04 531 52 48, mobilni telefon 041 716 987.

Časi: Ljubelj–Dom na Zelenici 1 h

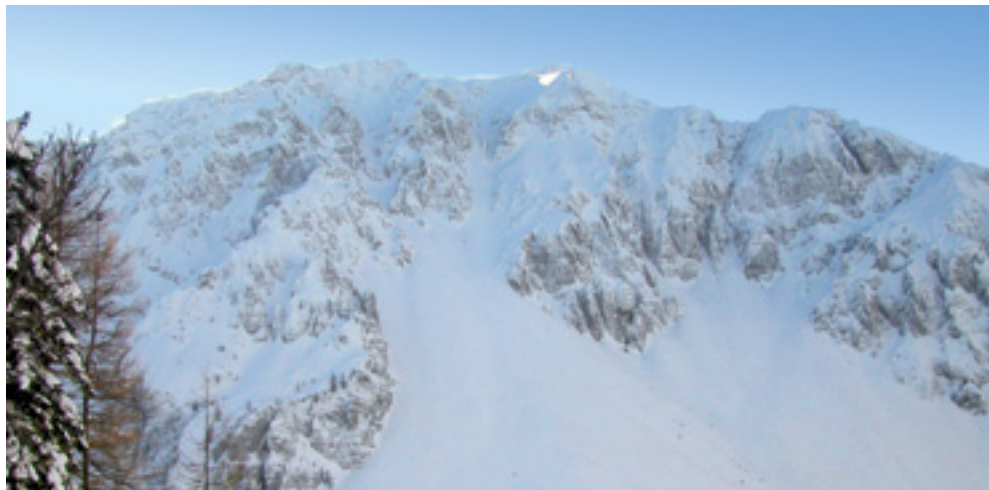
Dom na Zelenici–Begunjščica 1.30–2 h

Sestop 2 h

Skupaj 5–6 h

Sezona: Od decembra do konca marca.

Vodnika: Igor Jenčič: Slovenija z okolico: Turnosmučarski vodnik. Sidarta, 2002; Vladimir

Severna stena Begunjščice Foto: Bor Šumrada

Vrtača, 2180 m, skozi Suho ruševje po grapi Ipsilon

Vrtača je pozimi privlačen cilj. Za razliko od Begunjščice nima veliko grap in prostranih pobočij, ampak nekaj ozkih grap in strme grebene. Kljub vsemu se nanjo lahko

povzpemo iz krnice Suho ruševje po vzhodni grapi oziroma grapi Ipsilon. Turo lahko kombiniramo s turnim smukom v isto krnico.

Zahtevnost: Zahtevna turno-smučarska tura. Paziti moramo na morebitna poledenela pobočja, je pa tudi kondicijsko zahtevnejša in primerna za izkušene gornike. Vzpon po grapi Ipsilon je plezalna smer (II, 40–45°, 200 m).

Oprema: Popolna turnosmučarska in zimska oprema (čelada, cepin, dereze, plazovna oprema).

Nadmorska višina: 2181 m

Višina izhodišča: 1058 m

Višinska razlika: Pribl. 1200 m

Izhodišče: Mejni prelaz Ljubelj.

WGS84: 46,43289, 14,26133

Do sem se pripeljemo po avtocesti Ljubljana–Jesenice, jo zapustimo na izvozu za Tržič in se mimo mesta ter skozi Podljubelj dvignemo do izhodišča. Parkirišča so urejena ob spodnji postaji žičnice na Zelenico tik ob predoru.

Koča: Dom na Zelenici, 1536 m, telefon 04 531 52 48, mobilni telefon 041 716 987.

Časi: Ljubelj–Dom na Zelenici 1 h

Dom na Zelenici–krnica Suho ruševje 1.30 h

Krnica Suho ruševje–Vrtača 1 h

Sestop in spust 1.30 h

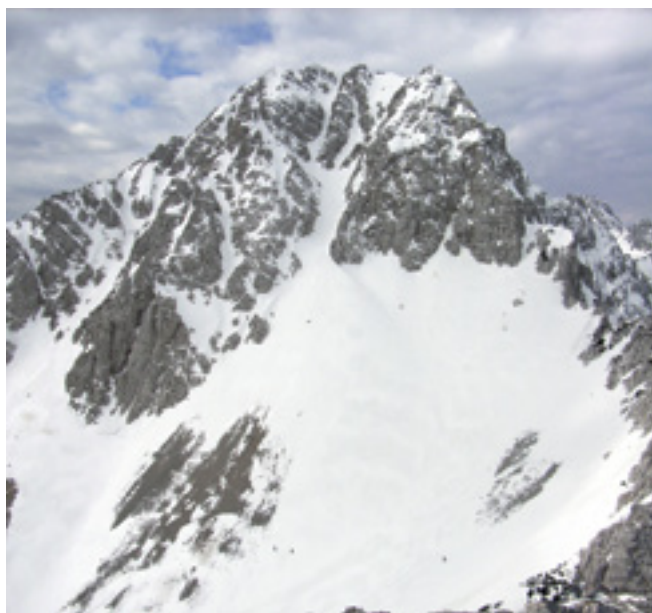
Skupaj 5 h

Sezona: Od decembra do konca marca.

Vodnika: Igor Jenčič: Slovenija z okolico: Turnosmučarski vodnik. Sidarta, 2002; Vladimir Habjan: Zimski vzponi v slovenskih gorah. Sidarta, 2003.

Zemljevida: Stol in Begunjščica, 1 : 25.000; Karavanke, 1 : 50.000.

Vzpon: Od parkirišča pri spodnji postaji žičnice na Zelenico se ob robu smučišča vzpenjamo navzgor v smeri žičnice. Smučišče se malo pred srednjo postajo žičnice razširi, mi nadaljujemo po desnem kraku, kamor nas usmeri tabla z napisom "Pešpot". Stopimo na gozdno cesto, ki nas v prečanju strmih gozdnih pobočij pripelje v kotanjo pod Šentanskim plazom v Begunjščici, 2060 m. Cesti sledimo po desni strani,

Vzhodna stran Vrtače in grapa Ipsilon Foto: Janez Stražišar

Habjan: Zimski vzponi v slovenskih gorah. Sidarta, 2003.

Zemljevida: Stol in Begunjščica, 1 : 25.000; Karavanke, 1 : 50.000.

Vzpon: Od parkirišča pri spodnji postaji žičnice na Zelenico se ob robu smučišča vzpenjamo navzgor v smeri žičnice. Smučišče se malo pred srednjo postajo žičnice razširi, mi nadaljujemo po desnem

kraku, kamor nas usmeri tabla z napisom "Pešpot". Stopimo na gozdno cesto, ki nas v prečenu strmih gozdnih pobočij pripelje v kotanjo pod Šentanski plazom v Begunjščici, 2060 m. Proti zgornji postaji žičnice se vzpenjamo po desni strani

kotanje, se nad njo dvignemo na odprto pobočje in višje zavijemo južno, proti severni steni Begunjščice. V kopnem je to veliko melišče. Visoko nad sabo vidimo najožji del grape, ki se višje razširi. Nad najstrmejšim delom (osrednji del) nas čaka

še nekaj vzpona do vršnega grebena, kjer moramo biti previdni zaradi možnosti zdrsa. Po grebenu nas od vrha loči še nekaj korakov. **Sestop:** Sestopamo proti vzhodu kar po glavnem grebenu do manjšega sedla,

kjer se na robu odpre najenostavnejši prehod na severno stran. Sestopamo po široki, zmerno strmi grapi, ki se nižje še bolj razširi, vse do smučišča in po njem nazaj do izhodišča.

Bor Šumrada

Vrtača, 2180 m, skozi Suho ruševje po grapi Ipsilon

prečkamo desni krak smučišča in se v kratkem strmem pobočju vzpnemo do zgornje postaje žičnice, od koder je do Doma na Zelenici, 1536 m, le nekaj korakov. Od doma prečimo smučišče in zavijemo v gozd, kjer sledimo oznakam za Vrtačo. Kmalu se nam na zmerno strmem pobočju odpre

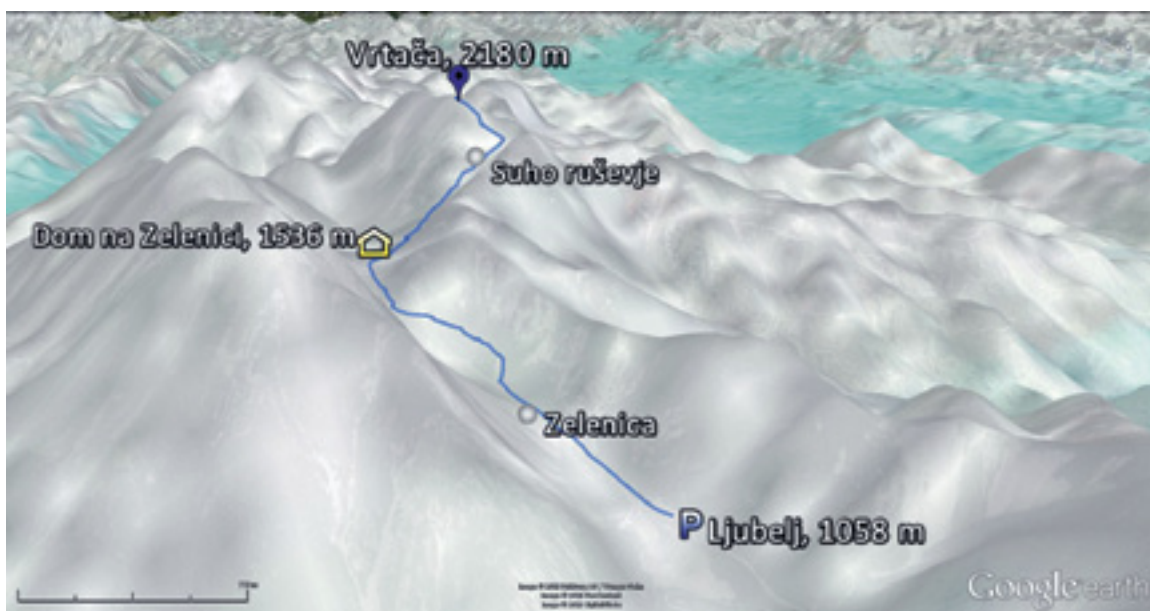
prehod v začetek doline Suho rušje, kjer zapustimo markirano pot. Vzpenjamo se po desni strani doline pod grebenom Na Možeh–Palec. S smučmi se povzpemo vse do sedelca Žleb,

1916 m, med Zelenjakom, 2024 m, in Palcem, 2026 m. Od tod dobro vidimo grapo našega vzpona. Nekje na sredini se grapa razcepi v dva kraka (od tod ime Y), mi sledimo lažjemu

levemu kraku. Do vrha grape nas čakata dva krajša skoka, katerih strmina je odvisna od količine snega. Izstop iz grape je na škrbino levo od vrha s cepinom. Nanj se kratko

povzpemo preko vršnega grebena. **Sestop:** Sestopimo in smučamo po smeri pristopa.

Bor Šumrada

Krožna tura okrog celotnega masiva Civette je eno najlepših visokogorskih popotovanj v Dolomitih. S poti si kot na razstavi lahko od blizu ogledamo skoraj vse, kar je v Civetti vredno videti: visoke navpične stene, ki se pnejo nad melišči, drzine in vrtoglave stolpe, ozke žlebove in ostro zarezane škrbine. Ob stalnem zavedanju, da se je v teh strmih ustvarjala zgodovina svetovnega alpinizma, je taka tura še dodatno poučna in zanimiva. Krog prehodimo v smeri urinega kazalca: po zahodni strani

Civette od koč Vazzolèr do koč Coldài in po vzhodni strani nazaj do izhodišča.

Zahtevnost: Nezahtevna, mestoma zmerno zahtevna tura, ki jo zmore vsak pohodnik, vaje gibanja v visokogorju. Zahteva pa kar precej kondicije, saj številni vzponi in spusti nanesejo skupaj kar okoli 1700 m (!) relativne višine, ki jo moramo premagati. Tura je tudi dolga in je za en dan kar velik zalogaj. Zato si jo razdelimo na dva dneva, posebno ker se bomo

morali spotoma zaradi ogledovanja neštetokrat ustaviti.

Oprema: Običajna pohodna oprema za visokogorje.

Višina: 2476 m (Forcella delle Sasse, najvišja točka na poti)

Višina izhodišča: 1714 m

Višinska razlika: pribl. 1700 m

Izhodišče: Rif. Vazzolèr. Iz vasi Listolade, 701 m, v dolini Val Cor-dévole pelje asfaltirana cesta po ozki stranski dolini Val Corpassa do koč Rif. Capanna Trieste, 1135 m, kjer je veliko parkirišče. Od tu nadaljujemo po makadamski cesti, po kateri je prepovedan javni promet; cesta kmalu preči potok s pomočjo mostu, nato pa se strmo dvigne do zatrepala doline. Tu prebredemo potok, nato pa se začne cesta dvigati v številnih serpentinah po strmih pobočju Mussaia. Med ruševjem se približamo vznožju navpičnih sten Torre Trieste, kjer cesta zavije odločno v levo in se položi. Skozi slikovit gozd se sprehodimo do koč, ki ni več daleč (1.45 h od Rif. Cappane Trieste). WGS84: 46,35417, 12,030867

Koč: Rifugio Mario Vazzolèr, 1714 m, telefon 0039 043 772 12 78, e-pošta

vazzoler@email.it; Rifugio Adolfo Sonino al Coldài, 2132 m, telefon 0039 043 778 91 60, e-pošta barance@dolomiti.com.

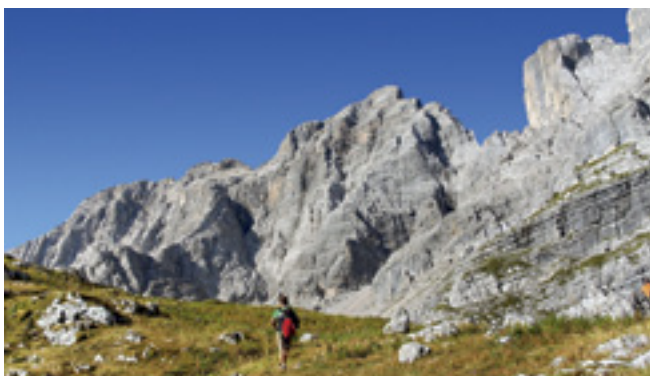
Časi: Prvi dan: Rif. Vazzolèr–Forcella di Col Reàn 2.15 h

Forcella di Col Reàn–Rif. Coldài 2 h
Drugi dan: Rif. Coldài–Forcella delle Sasse 3 h

Forcella delle Sasse–Rif Vazzolèr 2 h
Skupaj 9.30–10 h

Sezona: Od začetka julija do sredine septembra.

Opis: Prvi dan nas od koč Rif. Vazzolèr ozka cesta popelje pod znamenitim stolpom Torre Venezia med skalnimi balvani ogromnega podora, ki se je v davni sprostil z njegove južne stene. Kmalu cesto zapustimo in nadaljujemo po dobri poti, ki zavije proti severu. Po valovitem svetu dosežemo sedlo Sella di Pelsa, 1954 m, s katerega zložno sestopimo v dolino Val Civetta. Nekaj časa hodimo skozi ruševje in čez travnate dolce, potem pa se povzpnejo na sedlo Col di Reàn, 2107 m, od koder se ponuja fantastičen pogled na slavno severozahodno steno Civette.

Na poti Tivan prečimo pod vzhodnimi ostenji Civette. Foto: Janez Jarc

Civetta, 3220 m, običajni pristop

Običajni pristop na Civetto gre po smeri prvopristopnikov. Vije se po naravnih prehodih po skalnem rebu v vpadnici vrha do prijazne kočice Rif. Torrani, od koder je še pol ure do vrha. Gorniki jo uporabljajo predvsem pri sestopu, potem ko so preplezali eno od obeh ferat na Civetto. Dostop do začetka plezalnega dela je precej dolg, stena pa v spodnjem delu ponuja zanimivo plezanje ob dobrih

varovalih. V višjih predelih je veliko skrotastega sveta, grušča in snežišč.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot (A/B).¹ Tura je predvsem zelo dolga in naporna, medtem ko so tehnične težave dokaj zmerno, vsekakor manjše kot na

¹ Avstrijska težavnostna lestvica za ferate, ki se vse bolj uveljavlja v mednarodnem prostoru.

obeh bližnjih feratah. Zahtevnejša mesta so dobro zavarovana, veliko je tudi lahkega poplezavanja po strmih skrotastem svetu, prekinjenem s skalnimi skoki. Na melišču pod vstopom, posebno pa v višjih predelih, lahko skozi vso sezono naletimo na obsežna snežišča, kjer nam dobro pomaga cepin, zato se vzpona se ne lotevamo brezgodaj.

Oprema: Oprema za ferate, v zgodnji sezoni obvezno tudi cepin.

Višina: 3220 m

Višina izhodišča: 2132 m

Višinska razlika: 1088 m

Izhodišče: Rif. Coldài. Od kampa Palafavèra, 1505 m, v dolini Val di Zoldo po makadamski cesti, zaprti za javni promet, zavijemo proti zahodu, skozi gozd in čez travnike do planine Casera di Pioda, 1816 m. Od tu gremo po mulatjeri št. 556 sprva v okljukih navzgor, nato daleč v levo, potem pa rahlo desno v zmerni strmini do koč (2 h).

WGS84: 46,399176, 12,068773
Koč: Rifugio Adolfo Sonino al Coldài, 2132 m, telefon 0039 043 778 91

60, e-pošta barance@dolomiti.com; Rifugio Maria Vittoria Torrani, 2984 m, telefon 0039 043 778 91 50, 0039 386 417 6, e-pošta vdebona@libero.it.

Časi: Rif. Coldài–vstop v steno 2 h
Vstop–Rif. Torrani 2.30–3 h
Rif. Torrani–vrh Civette 30 min
Sestop 4 h
Skupaj 9–10 h

Sezona: Od julija do sredine septembra.

Vzpon: Od koč Rif. Coldài gremo po poti Tivan do vznožja stene Crepa Bassa (glej opis ture okrog Civette, drugi dan). Pri označenem razpotju zavijemo po melišču desno navzgor do vznožja stene, kjer se začne ferata, pribl. 2400 m. S pomočjo varoval najprej prelezamo strm skalnat skok v žlebu, nad katerim se stena malo položi. Malo naprej vodi pot poševno desno in strmo navzgor do gladke nagnjene police, Passo del Tenente, ki je dobro zavarovana z jeklenicami. Višje se povzpnejo po kratki lestvi čez skok, nad katerim pridemo v lažji svet. Kmalu

Koča Torrani je gostoljubno zavetišče 200 m pod vrhom Civette. Foto: Janez Jarc

V bližini, malo više levo, je koča Rif. Tissi (45 min gor in dol). Po povratku najprej sestopimo v krnico z balvani, nato pa se zopet povzpne-
mo na sedlo Forcella di Col Negro, 2203 m, s katerega nas pot pripelje do slikovitega jezera Lago di Coldài, 2143 m. Čaka nas še eno sedlo, Forcella Coldài, 2191 m, potem pa se v kratkem spustimo do kočice Rif. Coldài, kjer prenočimo. Drugi dan svoje popotovanje nadaljujemo proti jugu po poti Sentiero Tivan, ki poteka pod vzhodnimi stenami

Civette. Steza je pod stolpom Torre di Alleghe prekinjena s krajšo skalno zaporo (jeklenice), nad katero kmalu dosežemo sedlo Porta del Masarè, 2325 m, (desno odcep ferate Alleghesi). Onstran sedla nekaj časa prečimo melišča, nato se spustimo v zagraščeno krnico Busa

del Zuitòn do vznožja stene Crepa Bassa (desno odcep običajnega pristopa na Civetto). V nadaljevanju ponovno prečimo obsežna melišča, potem se pot ovije okoli skalne ostroge Tappa del Todesco, 2281 m, do vznožja široke zagraščene grape. Po njej se naporno (500

m!) povzpne na sedlo Forcella delle Sasse, 2476 m. Odpre se širen pogled na zakraselo dolino Van delle Sasse, po kateri se spustimo do njenega spodnjega roba. Sledi kar dolg sestop v okljukih po strmih ruševnatem pobočju Scalet delle Sasse, pot se spodaj čisto približa

strašljivim stenam stolpa Torre Trieste in se končno stakne s cesto, ki pripelje od kočice Rif. Capanna Trieste. Še malo blagega vzpona in že smo zaključili našo krožno pot pri kočici Vazzolèr.

Andrej Mašera

Civetta, 3220 m, običajni pristop

nato stojimo pod ključnim mestom poti, ki ga predstavlja skoraj navpičen kamin, kjer izdatno pomaga jeklenica. Po nagnjenem skalovju prečimo v desno do majhne

krnice, v kateri je pogosto sneg. Od tu se pot usmeri rahlo levo čez skalne stopnje in skrotje (pogosta snežišča) do širšega zagraščene in zasneženega pobočja Pian della

Tenda, kjer na zgornjem robu tiči prijazna kočica Rif. Torrani. Desno od kočice se povzpne po skalnem rebro, nato po stezi pošeavno levo in po skrotastem

svetu v okljukih do majhnega križa na vrhu Civette.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andrej Mašera

Civetta, 3220 m, Ferrata degli Alлегhesi

Klasična Ferrata degli Alлегhesi poteka po vzhodnem steburu Punte Civete po smeri, ki sta jo leta 1913 preplezala R. Hamburger in K. Plaichinger. Dolgo in naporno ferato, ki premaga kar 900 višinskih metrov, so začeli graditi leta 1956 predvsem za potrebe plezalcev, ki jo uporabljajo za sestop, potem ko preplezajo velike smeri v severozahodni steni. Poteka po zelo privlačnih naravnih prehodih, zato je postala ena najpriljubljenejših

ferat v Dolomitih. Sprva je bila zavarovana le na najnujnejših mestih, sčasoma pa so se varovala namnožila, tako da je danes na voljo in v veselje nepregledni množici feratistov celega sveta.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot – ferata (B/C). Zaradi izredne dolžine zahteva od gornika odlično telesno pripravljenost ter stabilno vreme za varen vzpon. Nevihite s snežnimi preobrati znajo

biti na Civetti še posebno hude in okrutne, povzročile so že kar nekaj težkih nesreč na gori.

Oprema: Oprema za ferate, v zgodnji sezoni obvezno tudi cepin.

Višina: 3220 m

Višina izhodišča: 2132 m

Višinska razlika: 1088 m

Izhodišče: Rif. Coldài. Od kampa Palafavèra, 1505 m, v dolini Val di Zoldo po makadamski cesti, zaprti za javni promet, zavijemo proti zahodu, skozi gozd in čez travnike do planine Casera di Pioda, 1816 m. Od tu gremo po mulatjeri št. 556 sprva v okljukih navzgor, nato daleč v levo, potem pa rahlo desno v zmerni strmini do kočè (2 h). WGS84: 46,399176, 12,068773

Koča: Rifugio Adolfo Sonino al Coldài, 2132 m, telefon 0039 043 778 91 60, e-pošta barance@dolomiti.com.

Časi: Rif. Coldài – začetek ferate 1.30 h Ferrata degli Alлегhesi – vrh Civette 3.30 h

Sestop 4 h

Skupaj 9 h

Sezona: Od začetka julija do sredine septembra.

Vzpon: Od kočè Rif. Coldài gremo po poti Sentiero Tivan, ki poteka pod vzhodnimi stenami Civette. Steza je pod stolpom Torre di Alлегhe prekinjena s krajšo skalno zaporo (jeklenice), nad katero kmalu dosežemo sedlo Porta del Masarè, 2325 m. Tu zavijemo desno in po melišču smo kmalu pri začetku ferate. Sprva se povzpemo po lahkem skalovju do skoraj navpične stene, ki jo preplezamo s pomočjo jeklenic, klinov, skob in na koncu krajše lestve. Skozi majhen kamin splezamo do 60 m visokega žleba in po njem do izpostavljenе police. Po njej malo levo, nato pa spet zelo strmo navzgor približno 50 m v naslednji žlebi, ki ga preplezamo v celoti. Iz žleba gremo desno po polici na rob stebra; naprej sledi precej strmo plezanje ob jeklenici in čez drugo lestev ter krajši čas brez varoval do navpičnega markantnega kamina. Kamin, ki je eno od ključnih mest poti, je odlično zavarovan s skobami in jeklenico. Položnejšemu žlebu sledi nekoliko

Slikovita prečnica v zgornjem delu ferate Alлегhesi Foto: Oton Naglost

Civetta, 3220 m, Ferrata Tissi

Prečjenje pod rumenimi previsi v zgornjem delu ferate Tissi Foto: Mijo Kovačević

Plezalna pot, poimenovana po slavnem alpinistu A. Tissiju, je bila zgrajena že leta 1938 in je tako ena najstarejših v Dolomitih. Ker je bila zaradi padajočega kamenja pogosto poškodovana, so jo petdeset let kasneje na novo trasirali po plezalni smeri Angelini-Vienna v steni Civette Basse. Ferata, ki pripelje iz doline Van delle Sasse na pobočje Pian della Tenda pod vrhom Civette, je razmeroma kratka, vendar z zelo dolgim dostopom. Je zelo izpostavljena in tehnično zahtevnejša od ferate Alлегhesi.

Zahtevnost: Zelo zahtevna zavarovana pot – ferata (C/D). Kratka ferata z dolgim dostopom. 300 m visoko steno preplezamo s pomočjo odličnih varoval, večinomoma v izredni izpostavljenosti. Ferato Tissi večina gornikov prepleza v sestopu, potem ko so se na goro povzpeli po ferati Alлегhesi. Tej turi pravijo "Transcivetta" in je pač največ, kar lahko Civetta ponudi gorniku – neplezalcu.

Oprema: Oprema za ferate, v zgodnji sezoni obvezno tudi cepin.

Višina: 3220 m

Višina izhodišča: 1714 m

Višinska razlika: 1506 m

Izhodišče: Rif. Vazzolèr. Iz vasi Listolade, 701 m, v dolini Val Cordévole pelje asfaltirana cesta po ozki stranski dolini Val Corpassa do kočè Rif. Capanna Trieste, 1135 m, kjer je veliko parkirišče. Od tu nadaljujemo po makadamski cesti, po kateri je prepovedan javni promet; cesta kmalu preči potok s pomočjo mostu, nato pa se strmo dvigne do zatrepaa doline. Tu prebredemo potok, nato pa se začne cesta dvigati v številnih serpentinah po strmem pobočju Mussaia. Med ruševjem se približamo vnožju navpičnih sten Torre Trieste, kjer cesta zavije odločno v levo in se položi. Skozi slikovit gozd se sprehodimo do kočè, ki ni več daleč (1.45 h od Rif. Cappane Trieste). WGS84: 46,35417, 12,030867

Koča: Rifugio Mario Vazzolèr, 1714 m, telefon 0039 043 772 12 78, e-pošta

vazzoler@email.it; Rifugio Maria Vittoria Torrani, 2984 m, telefon 0039 043 778 91 50, 0039 386 417 6, e-pošta vdebona@libero.it.

Časi: Rif. Vazzolèr – začetek ferate 3 h Ferrata Tissi – vrh Civette 2 h – 2.30 h

Sestop 4 h

Skupaj 9–10 h

Sezona: Od začetka julija do sredine septembra.

Vzpon: Od kočè Rif. Vazzolèr gremo po cesti malo navzdol proti dolini do uravnave Pian delle Taie, kjer zavijemo levo po poti, ki se pod navpičnimi stenami skalnega obeliska Torre Trieste skozi gozd približa strmemu, ruševnatemu pobočju Scalet delle Sasse. Strmino premagamo v številnih ključih do spodnjega roba zakrasele doline Van delle Sasse med Civetto in sosednjo Moiazza. Sledi dolg položen vzpon po dolini v smeri Cime di Tomè, 3004 m, ki se dviga nad njenim vzpustom. Nad njim se po melišču povzpemo do začetka ferate, ki ga od daleč označuje rdeč kvadrat.

strmejši, zavarovan z jeklenico, nato pa se nekaj časa vzpenjamo po razčlenjenem in ne prestremem skalovju. Po široki razgledni polici prečimo levo, nato spet navzgor do majhne škrbine, kjer se steber

nekoliko položi. Pot vijuga po policah ter čez skalne skoke in plati do roba glavnega grebena južno od Punte Civette, kjer se odpre omotičen pogled v silen prepad severozahodne stene. Po grebenu ali

ob njem nadaljujemo do vznožja Punte Tissi. Začenjajo se pojavljati snežišča, pogosto tudi opoldanske megle, ki se vlečejo okrog robov, poti pa ni in ni konec. Ob jeklenicah premagujemo številne skoke

in žlebove do neizrazite rame Punte Tissi, nato pa po ožjem grebenu pridemo dokaj zložno do vrha, na katerem stoji majhen križ.
Sestop: Sestopimo po poti vzpona ali po ferati Tissi.

Andrej Mašera

Po lažjem skalovju se povzpemo do začetka dolge zajede, ki se poševno dviga v levo. V lepem plezanju ji sledimo kakih 50 m do navpičnega skoka, preko katerega pridemo v nekoliko

lažji svet. Više nas zopet pričaka poševna gredina v levo, nad njo spet navpičen skok, nato pa se približamo vznožju črne previsne stene. Pri prečenju pod previsi obidemo izpostavljeni raz, potem

pa po številnih policah dosežemo majhno, zagruščeno krnico s snežiščem. Skozi krnico in čez manjši skalni skok se v kratkem pridružimo poti običajnega pristopa na pobočju Pian della Tenda. Malo

naprej se nahaja kočja Rif. Torrani, od katere je še pol ure do vrha.
Sestop: Sestopimo po poti vzpona ali po običajni poti.

Andrej Mašera

Čarobna gora Dolomitov

Civetta, 3220 m

Besedilo: Andrej Mašera

Civetta je ena od najbolj znamenitih gora v Alpah. Je simbol edinstvene lepote Dolomitov, pojem visokih navpičnih sten, nešteti manjših in večjih drzno oblikovanih stolpov, ozkih škrb in omotičnih prepadov. Posebno s severozahodne strani kaže podobo edinstvene popolnosti, ob kateri ne more ostati ravnodušen nihče, tudi tisti ne, ki mu je sicer malo mar za gorski svet. Njeno mogočno, tisoč dvesto metrov visoko severozahodno steno že generacije gornikov različnih narodov imenujejo "Parete delle Pareti", "Wand aller Wände", "Stena vseh sten". Alpinistični velemojstri, ki so v Civetti ustvarjali zgodovino evropskega alpinizma, so gori dali že mitske razsežnosti. Mit in resnica sta v Civetti povezana v neločljiv splet čudovitih zgodb, ki kar trajajo in trajajo ...

Gorska skupina samih presežnikov

Civetta je precej razsežna gorska skupina, ki jo na vzhodu zamejuje dolina Val di Zoldo, na zahodu pa Val Cor-dévole. Osrednja veriga v obliki narobe obrnjenega ipsilona se na severu začne na sedlu Forcella Coldai, 2191 m, v bližini katerega je koča Rif. Coldai, 2132 m, ki je najpomembnejše izhodišče za vzpon na goro. Proti jugu sledi mogočen greben, ki se postopno dviga proti glavnemu vrhu s številnimi stolpi. Najpomembnejši

med njimi so Torre Coldai, 2600 m, Torre di Alleghe, 2649 m, Torre di Valgrande, 2715 m, in Pan di Zucchero, 2726 m. Od tam se začne greben strmeje dvigati, vzpetine pa so manj izrazite. Puntì Civetti, 2920 m, sledi Punta Tissi, 2992 m, ki je bolj grebenska rama kot samostojni vrh, nato končno pride na vrsto najvišja točka – Monte Civetta.

Z nje se proti jugovzhodu odcepi greben Civetta Bassa, ki se na sedlu Forcella delle Sasse, 2476 m, pripinja

Vzhodna stran Civette nad dolino Val di Zoldo

Foto: Oton Naglost

na skupino Moiazza. Malo južneje od glavnega vrha Civette se za globoko škrbino dviga redko obiskana Piccola Civetta, 3207 m, kjer se greben razcepi v dva pomembna kraka. Jugozahodni se imenuje Cantoni di Pelsa, južni pa Cantoni della Busazza. Na začetku prvega kipijo kvišku trije odlični vrhovi Cima de Gasperi, 2994 m, Cima su Alto, 2951 m, in Cima della Terranova, 2900 m. Nato se v Cantonih di Pelsa naniza dobesedno na desetine bolj ali manj izrazitih stolpov in stolpičev, vse do znamenitega, čudovito lepega Torre Venezia, 2337 m, s katerim se greben konča. Cantoni della Busazza niso tako živahno nazobčani, so pa vrhovi v grebenu nekoliko višji in bolj čokati. Najbolj znani so Cima De Toni, 3040 m, Cima della Busazza, 2894 m, in na koncu Stolp vseh stolpov – neprekosljivi skalni obelisk, Torre Trieste, 2458 m.

Med Cantone di Pelsa in Busazza se vrvica dolga, težko prehodna dolina Val dei Cantoni. V njenem zgornjem delu, tik pod stenami Cime de Gasperi, tiči bivak Cesare Tomè, 2860 m, na njenem izteku pa legendarna koča Rif. Vazzolèr,

Levo zgoraj: Proti koči Coldai
Foto: Janez Jarc

Levo: Ferata Tissi je vseskozi izredno
izpostavljena. Foto: Mijo Kovačević

Na poti okrog Civette je postanek pri idiličnem jezercu Coldai skoraj nujen. Foto: Jurij Hladnik

Uvodni del ferate Alleghesi je skoraj navpičen. Foto: Janez Jarc

1714 m, ki služi predvsem kot domovanje alpinistov zgornjega razreda. Od koč na področju Civette omenimo še Rif. A. Tissi, 2260 m, ki stoji tik pod grebenskim obronkom Col Reàn visoko nad dolino Cordévole in je ugodno izhodišče za vzpone v severozahodni steni. V Civetti sta tudi dva majhna ledenika: Giazzer, ki leži v mračnem zatrepu doline Val dei Cantoni, in viseči ledeniček Cristallo v severozahodni steni pod vrhom Piccole Civette.

Pogled v zgodovino

Okoli leta 1860 ali že prej naj bi se v spremstvu neimenovanih tovarišev na vrh Civette kot prvi povzpел lovec Simeone De Silvestro, po domače Piovanel, iz Pecola v dolini Val di Zoldo. Prvi dokumentirani turistični vzpon je leta 1867 opravil Francis Fox Tuckett v spremstvu znanih švicarskih vodnikov Melchiorja in Jakoba Anderegga. Istega leta se je na Civetto povzpел tudi znani osvajalec Dolomitov Paul Grohmann v spremstvu že omenjenega Piovanela. Leta 1909 je Napoleone Cozzi iz Trsta s tremi spremljevalci splezal na pravljčni Torre Venezia, leto pozneje pa z Albertom

Od kod ime Civetta ali Zuita, kot ji pravijo domačini, se že dolgo vlečejo razprave, a brez končnega zaključka. Njenim ljubiteljem enostavno ne gre v račun, da se tako mogočna in atraktivna gora imenuje po majhni ptici roparici – čuku. Nekateri so poskušali povezati ime gore z latinskim izrazom *civitas* (mesto, država), drugi so zopet Civetto razumeli v prenesenem pomenu kot koketo ali spogledljivko. Toda najverjetneje bomo ostali kar pri čuku: starim gorjancem v dolinah pod Civetto bi pač težko prisodili zmožnosti bogatejšega izražanja v prisposodobah. Zloveščče oglašanje čuka – to pa že lahko asociira na temne sile, ki naj bi bivale na gori in so se jih v starih časih bali.

Zanuttijem na divji Torre Trieste. Istega leta sta Gabriel Haupt in Karl Lömpel potegnili prvo smer v veliki severozahodni steni na Piccolo Civetto; za izjemno dejanje se dolgo sploh ni vedelo.

Potem je prišlo slavno leto 1925: Emil Solleder in Gustav Lettenbauer sta preplezala direktno smer v najvišjem delu severozahodne stene. Bila je prva velika smer magične VI. težavnostne

stopnje na svetu, ki še danes velja za prvovrstno alpinistično dejanje. Leta 1929 so Domenico Rudatis, Leo Rittler in Renzo Videsott preplezali veličastni zahodni raz Cime della Busazze, leta 1931 pa sta Emilio Comici in Giulio Benedetti premagala veliko steno Civette po smeri, ki je še dolgo potem veljala za najdaljšo "šestico" na svetu. Leta 1934 sta

Pri sestopu z vrha Civette so sončni žarki med temnimi oblaki za hip osvetlili zagrščeno in zasneženo uravnavo Pian della Tenda.
Foto: Oton Naglost

Prvo zapisano poročilo o Civetti je leta 1780 podal Slovencem dobro znani Belsazar Hacquet (1739 ali 1740–1815), zdravnik kirurg, geolog in vsestranski polihistor svojega časa, avtor znamenite Oryctographie Carniolice. Ko je od daleč opazoval Civetto, se mu je zdela kot kitajski zid, skoraj kot delo človeških rok. Hacquet se je leta 1784 v Ljubljani srečal s svojim rojakom Déodatom de Dolomieujem (po njem se imenujejo Dolomiti), ko je bil ta na obisku pri Žigi Zoisu, kranjskem mecenu znanosti. Verjetno sta si imela veliko povedati o geološko tako zanimivem gorstvu.

Osrčje slovite severozahodne stene Civette; lepo se vidi viseči ledeniček Cristallo pod Piccolo Civetto. Foto: Jurij Hladnik

Alvise Andrich in Ernani Faè preplezala znamenito smer v Punti Civetti, istega leta pa Raffaele Carlesso in Bortolo Sandri južno steno Torre Trieste po smeri, ki je vse do danes ohranila sloves skrajne težavnosti. Dve leti pozneje je "padla" navpična zajeda v severozahodni steni Torre di Valgrande: zmagovalca – Raffaele Carlesso in Mario Menti.

Strm povojni razvoj dolomitskega alpinizma sta nakazala zelo težavna vzpona, leta 1951 po veliki zajedi v Cimi su Alto (Georges Livanos in Robert Gabriel) in leta 1957 v še višji in težji zajedi v Punti Tissi (Walter Philipp, Dieter Flamm). Ignazio Piussi in Giorgio Redaelli sta leta 1959 z večdnevним svedranjem "izsilila" direktno smer v južni steni Torre Trieste. Razvoj alpinizma je šel pozneje na srečo v drugo smer in se vrnil h koreninam "by fair means",¹ ki jih je že v začetku 20. stoletja gojil slavni Paul Preuß. Do danes so v Civetti preplezali prosto praktično vse klasične smeri, nastalo je več deset novih in še nastajajo. Najnovejše smeri, kot npr. Nuvole barroche, Chimera verticale, W Mexico Cabrones, Capitan Sky-Hook,

¹ S poštenimi sredstvi - pri plezanju se besedna zveza uporablja za opis načina vzpona, kjer plezalci za napredovanje ne uporabljajo svedrovcev

Via del Cinque di Valmadrera ..., segajo v VIII. in IX. težavnostno stopnjo. Civetta je bila vedno meka najboljših alpinistov in bo to tudi ostala.

Poti po Civetti

Gornik, neplezalec, se v skupini Civette lahko po zavarovanih poteh povzpne samo na glavni vrh, vse ostalo pa je dostopno samo izurjenim plezalcem. Že običajni pristopi na številne vrhove in stolpe v Civetti terjajo plezanje vseh težavnostnih stopenj tja do VI.

Za vzpon na Monte Civetto imamo neplezalci na voljo tri možnosti.

Običajni pristop, ki je najlažji, poteka po smeri prvopristopnikov in ni nikakršen sprehod. Poleg tega je zelo dolg in naporen, zato ga večina obiskovalcev Civette uporablja za sestop. Slavna, klasična ferata Alleghesi je pot, po kateri se na Civetto napoti največ ljudi. Sicer po težavnosti ne sodi v sam vrh dolomitskih ferat, je pa zaradi svojega dolgega poteka zelo naporna in zahteva odlično telesno pripravljenost. Ferata Tissi je sicer mnogo krajša, ima pa zelo dolg pristop, poleg tega je za stopnjo težavnejša od ferate Alleghesi in ves čas izredno izpostavljena.

Gorniki prihajajo po ferati Alleghesi na vrh Civette. Širen razgled se odpira na bližnji Pelmo, v ozadju pa se z leve vidijo Tofane, ki jim sledita Sorapiss in Antelao, ki kuka na desni čez ramo Pelma. Foto: Janez Jarc

Na Civetti bo tako našel vsak svojo pot, primerno željam in sposobnostim. Pohodniki bodo uživali enkratne poglede na slikovito in barvito skupino s poti okrog Civette, bolj nabrušeni gorniki se bodo lotili njenih ferat, plezalci pa bodo v njej našli praktično vse, kar lahko ponudi kopna skala. ○

INFORMACIJE

Dostop: Po italijanskih avtocestah se peljemo proti Benetkam, v Portogruaru zavijemo desno proti mestu Vittorio Veneto in naprej v smeri Belluna. Za izhodišče do kočice Rif. Vazzolèr zapeljemo v bližini tega mesta levo in naprej proti severozahodu do Àgorda, nato pa po dolini Cordévole do kraja Listolade, kjer se desno odcepi cesta v dolino Val Corpassa. Če želimo do kočice Rif. Coldài, se od bližine Belluna peljemo naprej po dolini reke Piave do Longarona, kjer zavijemo levo v dolino Val di Zoldo. Izhodišče za vzpon na Civetto je kraj Palafavèra tik pod sedlom Forcella Staulanza, kjer se masiv Civette stika s soslednim Monte Pelmom.

Gostišča in namestitev: V dolini Val di Zoldo je praktično vsaka hiša gostišče, penzion ali hotel. V zgornjem delu doline je kamp Palafavèra.

Koče: Rifugio Adolfo Sonino al Coldài, 2132 m, telefon 0039 043 778 91 60, e-pošta barance@dolomiti.com, je najstarejša koča v skupini Civette. Nahaja se na njenem severnem koncu in je najpomembnejše izhodišče za vzpon po zavarovanih poteh. Ker je pogosto prezasedena, je rezervacija ležišč skoraj nujna. Odrpta je od 20. 6. do 20. 9.

Rifugio Attilio Tissi, 2260 m, telefon 0039 043 752 30 83, 0039 347 432 39 48, e-pošta rifugio.tissi@gmail.com, stoji nasproti severozahodne stene Civette pod vzpetino Col Reàn, 2281 m. Odrpta je od 20. 6. do 20. 9.

Rifugio Mario Vazzolèr, 1714 m, telefon 0039 043 772 12 78, e-pošta vazzoler@email.it, leži na prekrasnem položaju pod znamenitima stolpoma Torre Venezia in Torre Trieste na izteku doline Val dei Cantoni. Odrpta je od 15. 6. do 20. 9.

Rifugio Maria Vittoria Torrani, 2984 m, telefon 0039 043 778 91 50, 0039 386 417 6, e-pošta vdebona@libero.it, stoji okoli 230 m pod vrhom Civette na zgornjem robu zagraščenega pobočja Pian della Tenda. Ker je koča majhna, je rezervacija ležišč nekaj dni vnaprej nujna.

Bivacco Cesare Tomè, 2860 m, tiči v zaključku ozke doline Val dei Cantoni na izjemno osamljenem kraju pod stenami Cime de Gasperi, 2994 m. Obiščejo ga (skrajno redko!) skoraj izključno alpinisti. Zelo dolg, zapleten in naporen pristop od kočice Vazzolèr (brezpotje, I.–II. težavnostna stopnja, 5 h).

Literatura: Ivo Rabanser: Civetta. CAI-TCI, 2012 (trenutno najpopolnejši vodnik po gorstvu za planince in alpiniste).

Giorgio Fontanive: Civetta – Moiazza. Athesia, 1989.

Richard Goedeke, Hans Kammerer: 3000er der Dolomiten. Die Normalwege. Verlag J. Berg, 1993.

Luca Visentini, Mario Crespa: Gruppo della Civetta. LV Editore, 2000.

Eugen E. Hüsler: Hüsler's Klettersteigführer Dolomiten. Bruckmann Verlag, 2001.

Richard Goedeke: 3000er in den Alpen. Die Normalwege. Bruckmann Verlag, 2004.

Paola Favero: Civetta. Tra le pieghe della parete. Priuli&Verluccha, 2007.

Axel Jentsch-Rabl, Andreas Jentsch, Dieter Wissekal: Klettersteigführer Dolomiten – Südtirol – Gardassee. Alpinverlag Jentsch-Rabl, 2009.

Zemljevidi: Marmolada-Pelmo-Civetta-Moiazza, Tabacco 015, 1 : 25.000; Dolomiti di Zoldo Cadorine e Agordine, Tabacco 025, 1 : 25.000; Civetta. Meridiani Montagne, 1 : 25.000 in 1 : 10.000 (žal sta oba zemljevida, gotovo najboljša, dosegljiva le naročnikom ali kupcem revije Meridiani Montagne, kjer so zemljevidi stalna priloga).

Spletna stran: <http://www.summitpost.org/monte-civetta/152437>.

Planinski dosežki v gorah in dolini

Umetniška prireditev Objem gora

27. februarja 2013 so planinci in planinska društva s krovno organizacijo Planinsko zvezo Slovenije na čelu praznovali 120 let organiziranega planinstva na Slovenskem. Tega dne leta 1893 je bilo namreč ustanovljeno Slovensko planinsko društvo (SPD).

PZS je na mestu, kjer je bilo ustanovljeno SPD, to je pri vhodu v ljubljansko Namo, svečano odkrila spominsko ploščo in s tem začela slavnostno praznovanje, ki bo z različnimi kulturnimi, družabnimi in športnimi prireditvami po vsej državi trajalo vse do decembra, ko bomo leto sklenili s prireditvijo v Slovenskem

planinskem muzeju v Mojstrani. Svečani dan je Planinska zveza praznovala v Cankarjevem domu v Ljubljani. Umetniška prireditev, poimenovana Objem gora, je planinstvo predstavila z ustvarjalno in izrazno močjo – poezijo, prozo, plesom, glasbo, sliko, fotografijo in filmom. Prireditev je bila zahvala društvom in

Besedilo: Zdenka Mihelič

posameznikom za zvestobo planinstvu in goram.

Častni gost akademije je bil predsednik Republike Slovenije Borut Pahor, udeležil se je tudi bivši predsednik dr. Danilo Türk. Slavnostni govornik, predsednik PZS Bojan Rotovnik, je po prireditvi pred zbranimi planinci, alpinisti, športnimi plezalci, turnimi smučarji in kolesarji, markacisti, predstavniki planinskih društev, vabljenimi gosti, predstavniki sorodnih organizacij idr. povzel in dopolnil

Planinska zveza Slovenije je slavnostno obeležila 120-letni jubilej. Foto: Manca Čujež

Spominsko ploščo na veleblagovnici Nama v Ljubljani z zapisanim mejnikom organiziranega slovenskega planinstva sta svečano odkrila predsednik PZS Bojan Rotovnik in vodja marketinga Name Maruša Komac.

Foto: Manca Čujež

sedem govornikov, ki so v krajših videoposnetkih opisali svoje doživljanje gora – spregovorili so o nostalgiji (univerzitetni profesor in dolgoletni odbornik PZS dr. Milan Naprudnik), o ljubezni (profesorica in vrhunska alpinistka Marija Štremfelj), o lepoti (vrhunski alpinist in fotograf Marko Prezelj), o predanosti (predsednik mladega planinskega društva Polet Šentrupert Bojan Brezovar), o prostovoljstvu (vodnik PZS in inštruktor planinske vzgoje Ivan Cigale), o vztrajnosti (vrhunska športna plezalka Mina Markovič) in o izrazni moči (profesorica, naravovarstvenica in ustvarjalka dokumentarnih oddaj Marjeta Keršič Svetel).

S svojo pripovedjo o življenju z gorami so pojasnili, zakaj je planinstvo lahko način življenja. To vodilo si je PZS vzela za svoje, saj planinstvo ni športna muha enodnevnica, temveč delovanje, razmišljanje in spoznavanje sebe, prijateljev, gora, varovanje gorskega okolja, zavedanje pomembnosti preventive in skrbi zase ter za sočloveka, veselje nad drobnimi stvarmi, ki nas bogatijo, vztrajnost s kančkom poguma in trme, da se povzpemo na goro in polni sveže energije lažje opravljamo vsakodnevne obveznosti. To je življenje, ki ga živijo že skoraj trije odstotki slovenskega prebivalstva oziroma 57.520 članov planinske organizacije.

Planinska dejavnost se je bogatila in krepila iz ljubezni do domovine, iz želje po dostopnih gorah in varnejših poteh, iz spoštovanja narave, obudovanja gorskega sveta, v skrbi za sočloveka, iz skrbi za mlade in želje po skupnem udejstvanju, kjer v družbi gora in veselih, prijaznih ljudi radi pustimo v dolini skrbi. Planinstvo se razvija, nadgrajuje in izpopolnjuje z novimi izzivi ter spoznava, da ni nemogočih poti. Da, planinstvo je način življenja. Celovitost planinskega usposabljanja, ki vključuje hojo, plezanje, smučanje in kolesarjenje, varnost ter doživljanje in varovanja gora, je ena temeljnih razpoznavnih značilnosti slovenske planinske organizacije.

"Znanje je vsekakor pomembno. Toda še veliko pomembnejša je njegova koristna uporaba za preprečevanje nesreč. Vložek v preventivo se nam večkratno obrestuje! Usposabljanje je tudi veliko več kot le osvajanje znanja in veščin za doseganje (ozkih) gorniških ciljev. V planinski organizaciji imata vzgoja in izobraževanje svojstven pomen: če pomeni izobraženost obvladovanje določenega znanja ali spretnosti, pomeni vzgoja zavedanje pomena, upoštevanje naučene vsebine in dosledno uporabo v praksi. Zato pregovor pravi, da ni težko biti dober alpinist, težko je postati star alpinist," je v svojem nagovoru dejal predsednik PZS, ki je v uvodu slikovito orisal začetke slovenskega planinstva in njegovo umestitev tudi v slovenskem, alpskem in evropskem prostoru. Rotovnik je razkril prihodnje cilje planinske organizacije: "Vsak vzpon na goro terja nekaj planinske trme

in veliko vztrajnosti, podkrepljene z znanjem in izkušnjami. V planinski organizaciji bomo na podlagi dosedanjih stodvajsetletnih izkušenj, pridobljenega znanja ter z vztrajnostjo tudi v prihodnje iskali in razreševali pomembne izzive, med katere uvrščamo: v obdobju splošne specializacije in globalizacije sveta ostati krovna organizacija za večino dejavnosti, ki se odvijajo v gorskem svetu; ohraniti prostovoljnost delovanja kot temeljno prvino delovanja organizacije; ob vedno večji obremenitvi gorske narave aktivno izvajati procese trajnostnega razvoja in v njih sodelovati; s privlačnim programom skrbeti za ohranjanje in krepitev članstva, še posebno med mladimi; z ustrezno planinsko ter plezalno infrastrukturo in predvsem s preventivo skrbeti za večanje varnosti obiskovalcev gora; v sodelovanju z državnimi organi zagotoviti planinstvu spodbudnejšo zakonodajo in ugodnejše pogoje za delovanje."

V slavnostni akademiji po zamisli podpredsednika PZS Boruta Peršolja, producentov Društva za gorsko kulturo, PZS in Cankarjevega doma ter režiserja Boštjana Mašere so sodelovali odlični glasbeniki in ustvarjalci: pevka Eva Hren in SladCore, Plesni klub Šinšin Kamnik, igralec Rok Vihar, glasbena skupina Godba vertikale, pianist Simon Skalar, Sara Kogej, otroški zbor Mladinskega odseka PD Idrija, mladi planinci Mladinskega odseka PD Podnanos in izvrstni *stand-up* komik Uroš Kuzman s pravim planinskim humorjem. Slikarski del izrazne moči je predstavil slikar Danilo Cedilnik – Den, ki je med akademijo naslikal čudovito gorsko pokrajino in sliko podaril predsedniku PZS Bojanu Rotovniku. V programu je s kratkim filmom *Slovenski alpinizem od nekdaj do danes* sodelovala scenaristka Mojca Volkar Trobevšek, tudi scenaristka in organizatorica slavnostne akademije. Po njej so si planinci in planinski prijatelji lahko ogledali razstavi *Življenje pod Triglavom in 120 let SPD/PZS*.

Vsako se je lahko po svoje identificiral s prikazanim ali slišanim, ko se je njegovo doživljanje gora ujelo z razmišljanjem ustvarjalcev in govornikov. Zato lahko razumemo Edvarda Kocbeka, ki je leta 1951 zapisal v Črni krizantemi: "Planine so mu prebudile občutek, ki ga ni mogoče posredovati, vsi resnični gorniki ga dobijo in nihče med njimi ga ne more izraziti. Zato je toliko srečne samote v njih." ◉

Rezultati natečaja za planinsko fotografijo

Na natečaj za planinsko fotografijo smo pravočasno prejeli 39 fotografij 13 avtorjev. Vsak kandidat je poslal po tri fotografije, ki jih je pregledala strokovna komisija v sestavi Dan Briški, Oton Naglost, Vladimir Habjan in Andrej Mašera, predsednik komisije. Po natančnem pregledu vseh fotografij, kjer je upoštevala estetska in tehnična merila, je sklenila, da je bila za najboljšo fotografijo izbrana "Jutranja zora na 2864 m" Miroslava Vlašiča, drugo mesto je zasedla "Soba z razgledom" Teje Oman, tretje pa "Luna sije nad Blegošem" Darka Miklavčiča. Prvo nagrado 300 evrov je torej dobil Miroslav Vlašič s Pragerskega, drugo nagrado 200 evrov Teja Oman iz Tržiča, tretjo nagrado 100 evrov pa Darko Miklavčič s Srednjega Brda pri Gorenji vasi. Uredništvo Planinskega vestnika vsem nagrajencem iskreno čestita in se lepo zahvaljuje vsem ostalim udeležencem natečaja.

Andrej Mašera

Jutranja zora na 2864 m Foto: Miroslav Vlašić

Soba z razgledom Foto: Teja Oman

Luna sije nad Blegošem Foto: Darko Miklavčič

Visokogorski greben med smučarskima dolinama

Greben Stadorja

Besedilo: Gorazd Gorišek

Vrhov z imenom Stador je v Sloveniji kar nekaj, a nobeden izmed njih gornikom ni pretirano znan niti deležen množičnega obiska. Vsi so nekje ob strani in čakajo na samotne gorske popotnike, ki ubirajo tihe stranpoti. Nekaj vrhov s tem imenom je svoje mesto našlo v opisih novejših gorniških vodnikov, ki namenjajo pozornost tudi manj znanim predelom, večina pa je samo omenjena v drobnem tisku, nekje v zadnjih delih posameznih poglavij. Med slednjimi je tudi tokratni cilj, ki je v "bibliji" Julijskih Alp, Miheličevem vodniku, opisan kot ostri zobati greben in kot nekakšen podaljšek vzhodnega grebena Prestreljenika. Med drugim je v skromnih petih vrsticah dodano tudi to, da je iz Bovca videti kot drzna ostrica in da se nanj ni mogoče povzpeti brez plezanja. Tja gor nas bo vodila "pot". Preden se odpravimo v robé, pa še nekaj besed o drugih soimenjakih.

O Stodorjih, Stadorjih, Studorjih ...

V Etimološkem slovarju slovenskih zemljepisnih imen lahko preberemo, da je bilo prvotno gorsko ime Stodor, današnji obliki pa sta v narečjih poznani kot Stador in Studor.¹ Učeno se temu reče prednaglasno akanje in ukanje. Občnoimenska pomena besede sta dva: "izrazita osamljena štrleča skala, vrh ali steber" in "polje s tanko plastjo prsti, pod katero so skale". Kaj velja v našem primeru, verjetno ni treba posebej razlagati ...

Najnižji Stador je visok 1030 metrov in ločuje dolino Trebušice od Čepovanskega dola. Čeravno njegova pobočja večinoma pokriva gozd,

¹ Studor v Bohinju, še bolj pa Studorski preval, pozna velika večina planincev, saj ga prečimo med potjo s Pokljuke na Triglav.

Na grebenu Stadorja, zadaj Lopa
Foto: Gorazd Gorišek

si že zaradi skalnatega temena in prepadnih vzhodnih pobočij zasluži svoje ime. Naslednji Stador, 1688 m, in po njem poimenovane Orličice, 1782 m, najdemo v Fužinskih planinah med Črnim jezerom in planino Viševnik. Čeprav skozi Dol pod Stadorjem na južni strani in čez planino Ovčarijo na severni vodita markirani stezi, vrhova bolj ali manj samevata.

Stador, 1721 m, tolče svoj samotni vsakdan tudi zahodno od Planine nad Sočo. Če se na Bavški Grintavec vzpenjamo po južni poti, se nam vrh – pravzaprav je bolj rama – postavi na ogled s prej omenjene planine. Njegova prisojna pobočja, kjer je pred leti strela

Pogled na Stador s planine Krnica nad Bovcem
Foto: Gorazd Gorišek

zanetila požar, strmo rastejo iznad Velikih korit Soče, nad njim pa se bolj zložno vzpenjajo proti zahodnemu grebenu Bavškega Grintavca, ki ga dosežejo na vrhu Pri Banderi.

Stador, 2025 m, nad Bavšico oziroma stransko dolino Balo, se ponaša s strmo vzhodno steno, kjer je lepo število plezalnih smeri. Najlažji pristop nanj vodi s sedla med njim in Briceljkom, do koder pripelje neoznačena pot. Vzpenjamo se po strmih travah kratkega severnega grebena, prek katerega je vrh povezan z glavnimi veljaki Loške stene.

Še en Stador moram omeniti, tistega v Krnskem pogorju. Morda je med vsemi najbolj obiskan, čeprav tudi ni ravno oblegan cilj. Ker je jugovzhodno od njega še Mali Stador, 1731 m, je treba prvemu dodati tudi pridevnik Veliki. Največ obiskovalcev se povzpne nanj med turo na bolj znani in botanično visoko čislani Rdeči rob, s katerim – seveda v družbi bližnjih vrhov – tvori divje Slemenske peči, ki strmo padajo proti dolini Tolminke.

Stador v Kaninskih gorah

Vrnimo se k Stadorju nad Bovcem, pravzaprav k njegovemu grebenu, ki premore več "izboklin" in je od vseh tako poimenovanih vrhov najvišji, vendar mu to pri prepoznavnosti in zaželenosti, da bi se kdo povzpnel nanj, ne pomaga kaj dosti, saj je v družbi precej višjih gor, kot sta Lopa in Prestreljenik, pa še najbližja sosedica, Ovčji

in Grdi Vršič, ga *posekata* za precej metrov. Kljub višinski "nekonkurenčnosti" lahko prečenje grebena ponudi vse tisto, kar si izkušen gornik lahko le želi: zmerno težavnost, prijetno izpostavljenost, naravno okno in druga zanimiva dela narave, trdno skalo, kjer je to potrebno in večino leta skoraj zagotovljeno samoto.

Ja, večino leta ... Pozimi je namreč v bližini grebena Stadorja vse drugače. Kaninsko smučišče privabi tja gor navdušene ljubitelje belih strmin; zavoljo njihovega uživanja je dolina Skripi (po Tumi Gorenja in Dolenja Škripa) popolnoma spremenila svojo podobo. Ko je Tuma pisal Imenoslovje Julijskih Alp, je bila dolina med Malim Skednjem, Vršiči in Stadorjem "... ena najbolj divje razritih krnic, posuta z rovmi in kršjem". Cinično bi lahko dodal, da je še vedno dobro razrita, a seveda ne (več) samo zaradi naravnih sil ...

Kje je kaj in kako se imenuje?

Prišli smo do imenoslovnega dela ture. Kot marsikje drugje je tudi tukaj precej zmede in nedorečenosti. Zemljevidi, tudi tisti z natančnejšim merilom, so precej površni (no, nemara imam samo jaz prevelika pričakovanja), pa čeprav je na njih dovolj prostora za (vsa?) imena vrhov. Atlas Slovenije in po njem prirejene karte enakega merila poznajo med planino Krnico in Škrbino pod Prestreljenikom samo Veliki Stador, na bolj natančnem zemljevidu (Bovec z okolico, 1 : 25.000) pa najdemo še Sklep, Mali Stador in nekaj neimenovanih kót. Vrhov je na tem območju še precej, zemljevid pa žal prazen, kot

da predstavlja lunino površje, ne pa gorstva, ki je – pravzaprav naj bi bilo – popolnoma raziskano in popisano. Po tem, kar sem videl na terenu in prebral v ne ravno obsežni literaturi, ki obravnava to območje, si poimenovanje vrhov razlagam tako, kot bom zapisal v nadaljevanju, seveda pa nikjer ne piše, da je to edino pravilno. Poprave in dopolnitve so zelo dobrodošle, še bolje pa bi bilo, če bi se poimenovanja "nepomembnih" vrhov lotil kdo od strokovnjakov, seveda v sodelovanju z domačini. Jaz bom zapisal samo toliko, da bo jasno (upam, da bo res), na katere vrhove se bomo povzpeli.

Jugovzhodno od smučarsko popravljene Škrbine pod Prestreljenikom, 2292 m, se svet najprej vzpne na "neimenovan" vrh z višino 2340 metrov. Tuma piše, da so to Ovčji Vršiči, vendar za prej omenjeno koto navaja tudi ime Grdi Vršič.² Jugovzhodno pod Grdim Vršičem je kota 2281 m, ki jo bom imenoval Ovčji Vršič. S tega vrha greben strmo pade v škrbino, nad njo pa se greben Stadorja šele dobro začne in tudi vzpne najvišje pod nebo. Vrh, pod katerim je precej veliko naravno okno, ki ga lahko opazujemo s poti skozi Krnico, je visok 2235 metrov,

² Ne smemo ga zamenjati z enako imenovanim vrhom v glavnem mejnem grebenu med Lopo in Veliko Črnelso špico.

vendar v vsej razpoložljivi literaturi nisem našel imena zanj.³ Vodniki o tej koti molčijo, prav tako tudi skrbni Tuma. Na zemljevidu je spet označena le neimenovana kota, toda najvišja in kar izrazita grebenska vzpetina bi si zagotovo zaslužila svoje ime.

Avtor Imenoslovja Julijskih Alp žal v tem delu ni bil popolnoma jasen. Zapisal je, da je jugovzhodno od Ovčjih Vršičev Vrh Škrbinice, 2145 m, nadalje pa Vrh Jérebčeve police, 2159 m, Stador, 2135 m, in Sklep (brez višine). Dilema je, ali je Vrh Škrbinice – z zapisano višino vred – ime za škrbino ali vrh, dodatna težava pa še to, da so imeli pred sto leti manj natančne metre (pravzaprav merilne naprave, s katerimi so določali nadmorsko višino posameznih kót) in se mnoge vrednosti ne ujemajo. Škrbina med Ovčjim Vršičem in grebenom Stadorja je (merjeno z višinomerom na ročni uri) približno 2190 metrov visoko, vrh nad njim pa, kot že rečeno, 2235 metrov.

³ Mimogrede, tik pred oddajo članka sem v roke dobil tudi najnovejši izdelek založbe Sidarta, zemljevid Bovec-Trenta v merilu 1 : 25.000. Poleg vonja po novem, so na njem tudi za greben Stadorja pomembne novosti: kota 2344 m je (končno) dobila ime Hudi Vršič, pri sosednji 2281 m visoki koti so kartografi zapisali besedi Ovčji Vršič, Veliki Stador pa je "prestavljen" na koto 2235 m. Na jugozahodni strani grebena je našla svoje mesto tudi Jerebčeva polica.

Grdi in Ovčji Vršič (med njima Prestreljenik) in najvišja kota grebena Stadorja

Foto: Gorazd Gorišek

Tudi ostale višine malo strižejo v primerjavi z današnjimi meritvami, a nekako lahko razberem (vsaj upam, da razmišljam prav), da je Vrh Jérebčeve police današnji Veliki Stador (dvozlavi vrh: 2165 m in 2161 m), Sklep pa je zapisan pri koti 2135 m (kar je v Tumovi knjigi Stador), kjer se, če se malo poigram z imenom, razcepljeni greben, ki se dviga z južne in jugovzhodne strani (v njem je tudi Mali Stador, 1970 m), sklene in se združen nadaljuje proti severu. Po njem se bomo podali tudi mi. Za dodatno zmedo poskrbi še italijanski zemljevid založbe Tabacco, ki prek Rezije seže tudi na to območje, in gorsko ime Sklep določi pobočju pod grebenom, s tem pa pritrjuje Tumi in Miheliču, ki Stador postavljata na koto 2135 m.

Na pot

Izhodišče ture bo na planini Krnica. Do nje – pravzaprav nad njo – se že nekaj let dá pripeljati po gozdni cesti, nekdam pa smo tja gor lahko le pripešali. No, lahko še vedno, a se mi zdi, da se večina gornikov vendarle pripelje do udobnega povišanega izhodišča. Nekdaj so se na planini pasle številne ovce. Danes

pašniki samevajo. Na njej sta še dve stavbi: štala, kjer so bivalne ovce, in stan, kjer so izdelovali sir in imeli zraven še molžišče. Če po naključju srečate gošpodarja, vam bo razložil, kakšno je bilo življenje na planini, in tudi to, zakaj ovc danes ni (več). Ni ekonomično ali po domače, ne splača se. Pašniki so strmi, molža je bila seveda ročna, oddaljenost od doline pa velika. Ceste kakopak še ni bilo. Sprašujete, čemu služi danes? Za gospodarjenje na planini je očitno prepozno. Menda v turistične namene ...

Nad planino stopimo na markirano pot. Skozi gozd smo kmalu na planem in pred nami se pokaže mogočna Lopa. Na desni strani nas spremljajo stene Vratnega vrha in Jlenka, levo pa je naš greben Stadorja, na katerega se bomo povzpeli po ovinku. Steza skozi Krnico je prijetna, izmenjujejo se ravni in strmejši deli poti. V zgornjem delu lahko pod najvišjo točko grebena Stadorja opazimo naravno okno. Na Prévali stopimo na smučišče, ki je na tem mestu povezano s progami na italijanski strani. Nadaljujemo proti Škrbini pod Prestreljenikom, a pot že kmalu zapustimo in zavijemo levo. Do grebena Stadorja sta (najmanj) dve brezpotni različici. Lahko se usmerimo v 2190 metrov visoko škrbino jugovzhodno pod Ovčjim Vrščem ali pa označeno pot zapustimo nekoliko višje in se najprej po lahkem brezpotju povzpemo na Ovčji Vršič. V tem primeru nas v sestopu do škrbine pred grebenom Stadorja čaka zelo strmo travnato pobočje (I–II).

Tudi v nadaljevanju je več možnosti pristopa na greben Stadorja. Naravnost s škrbine nas čaka težaven prag (III). Malenkost lažje je, če se spustimo na južno stran grebena in se slabih petdeset višinskih metrov pod škrbino usmerimo v žleb, ko se ta konča, pa po zelo strmih travah splezamo v levo na greben in nato proti desni dosežemo najvišjo točko. Zaključni akordi tega pristopa so precej krušljivi, celotna težavnost pa v okviru (zabeljene) druge težavnostne stopnje. In še najlažja možnost: s škrbine se po grušču spustimo proti dolini Skripi, nato pa v jugovzhodni smeri pod stenami grebena prečimo do že od daleč vidnega stranskega travnatega pobočja, ki se pne proti vrhu Velikega Stadorja, 2165 m, pravzaprav do njegove vzhodne glave, 2161 m. Prehod na stranski greben nam olajša shojena stezica, ki se višje izgubi v travah, tako da si moramo prehode do vrha poiskati sami (I). Ko dosežemo greben, se obrnemo levo in kmalu dosežemo Veliki Stador.

Prečenje do najvišje, neimenovane kote grebena Stadorja, 2235 m, potreže z izpostavljenim in ponekod krušljivim poplezavanjem, ki je večinoma prve težavnostne stopnje. Zahtevnejši (II) je le vzpon s škrbine pod najvišjim vrhom, a je skala odlična in oprimki zanesljivi. Ko se skozi okno zazremo v Krnico, nas do vrha loči le še nekaj izpostavljenih metrov. Sestop? Ne gre drugače, kot po isti "poti", saj je drugod še težje. Ko pridemo nazaj na Veliki Stador, lahko prečimo tudi do rame Sklep, 2135 m, kjer se greben razcepi in prevesi navzdol. S Sklepa je izreden pogled na Bovško kotlino!

Na Mali Skedenj⁴

Iz zatropa pod grebenom Stadorja se lahko povzpemo še na najvišjo vzpetino Malega Skednja, 2112 m, katerega severovzhodno ostenje smo imeli na očeh ves čas "grebenjarjenja" po Stadorju. Prečenje doline Skripi – z izjemo smučarske proge, seveda – je kar zahtevno opravilo, saj je treba biti ves čas pozoren na iskanje prehodov sredi visokogorskega krasa, ki je ozaljšan s številnimi zanimivimi, a za hojo nič kaj prijaznimi oblikami. Povzpemo se do sedelca na severni strani Malega Skednja, nato pa sledimo grebenu proti jugu do najvišje točke. Z Malega Skednja se povzpemo v smeri zgornje postaje kabinske žičnice. Ciljamo rahlo proti levi in mimogrede stopimo še na "Tumove" Glave nad Grabnom, 2268 m, oziroma Zeleno glavo, kot nas učijo današnji temeljni topografski načrti. Z vzponi še nismo opravili. Čakata nas še Škrbina pod Prestreljenikom in Grdi Vršič, 2340 m, nad njo, ki ga dosežemo s škrbine po lahkem svetu v nekaj minutah, nato pa sestopimo na Prévalo in skozi Krnico do izhodišča.

Kdaj na pot?

Pozno jeseni vam bo verjetno nagajal kratek dan. September in oktober (če seveda ni snega ali zmrzali) sta prava za obisk grebena Stadorja. Poleg vsega ostalega, kar krasi takšne visokogorske pohode, vam bo morda nekje pod Ovčjim Vrščem dan polepšala že v zimsko perje napravljena belka, nemara tudi drobcena planinska pevka, ki bo v strmih travah pod Velikim Stadorjem iskala hrano, ob dobri vidljivosti pa boste zagotovo deležni prostranih razgledov tja do Dolomitov, ki se bodo v večernem mraku postavili na ogled tam daleč na

⁴ V literaturi najdemo tudi zapis (Veliki, Mali) Skedenj.

zahodu. Če ne boste dovolj pohiteli, bo treba s Prévale sestopiti v temno noč ...

Še to. Dolgo sem se spraševal, zakaj je Veliki Skedenj v Kaninskih gorah nižji od bližnjega Malega Skednja. Na prvi pogled ni logično, vendar so stene Malega Skednja pač višje od sten Velikega in je zato seveda tudi Skedenj višji, čeravno po nadmorski višini nižji od Velikega brata. Velika in Mala Plešivica ter Golaki v Trnovskem gozdu bi vedeli veliko povedati o tem, da nadmorska višina vrhu ne prinese vedno tudi "višjega" naziva. ○

INFORMACIJE

Izhodišče: Parkirišče na planini Krnica, 1250 m. Do planine se pripeljemo iz Bovca po makadamski cesti mimo postaje B kabinske žičnice na Kanin.

Zahtevnost: Zelo zahtevno brezpotje s kratkimi plezalnimi mesti (II, I). Tura je primerna za izkušene in kondicijsko dobro pripravljene gornike.

Oprema: Običajna gorniška oprema in čelada. Za manj izkušene je obvezno varovanje z vrvjo in/ali spremstvo gorskega vodnika.

Nadmorska višina: Grdi Vršič, 2344 m (najvišja točka ture), 2235 m (najvišji vrh grebena Stadorja)

Časi: Planina Krnica–Prevala 2.30 h
Prevala–Ovčji Vršič–greben Stadorja 3 h
Greben Stadorja–postaja D kabinske žičnice 2 h
Postaja D kabinske žičnice–Škrbina pod Prestreljenikom–planina Krnica 2.30 h
Skupaj 10–11 h

Sezona: Kopni letni časi.

Zemljevidi: Bovec z okolico, turistična karta, 1 : 25.000; Bovec – Trenta, Sidarta, 1 : 25.000; Julijske Alpe, zahodni del, PZS, 1 : 50.000.

Vzpon: S planine Krnica se po označeni poti povzpemo na Prévalo, 2067 m. Z nje nadaljujemo proti Škrbini pod Prestreljenikom, 2292 m, a pot zapustimo pod Ovčjim Vrščem, 2281 m, in se po lahkem brezpotju povzpemo nanj. Sestop v škrbino pod grebenom Stadorja je zelo zahteven (I–II). S škrbine se po grušču spustimo proti dolini Skripi, nato pa v jugovzhodni smeri prečimo do stranskega travnatega pobočja, ki se pne proti grebenu Stadorja. V začetnem delu nam pot olajša shojena stezica, ki se višje izgubi v travah, tako da si moramo prehode do vrha grebena poiskati sami. Do najvišje točke grebena Stadorja plezamo po izpostavljenem grebenu (I–II). Sestopimo po poti vzpona. Do zgornje postaje kabinske žičnice (postaja D) se povzpemo po smučišču skozi dolino Skripi (levo najvišja točka Malega Skednja, 2112 m). Sledijo še kratek vzpon po markirani poti na Škrbino pod Prestreljenikom (desno brezpotni, a lahko dostopni Hudi Vršič, 2344 m), sestop na Prévalo in naprej do izhodišča na planini Krnica. Ostale možnosti pristopa na greben Stadorja in podrobnejši opisi so podani v članku.

Pozabljena stena

Petkrat Kladivo

Besedilo: Miha Zupan

Kot pripravnik sem vedno težko prepričal soplezalce za plezanje v Begunjščici. "U, tist krš!", "Pa ne spet u Begunšco, pjt mau u Julijce!", "Miha, izgubil boš širino ..." Kmalu je mojim željam nasedel le še kakšen tečajnik. *Frikanje* mi nikoli ni dišalo, *dren* v popularnih klasikah in zimskih smereh pa še manj. Vzpon mora biti pustolovščina z malo negotovosti, iznajdljivosti v detajlih, občutka za iskanje prehodov in veseljem na vrhu.

Po Begunjščici je prišla na vrsto severna stena Velikega vrha v grebenu Košute. Z vrha grebena mi je pogled vedno uhajal proti mogočni severni steni Kladiva. Prve informacije o steni sem našel v Zimskih vzponih, kjer piše: "[...] smeri pa tam, kaj šele zimskih, zaenkrat še ni [...]" V roke mi je prišel tudi vodniček Karawanken in v njem je bila stena Kladiva s par vrisanimi smermi.

Prvič v steno

Na zimski fotografiji stene mi je v oči padla direktna linija, zasnežena zajeda

Odlične snežno-ledne razmere v Direktni smeri

Foto: Miha Zupan

od vznožja do vrha Kladiva. Sicer si takrat sebe v tisti steni nisem niti predstavljal, saj je vse skupaj bilo videti zelo pokončno. Večjo pozornost sem posvetil bolj dostopnemu projektu, prečanju celotne severne stene Kladiva po dobro vidnem sistemu polic. Majo¹ sem prepričal, da bo to super tura.

S sedla na grebenu sestopiva po Vzhodnem žlebu na avstrijsko stran. Prvič sva v tej steni in posledično vstopiva nekoliko previsoko. Prečiva jo po ozkem sistemu poličk – krasen ambient v izpostavljeni steni. Proti koncu se poličke izgubijo med krušljivimi previsi, vsega skupaj jih je za slabih deset metrov, a tam čez nama ne

¹ Maja Duh (AO Tržič).

uspe priti. Po vrvi se spustiva v kamin in doseževa spodnje police, po katerih izplezava iz stene.

Prvo prvenstveno smer sva zaključila na sedlu med Velikim in Malim Kladivom.

V steno se vrnem pozimi

Občutka, da sem v formi, tisto zimo nisem imel. Sezona se je šele dobro začela, a razmere so bile presenetljivo dobre. Odcep z glavne ceste je bil poledenel, zato sva se lotila vzvratne vožnje. Ceste je bilo za slabe štiri kilometre in ob petih zjutraj sem iz avtomobila izstopil s poštenim *heksenšusom*.

V steni Kladiva se bel trak po zajedah vleče prav od vznožja stene in izstopi desno od vrha. Šeststo metrov severne stene, midva s Samom² pa s cmokom v grlu. Bolj redkobesedna pripraviva opremo. Pod steno Samo še pije čaj, ko sam že preizkušam razmere v vstopnem kaminu. Cepin pade v snežni led in drži. Morala naraste in želja po smeri se vrne. "Nč ni treba zihrat!" se obrnem k soplezalcu in se zarinem v bel kamin. Samo nasmejan prileze do mene in že pika v strmo zajedo. Ko se grapa položi, prideva na idejo, da bi potegnila štajerca,³ pol ure bova takoj prihranila, konec januarja dan le ni tako dolg. Štajerca končam pod previsno skalno zaporo vidno zadovoljen, da je za težji raztežaj na vrsti Samo. Kot drugi plezam katastrofalno,

² Samo Opalk (AO Tržič).

³ Štajerc je način plezanja, pri katerem soplezalca navezana napredujeta hkrati in se varujeta z vmesnimi varovanji, ne izdelujeta pa varovalšč. Prvi vstavlja vmesna varovanja, dokler ima dovolj opreme, šele nato naredi varovališče.

spominja na Cozzolinovo zajedo.⁵ Smer nadaljujeva po ploščah v kotu z odlično skalo in nekaj lepimi detajli, pod velik trebuh ter preko kamina do izstopne zajede. Nezahteven izstop po gredi na levi je videti vabljev, vendar je za slab raztežaj dolga, strma zajeda s počjo tisto, kar želim. "Zihrij pa merkj, če lih kj dol spravm!" Kar konkreten raztežaj za konec, ki pa celotno smer precej estetsko izpelje iz stene.

Do vrha v megli sva premagala le še krušljiv raz. Vidno zadovoljna sva obležala v mokri travi. Smer Oh ta trideseta je bila najina!

V Karawanko s koroškim Slovencem

Lani se je Maja uprla vsakršnemu plezanju v Košuti, brez izjem. Jaz pa ravno z novo idejo za prvenstveno smer ... Desno od Kaminske smeri se vleče sistem zajed, popolnoma samostojna smer z izstopom neposredno na vrh. "To je treba zlest!" prepričujem potencialne soplezalce, na koncu pa se zmeniva z Andrejem⁶ iz Sel z avstrijske Koroške. Dan pred vzponom mi omeni, da je kupil novo skalno kladivo, pod steno pa ugotovim, da klinov še nikoli ni zabijal. No, važno je, da zna *zihrat!* Za trening mu en klin hitro *počim* v bližnjo poč. Iz vstopne grape se poženem v strme plošče, sledim stebričkom, in ko se ti končajo, prečim v desno. Vrv se izteče, Andrej mi sledi in skrbno izbija kline.

⁵ Cozzolinova zajeda – smer v Malem Koritniškem Mangartu.

⁶ Andrej Olip (SPD Celovec).

v skoku me *navije*, da se komaj privlečem po ledenem jeziku.

Smer se nadaljuje po položnem žlebu, zato spet potegneva štajerca. Skupaj gledava v streho in ledeni jezik, ki nama zapira pot. "Kle po desni bi šlo!" "Ti, kaj pa če bi šla po rampi na levi, kle gre Kaminska vn iz stene ..." "Dj, ne seri ga, če greva po Kaminski ven, nisva nič pametnga zlezla!" Streha je videti odurna, led nedosegljiv, mojstra *drytoolinga*⁴ tudi nisva, preveč pa se tudi ne sekiram, saj je Samo na vrsti. Varovališče uredim točno pod streho. Samo napade po desni, a za prestop v led mu zmanjka en stop. V lusko pod previsom zabijem klin. Samo ponovno napade, stopi v zanko v klinu, zabije v led in obvisi nad mano. Pri reševanju situacije aktivno sodelujem, saj bi nasprotnem primeru *pokasiral* ravno dereze.

Do vrha stene Velikega Kladiva sva prilezla v šestih urah po prvenstveni zimski smeri, ki sva jo poimenovala Direktna smer.

Jesenska lepotica

Že prvi pogled na zares kilav vstop me je takrat prepričal, da se te prvenstvene smeri ne bom lotil, po prihodu iz Kanade pa me je smer spet zamikala. Nekaj časa sem mencial okrog Maje, če bi šla zraven, saj tisti vstopni raztežaj le ne more biti tako grozen, in uspelo mi jo je prepričati. Po par metrih me že zaposli prvi previs.

Kline *klofam* pogosteje kot običajno in nasploh se mi vse zdi čisto preveč sumljivo. Nad prvim varovališčem obupavam v čudni prečki in se

Polica, po kateri sva prečila steno Kladiva.

Foto: Miha Zupan

sprašujem, kaj sploh počnem tu, dokler na desni ne zagledam starega klina. "Ker ... se je že kle zmislu lest!?" Dobro razkurjen prečko preplezam brez težav. Višje najdeva še par starih klinov, nato pa široka greda ponudi več možnosti plezanja. Od tu naprej je najina začrtana smer še deviška. Zajeda nad gredo zahteva atletski prestop v ploščo z minimalnimi oprimki. Potegnem dolg raztežaj po kotu, ki še najbolj

Plezanje po kotu v zgornjem delu smeri

Oh ta trideseta Foto: Miha Zupan

⁴ Drytooling – plezanje s cepini in derezami po skali.

Severni steni Velikega in Malega Kladiva z vrisanimi prvenstvenimi smermi, od leve proti desni: Prečenje Kladiva, Karawanka, Direktna smer, Oh ta trideseta in Ta črn kot.

Naslednji raztežaj me pošteno zaposli. *Kršu* ni videti konca, tudi lahko ni in prekleto strmo je. Vmes se mi odlomi še par stopov, tako da zabijam kline, kjer koli se le da. Andrej je malo začuden, saj od spodaj niti ni videti tako težko. Zadnji večji klin za pasom zabijem nad zajedo, višje zbašem v poč še dva *specialčka*,⁷ nato pa vlečem vrv po poraščeni zajedi do prvega macesna, saj drugje varovališča ne morem narediti. Andrej prileze do mene, mešanih občutkov, če je to sploh normalno, da se pa takem pleza. Za dober uvod prelomastiva še čez raztežaj ruševja, da se sploh lahko vrneva v prvotno planiran žleb.

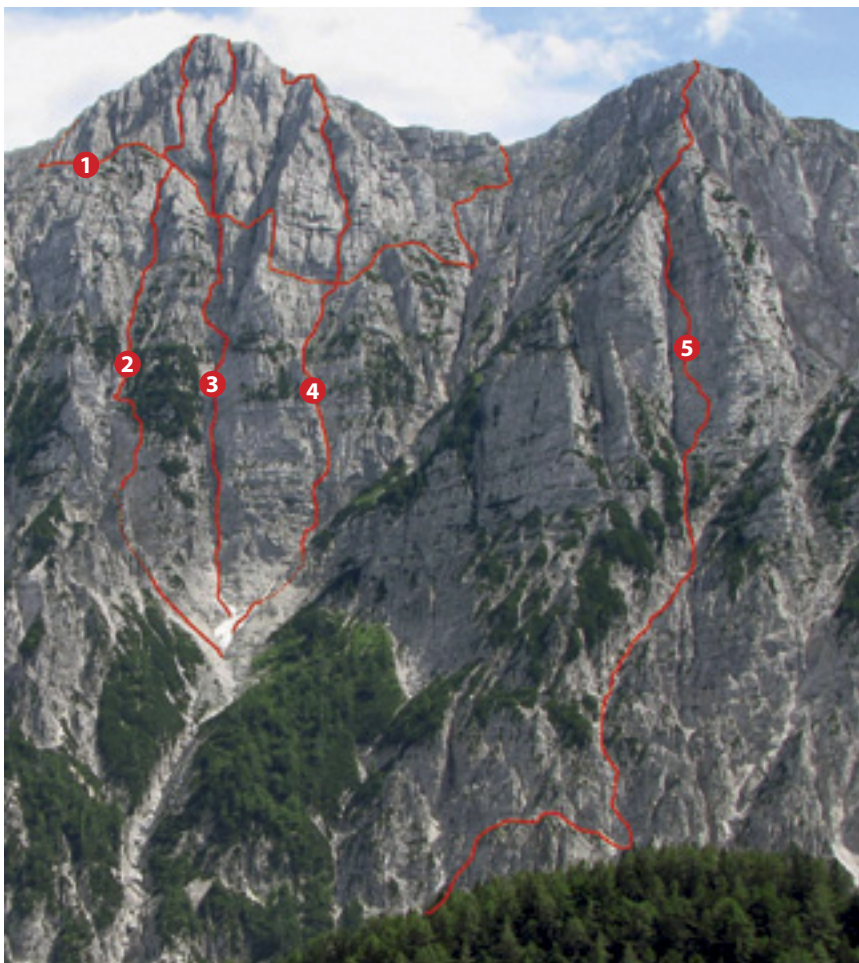
Tam pa naju pričakajo položne bele plošče, čez katere potegneva štajerca do lijakaste previsne zapore na polovici stene. Brez velike elegance se skobacam čez. Previsi niso bili nikoli moje področje. Višje me poč zaposli s par prestopi in s slabim varovanjem, nato pa se teren položi. Za dober vmesni čas še enkrat potegneva štajerca in po zajedi, vzporedni s Kaminsko smerjo, plezava proti vrhu. Izstopni del je krušljiv, vstopi v zajedo pa previsni. Prehod najdem po desni strani in preko sumljive kamenine pridem v izstopno zajedo.

Na vrhu sva si segla v roke nasmejana in zadovoljna, saj je bilo šeststo metrov prvenstvene smeri za nama.

Ta črn kot v spomin na Filipa

Prav dolgo nisem zdržal brez novega projekta. Na sestopu iz Karawanke sem fotografiral steno Malega Kladiva in globoko črno zajedo sredi stene, ujeto med čudno poraščeno skalo. Zajedo sem sicer opazil že prej, a me je vedno odbijal dostop, na fotografiji pa se je jasno videl sistem izpranih žlebov, ki vodi prav do nje.

Z Urbanom⁸ prilagajava proste termine že celo poletje in končno: obema se obeta prosti dan. Vzpon začneva sproščeno, v čevljih in nenavazana. Vzpenjava se po izpranem žlebu z nekaj krajšimi skoki. Višinski metri kar rastejo. Višje naju gamsja stečina po policah pripelje pod strm skok, lepo viden že na fotografiji. Da ne bi

1. Prečenje kladiva: 29. 8. 2010, Miha Zupan in Maja Duh, IV/II-III, 600 m;
2. Karawanka: 17. 6. 2012, Miha Zupan in Andrej Olip, V+, A0/III-IV, 600 m;
3. Direktna smer: 25. 1. 2011, Miha Zupan in Samo Opalk, 90°/60-80°, M5, WI4, 600 m;
4. Oh ta trideseta: 29. 9. 2011, Miha Zupan in Maja Duh, V+/IV-V, 550 m;
5. Ta črn kot, spominska smer Filipa Benceta: 11. 9. 2012, Miha Zupan in Urban Golob, VII, V/II-IV, 900 m.

izgubljala preveč časa, se sicer deljenih mnenj poženeva v skok nenavazana. Skala je gladka, izprana in kmalu je najino mnenje enotno: naveževa se, nad skokom pa spet hitro pospraviva opremo in nadaljujema po grapi proti veliki zajedi. Zajeda je od daleč videti prav zastrašujoča, vsaj 250 metrov resne plezarije, a ko sva enkrat tam, se na desni pokaže lep sistem prehodov. Z nasmehom na ustih pridobivava višinske metre in se šaliva, da bova na koncu preplezala 900 metrov smeri, ne da bi sploh resno plezala.

Pogled naprej sicer da slutiti, da ne bo tako, bele plošče izginejo in pojavi se je sumljiva rjava kamenina. Pod streho navesim nase vso opremo, razvijeva vrvi in prvič ta dan obujem plezalnike. Urban skrit pod streho in varen pred vsem, kar bom zmetal iz stene, varuje. Pot mi kmalu zapre previsna stopnja in dober klin me reši psihološkega bremena.

A0⁹ v takem *kršu* ne more biti greh! Nad previsom ni nič pametnega za noge, pol oprimkov sem pa že zmetal proti Urbanu. Klinov mi že primanjkuje, prav tako vponk, zato zadnje metre plezam bolj "na psiho" in naredim res dobro varovališče. Urban je sicer kar hitro za mano, a na koncu prizna, da je raztežaj kar konkretnen. Medtem ko se *guncam* na super štantu, opazujem Urbana v vodstvu. Težko niti ni videti, a Urbanovo tuhtanje in iskanje oprimkov govorita proti temu. Zaporedje čudnih, na levo previsnih kotov na koncu suvereno premaga.

Na vrhu zajedo sva se razvezala in v lahkotnem plezanju sledila grebenu prav na vrh Malega Kladiva. Zopet srečen sem na vrhu Urbanu segel v roko. Peta prvenstvena smer v steni je bila preplezana. ●

⁷ Specialček – majhen klin.

⁸ Urban Golob (AO Ljubljana Matica).

⁹ A0 je ena od oznak za tehnično plezanje in pomeni pomoč pri napredovanju s potegom za vponko, vpeto v klin.

Zir v Liki

Gora iz indijanskega filma

Besedilo: Aleš Nosan

Šele ko sem skozi zadnje kapljajoče kapelske gozdove, ki so bili črni kot azteške oči, zapeljal v Liko, je nebo postalo povsem modro in se začelo rumeno iskriti. Takrat je gora Zir pred mano v dolgem brizgu sonca že izgledala onkraj verjetnega. Preprosto sem se pripeljal iz Ljubljane in potem sem samo še sledil tej pesmi v najsvetlejši dan.

V spodnjem delu gore so gozdovi listavcev žareli oranžno. Po prihodu na greben, kjer so si sledile bele plošče iz kraškega apnenca, se je odkrilo široko odprto okno Like in oddaljena vznožja Velebita so gorela v oktobrsko jesen. Velebitska vila mi je odprla vrata obzorja.

Dežela je imela v tem času vonj po skrajni suhosti in na gori tisti sladki vonj po borih, ki sem ga poznal. Gora,

*Out in the West Texas town of El Paso
I fell in love with a Mexican girl.
Am on the hill overlooking El Paso,
I can see Rosa's cantina below ...*

*Tam v zahodnoteksaškem mestu El Paso
zaljubim se v mehiško dekle.
Z griča, ki se razgleduje na El Paso,
Rozino kantino oko lahko uzre ...*

(prevod M. Bradeško)

bel metulj, ki se je prebijala skozi veter, sama sredi ravne plošče, bel metulj na moji poti proti jugu, kjer sem bil nekoč doma. Tam sem jih dočakal, črne konje v teku, indijanske konje iz vesternov mojega otroštva. Odprta dežela, velike planjave, lepota velike praznine. To je bil moj dom, zmeraj moje hrepenenje. Grob Vinetuja na zadnjem koncu gore nekje.

Pot je šla k vrhu, skrita v mahu. In nato je plezala po kamnu, nič ni bila težka, prijazno je dišala skupaj s popolnoma tiho pokrajino zlatih in rjavih listov. Preko hrpta je steza, suha kakor hrt, posuta s finim prahom zemlje v bakru, zaplavala med makijo in gosta mandarinasta travišča. Vse se je potegnulo v neskončnost. Nenavadno se bile rastline, ko sem jih gledal z vrha, pokrivalo so Liko. Rjava barva izpraznjenih goljav se je videla kot čokolada.

Vršna glava Zira je napeto spremljala prihod. Nekaj gladkih ploskev in še kakšen prag, razpet kot poslednji obrambni okop. Pa sem se hitro premaknil čez in vrh me je prepoznal. Tako sem se potikal spet po cestah sonca. Davnega sveta. Oboževalec opustelosti. Nejasno hrepenenje me je oblivalo in nebo je bilo v barvi slive. Prekrasen svet.

Na koncu je steza izginila v ostenju. Preko dveh nizkih skokov sem se oprijel kamnine in pogledal predse v slavo. Gorski vrh se je razstavljal v rumenini opoldneva. Tam je v lepi škavni dežna voda plavala vsa čista. Vse se mi je zgodilo kar tako. Visoko zgoraj v beli gori sredi prerijsko ravnega prostora. Lahko sem stal, sedel, lahko sem gledal ptice, krožile so skozi neskončen zrak. Kot v Točno opoldne. Ziroma južna stena je bila obzidje, njena senca je pokrivala deželo vse dol do oaz osamljenih gozdov. Vse pred mojimi očmi se je počasi preselilo v negibnost.

Na sestopu sem še čutil pravo energijo. Takoj v oklepu gozda sredi listov me je vhod v podzemno jamo povabil na raziskovanje drugačnega neba. Prijetno hladno je kapljala voda v dvorani in se vkopavala v mehka tla. Kar hodil sem po kamenju v temi vse do konca, kjer se je za preduhom skrivala še ena sobana. Je bilo čarobno jezero, kar sem videl

Pogled z Zira na Liško polje in avtocesto Dalmatino Foto: Aleš Nosan

v globini? In zunaj je bila popoldne še enkrat Lika. Rdeče resave v dolgih pramenih. Pomarančna jesen je lezla med trave in legla med skale s toplimi toni kakor mojstrova freska. Prekrasen svet.

Ko sem izstopil iz Zirovega vlaka, se je ta svet končal. Dolgo sem posedal pod strmino gore varno v dolini. Podoba Zira je zamrznila v trenutku. Južna toplota se je oklenila mojih občutkov, vztrajno in strastno me je lovila z močjo, nezemeljsko silo, ki jo lahko kaže le narava. Takrat sem vedel, da se z Zirom morda nikoli ne bova mogla posloviti. ◯

DOSTOP

Iz avtoceste Dalmatina zapeljemo na izvozu Gornja Ploča. Sledimo cesti proti Udbini do prvega križišča. Zavijemo desno in po sto metrih spet desno (oznaka za Zir) na lepo makadamsko cesto. Po nekaj kilometrih nas pripelje k vznožju gore. Parkiramo ob neprometni cesti tik za podvozom pod avtocesto, kjer se odcepi kolovoz za zaselek Trkulje (oznaka ob cesti). Po kilometru hoje smo v zaselku, ki ima eno obnovljeno hišo, v kateri živi prijazen Nikola. Ob njegovi hiši se prične odlično markirana pot na vrh. Če obiščete še jamo, boste za celotno pustolovščino v popolni samoti potrebovali okoli tri ure.

Prvi znanilci pomladi

Cvetoči pasji zob

Besedilo: Dušan Klenovšek¹

Zima se poslavlja, najprej v nižinah in nato vse višje. Prihod pomladi poleg višjih temperatur večini ljudi naznanjajo tudi prve cvetoče rastline.

Ker v naših gozdovih prevladujejo listopadne lesne vrste, mnoge med zelmi izkoristijo čas pred njihovim olistanjem za svojo vegetacijsko obdobje. Zakaj tako hitijo in pri tem tvegajo pomladne snežne padavine in zmrzali? Olistane krošnje namreč iz barvne mavrice, ki sestavlja sončno svetlobo, "poberejo" ravno tisti del, ki ga edino potrebujejo – rdečo svetlobo. Ta je namreč zelenim rastlinam potrebna, da lahko znotraj klorofilnih zrnec poteka fotosinteza. Za nas je pod sveže olistano bukviyo še dokaj ali povsem zadovoljivo svetlo tudi za branje, za večino rastlin pa tako rekoč popolna tema.

Med mnogimi našim bralstvom znanimi gozdnimi znanilci pomladi (trobentica, zvončka, telohi, žafran ...) je tudi vrsta, ki jo mnogi zamenjajo s ciklamo. In pri tem razmišljajo o tem, kaj je vendar narobe, saj ciklame cvetijo pozno poleti. Pa ni nič narobe s "ciklamami", saj z njimi še v sorodu niso. Le oblika, velikost in barva cvetov so tako zelo podobni. Pomladna ciklama pa je navadni pasji zob (*Erythronium dens-canis*). Če si cvetočo rastlino malo bolj natančno ogledamo, nam listi pokažejo, da to ne more biti ciklama. Namesto podkvastih, temno zelenih listov na zgornji ter rožnato barvo na spodnji strani, tu opazimo dva kopjasto oblikovana in

Zgoraj in levo: Pasji zob (*Erythronium dens-canis*) Foto: Dušan Klenovšek

nasproti nameščena lista svetlozelenih odtenkov. Tudi cvetovi niso petštevni, temveč tri. In zakaj pasji zob? Ime je rastlina kar v večini jezikov dobila po koreniki, ki po obliki spominja na pasji zob podočnik (znanstveno v latinščini *dens-canis*; angleško The dog's-tooth violet, češko Kandík psi zub, nemško Hundszahnlilie, francosko Erythrone "dent de chien", hrvaško pasji zub, italijansko Dente di Cane ...)

En sam cvet na vrhu okoli 15 centimetrov visokega stebela je sprva podoben cvetu kranjske lilije (ravni cvetni listi se zavijajo navzgor), nato pa "prevzame" podobe že omenjene ciklame. Vrsta je razširjena v Južni in srednji Evropi, preko Sibirije pa vse do Japonske. Kot mnoge pomladne vrste je tudi hortikulturno zanimiv in med brskanjem po spletu hitro najdemo ponudbo gojenih oblik. Boljše uspeva

na zakisanih predelih, zato dobro uspeva pod iglavci, na nekarbonatni kamninski podlagi, oziroma na karbonatni podlagi z debelejšo zakisano humusno plastjo.

Navadni pasji zob je kljub pogostnosti v slovenskih gozdovih zavarovana vrsta z oznako O. "Krivec" za to je naša vključitev v Evropsko unijo, saj smo ob tem morali zavarovati še marsikatero pri nas sicer pogosto vrsto (npr. vse telohe, navadnega malega zvončka in kronco). Oznaka O pa pomeni, da je za osebne namene dovoljen odvzem nadzemnih delov iz narave.

Koliko je to? Šopek velikosti, ki ga še objameta palec in kazalec. Izkopavanje in nabiranje semen pa nas seveda vodi v nasprotje z zakonodajo. Bralkam in bralcem naj zaupam, da Vam bo šopek hitro uvenel in je zato veliko boljše, da pasji zob posnamete s fotoaparatom ter na mizo (ali za ozadje zaslona računalnika) postavite njegovo digitalno podobo. Naj končam z zanimivim pisanjem v prilogi znanega slovenskega časopisa (september 2012), ki za stavkom o zavarovanosti navaja sledeče: "... maja po tleh poberemo dozorele glavice in seme posejemo na senčen in hladen prostor ...". Papir vse prenese, so rekli že naši dedje in babice. ○

¹ Kozjanski park

Piskajoče prijateljice

Zimska oprema

Besedilo: Aljaž Anderle

Nič novega ne predstavljajo, spremljajo nas že desetletja in njihovo poslanstvo se do danes ni spremenilo. Spremenil se je naš odnos do njih in v zavest so prišle kot tesne spremljevalke vsakega, ki se pozimi pogosto odpravlja v gore. Sodobni marketing vzpodbuja vse privlačnejšo vizualno podobo in odmevne oglase, ki obljublajo vse mogoče. Zato se potrošniki danes srečujemo z običajno težavo – katero izbrati in koliko plačati zanjo. Govorimo o plazovnih žolnah.

Te naprave predstavljajo osnovni del tako imenovanega plazovnega trojčka, ki ga sestavljata še plazovna lopata in sonda, ki bi si seveda tudi zaslužili več kot le omembo v tem članku, kajti razlike med njimi so pogosto še večje in bolj dramatične kot med žolnami. Pa pustimo to za kdaj drugič.

Poglejmo, kakšne žolne so najbolj priljubljene na slovenskem trgu ter kakšni sta njihova uporabna vrednost in cena. Ker je bil odziv trgovcev na povpraševanje po vzorcih zelo mešan, sem večino žoln pridobil iz lastne zaloge in zaloge prijateljev, ki so mi tudi pomagali s komentarji iz svojih izkušenj. Sam preizkus pa se ni osredotočal toliko na primerjavo golih števil in tehničnih lastnosti kot na uporabniško prijaznost in funkcionalnost – tako za zahtevne kot nezahtevne uporabnike. Nismo odkrivali tople vode z iskalnimi scenariji in merjenjem časa, pač pa smo prepoznavali posebnosti, prednosti in pomanjkljivosti, ki lahko vplivajo na odločitev za nakup. Tehnične dispozicije in strogi, enotni standardi predpisujejo žolnam določene lastnosti, ki se med seboj ne smejo bistveno razlikovati, zato so si vse žolne po velikosti in osnovni funkciji zelo podobne. Razlike pa so, kot pri mnogih stvareh, v podrobnostih.

Omejen trg, omejena ponudba

Na trgu že tradicionalno prevladuje Ortovox, ki je skozi leta postal kar sinonim za žolno. Z leti je trg rasel in z njim ponudba, vendar proizvajalcev še danes ni več kot pet. Prevladujejo nemški Ortovox, avstrijski Pieps, francoska Arva, švicarski Barryvox in ameriški BCA. Pri nas je situacija ožja in veliko večino trga pokrivajo Ortovox, Pieps in Mammut. Žolne teh treh proizvajalcev ponujajo naše največje športnotrgovske verige. Za ostale znamke se je potrebno potruditi k posameznim butičnim trgovcem oziroma jih naročiti prek spleta.

Žolne danes

Omejenost z določeno frekvenco in prilagojenost zimski uporabi že desetletja določata okvirje razvoja plazovnih žoln. V zadnjem desetletju se je zgodil doslej največji tehnološki preboj (če odmislimo uvedbo druge antene in LCD-ekrančka pred tem), ko jim je v ohišja uspelo vgraditi tri antene za kar najboljši sprejem in digitalizirati sprejemnike, s tem pa omogočiti hitrejše in zanesljivejše iskanje v zahtevnih situacijah, predvsem z razločanjem in izolacijo več prekrivajočih se signalov na majhnem prostoru (več zasutih, medsebojna bližina zasutih, neugodna

Učinkovitost žolne je v veliki meri odvisna od izurjenosti uporabnika.

Foto: arhiv Aljaža Anderleta

orientacija oddajnika itd.). Ob tem je bilo uporabniku treba posredovati čim več relevantnih informacij. S tem se je tudi manj večjim odprla možnost učinkovitega iskanja v t. i. črnem scenariju, ko je treba najti več zasutih v čim krajšem času.

Sodobne žolne v ohišju združujejo tri antene, imajo pregleden zaslon za prikazovanje podatkov o razdalji in smeri ter številu zasutih, indikator baterije, funkcijo samotestiranja, skupinskega preverjanja in senzor gibanja¹.

Ker so na trgu še vedno na voljo tudi starejše žolne, je nastala večja cenovna diferenciacija, kjer so najvišje zmogljivejše žolne, na sredini tiste z okleščeni funkcijami, namenjene manj zahtevnim ali občasnim uporabnikom, in na dnu cenovno ugodne žolne iz tehnološko polpretekle dobe, ki za učinkovito rabo potrebujejo nekaj več predznanja in vaje, so pa seveda še

¹ Senzor gibanja je namenjen avtomatskemu preklopu žolne v oddajanje, če pride do nenadnega zasutja osebe, ki išče z žolno. Pri Mammutu pa služi še za podajanje informacij o vitalnih znakih, po uradnih navodilih.

Domet iskanja, digitalni način (m)	40	50	50
Domet iskanja, analogni način (m)	70	/	/
Priporočena širina iskanja (m)	50	50	50
Samodejni preklop na oddajanje	da, avtomatski, nastavljiv interval	da, avtomatski	ne
Usmerjanje (°)	360°	180	180
Enostavnost uporabe ²	***	*****	****
Učinkovitost uporabe ³	*****	****	*****
Rezervni/analogni način	da	ne	ne
Skupinsko preverjanje	da	da	da
Prikaz števila zasutih	da (7)	da (3)	da (3)
Masa (g)	215	210	205
Cena (brez popustov) v eur	380	290	320

vedno uporabne. Te zadnje bomo iz našega pregleda izpustili, tudi zato, da spodbudimo uporabnike, da stremijo k učinkovitejšim možnostim.

Mammut Barryvox Pulse

Je ena izmed najsodobnejših žoln, namenjena predvsem zahtevnim uporabnikom, profesionalcem, ki iz nje lahko izvedejo največ. Glavne značilnosti so kompaktnost, zmogljiva programska oprema, velika prilagodljivost, odpornost na udarce in poškodbe, doseg, še posebej v analognem načinu, učinkovitost in nadgradljivost. Omogoča uporabo dveh uporabniških profilov – naprednega in osnovnega, ki nudita različne stopnje nastavitvev in prilagodljivosti. Žolna ima osvetljen zaslon z grafično matriko, kamor lahko vpišemo tudi svoje podatke. Funkcije nadzorujemo z dvema stranskima gumboma. Pulse lahko deluje v treh različnih načinih – rezervnem, analognem in digitalnem.

Rezervni način žolno spremeni v povsem analogni sprejemnik z zelo dolgim dosegom, ki omogoča delovanje tudi, če slučajno ostanemo brez zaslona (druge informacije, razen zvoka, ni).

Sicer pa lahko med običajno uporabo kadarkoli preklopimo v analogni način

dela, s čimer žolna povečamo domet v začetni fazi iskanja oziroma po potrebi prevzamemo nadzor nad občutljivostjo sprejema (še vedno imamo tudi informacijo o razdalji in smeri do najmočnejšega signala).

V digitalnem načinu dela nam Pulse dovoli preklapljanje med zaznamimi signali, pri čemer nam je za vsakega na voljo podatek o smeri in oddaljenosti. Iščemo lahko poljuben signal, odzivnost žolne je dobra, markiranje je učinkovito. Pri iskanju večje skupine zasutih nas lahko za nekaj sekund doleti signal Stop, če bo žolna morala vzpostaviti pregled nad večjim številom prekrivajočih se signalov. Žolna poleg običajnega 457 KHz oddaja še dodaten signal, t. i. W-link, ki posreduje informacijo senzora gibanja, kar lahko z drugo žolno istega tipa (ali Arva Link) sprejmemo kot informacijo, da je zasuti še živ oziroma mu bije srce. Ta funkcija je omejena na lastnike Barryvox Pulsa in Arva Linka, zato še nima splošne veljave in vrednosti. Teoretično pa bi v kompleksnih situacijah lahko omogočila triažo pri iskanju in dajanju prednosti tistim, katerih vitalni znaki so še prisotni. Programska oprema žolne je prilagojena uporabi klasičnih alkalnih baterij ali pa litijevih, ki se bolje obnesejo v mrazu in se ne razlivajo.

Prednosti: majhne dimenzije, dva uporabniška profila, analogni način dela, rezervni način dela, senzor gibanja,

360° usmerjanje, osvetljen grafični zaslon, poljubno preklapljanje med prejetimi signali, nadgradljivost, različni tipi baterij.

Pomanjkljivosti: visoka cena, kompleksnost, če želimo obvladati vse funkcije in možnosti, počasna odzivnost pri velikem številu zasutih.

Mammut Barryvox Element

Oskubljeni Pulse ponuja najpomembnejše funkcije digitalnih žoln manj zahtevnim uporabnikom, za približno 100 EUR nižjo ceno.

Element ima enako ohišje kot Pulse, vendar enostavnejše upravljanje z le enim gumbom in manj funkcij. Ohranil je najpomembnejše: razločevanje več zasutih, markiranje najdene žolne, usmerjanje po smeri in razdalji, digitalno procesiranje akustičnega signala za pomoč pri približevanju zasutemu. Žolna ima precejšen doseg in je v digitalnem načinu prej ulovila signal kot Pulse (ok. 50 m), tako hitro kot DSP in precej prej kot 3+ ali Zoom. Na veliki razdalji so oznake za oddaljenost pretirane, vendar se razlike s približevanjem izničujejo. Zvočni signal je zelo močan in se spreminja po jakosti in frekvenci, indikator smeri pa preklopi na statični prikaz pri manj kot treh metrih razdalje, kar uporabnika navaja na mikrolociranje z metodo križa. Pri tem pa na zaslonu nič kaj sugestivno tiči prikaz letališke steze, kar naj bi govorilo

² Več zvezdic pomeni enostavnejšo uporabo.

³ Več zvezdic pomeni učinkovitejšo uporabo.

Pieps Freeride,
2008

Ortovox Patroller Digital,
2008

Ortovox Zoom Digital,
2011

Ortovox 3+
2010

30	35	35	30
/	/	/	/
30	30	40	40
da, ročni, nastavljen interval	ne	da, avtomatski	da, avtomatski
180	180	180	180
***	*****	*****	****
**	**	***	****
ne	ne	ne	ne
ne	ne	ne	da
ne	ne	ne	da (3)
110	270	180	215
140	200	200	290

o nujnosti počasnega in natančnega dela. Odzivnost na spremembe razdalje ni najhitrejša, zato pri mikrolociranju ne smemo prehitro mahati z žolno sem ter tja.

Prednosti: majhno in robustno ohišje, zanesljivost, dolg doseg, enostavnost uporabe, nadgradljivost programske opreme.

Pomanjkljivosti: neintuitiven prikaz "pristajalne steze" na zaslonu v fazi mikrolociranja, neosvetljen zaslon, počasnejša odzivnost.

Ortovox 3+

Digitalna žolna s tremi antenami in z možnostjo markiranja. Njena posebnost je, da pri oddajanju samodejno vklopi tisto anteno, ki je glede na položaj zasutega usmerjena bolj horizontalno in s tem poveča domet oddajanja. Izmerjene razlike v primerjavi z drugimi žolnami na globini zasutja enega metra so bile okrog 10 m, odvisno od položaja zasutega⁴. Na kvaliteto sprejema ta funkcija nima vpliva. 3+ ima samo eno AA-baterijo, kar se malce pozna na nižji skupni masi in slabšem dosegu žolne. Ta se namreč konča pri ok. 35 metrih. Več zasutih razloči šele relativno blizu, zato

pa zanesljivo in natančno vodi od signala do signala z jasnimi zvočnimi in vizualnimi navodili. Na spremembe razdalje se odziva zelo hitro. Vse to velja za žolne 3+ s posodobljeno programsko opremo.

Prednosti: enostavno iskanje, pregleden in osvetljen zaslon, učinkovito markiranje, kompaktno ohišje, ena baterija AA.

Pomanjkljivosti: neroden uporabniški vmesnik. Za razumevanje sporočil o napakah potrebujemo navodila za uporabo ali pa dober spomin. Nepraktična stikala za upravljanje, šibkejši doseg. Samo digitalni način dela.

Ortovox s1(+)

Največja žolna na trgu, ki je najbrž imela največ predporodnih težav ob svojem prihodu na trg. Specifična oblika školjke in velik, pregleden zaslon, kjer je situacija v plazu prikazana prostorsko, glede na položaj reševalca. Tako vidimo, kako so v odnosu na nas razporejene zasute žolne. Številni simboli za različne funkcije na ekranu delajo to žolno na prvi pogled nekoliko nepregledno, vendar se je hitro navadimo, vsaj za enostavnejšo rabo. S1+ je pravzaprav nadgradnja osnovnega modela (S1), ki so mu odvzeli balast in nekoliko izpilili uporabniški vmesnik, zaradi česar je postala učinkovitejša in enostavnejša za uporabo. S1+ tako nima več merilnikov temperature, naklona in kompasa,

prikazuje poenostavljene simbole in ima dodano uporabno funkcijo selektivnega vklopa najustreznejše oddajne antene. Omogoča tudi delovanje v analognem načinu iskanja.

Prednosti: pregleden zaslon, natančno in pregledno iskanje (S1+), zanesljivo markiranje, relativno dolg domet, možnost preklopa v analogni način dela.

Pomanjkljivosti: velikost, kompleksnost, neintuitivni grafični vmesnik in nepotrebne funkcije (S1), visoka cena.⁵

Ortovox Patroller Digital

Ta žolna je naslednica D3 in je zadnji spev v liniji, ki izvira še iz stare dobre F1 izpred dvajsetih let. Kljub enakemu ohišju je najnaprednejša iz omenjene družine, ima tri antene, omogoča digitalni način dela in ponuja enostavni vizualni in slišni indikator razdalje in smeri. Doseg je drugi najkrajši med preizkušanimi žolnami. Kljub digitalnemu načinu dela in trem antenam pa Patroller ne omogoča markiranja več najdenih signalov, pač pa moramo sistematično poiskati drugega za drugim z eno izmed metod za tovrstno iskanje. Žolna nas vedno vodi do najmočnejšega izvora, pri tem pa sama prilagaja občutljivost sprejema.

⁴ Optimalni položaj antene za oddajanje je vodoraven. Navpični položaji so pri zasutih sicer precej redki, ker bi moral biti zasut pokonci. To se zgodi v pribl. 20 % primerov.

⁵ Omenjene žolne nisem dobil na test, zato se praktična opažanja nanašajo na moje izkušnje z modelom S1, posebnosti S1+ pa sem povzel po strokovni literaturi.

Prednosti: nizka cena, enostavna uporaba, zanesljivost, robustnost, kar 300 ur delovanja v oddajanju.

Pomanjkljivosti: krajši domet, nezmožnost markiranja, malo informacij na zaslonu, nezmožnost prilagajanja ali posodabljanja.

Ortovox Zoom Digital

Če je Patroller labodji spev stare linije Ortovoxovih žoln za manj zahtevne uporabnike, pa Zoom predstavlja njihovo naslednjo generacijo – cenovno ugodno in sodobno žolno za množice, zapakirano v ljubko ohišje in podprto s sodobno tehnologijo. Ohišje je sicer lepe barve in oblike, ampak v rokah se obnaša kot kos mila in rada skače iz orokavičnega prijema. Gumiran je namreč le ozek del zgornjega roba naprave. Tudi ta žolna ne omogoča markiranja posameznih signalov, zato zahteva poznavanje protokolov za iskanje več zasutih, zanesljivo pa obvlada lažne maksimume pri globoko zasutih in je hitro odzivna. Tako kot Patroller Digital ima precej majhen doseg (42 metrov po zaslonu in dobrih

30 metrov zračne črte). Gumb za preklop med iskanjem in oddajanjem je precej občutljive sorte in že z nedolžnim pritiskom lahko nehote prekinemo iskanje ter žolno preklopimo na oddajanje. Zoom premore tudi senzor gibanja, kar omogoča avtomatski preklop v oddajanje po dveh minutah mirovanja.

Prednosti: nizka cena, enostavnost, avtomatski preklop v oddajanje.

Pomanjkljivosti: nezmožnost markiranja, nezmožnost nadgradenj, nerodna oblika, nepraktičen gumb za upravljanje.

Pieps DSP

Pieps je s svojim modelom DSP (Digital Signal Processing) oral ledino na področju sodobnih digitalnih žoln. S pomočjo programskih nadgradenj je ta žolna med najboljšimi že od leta 2003, ko je predstavljala najmodernejšo na trgu. Njena posebnost so številne možnosti frekvenčnega preverjanja, med katere poleg funkcije samotestiranja spada sposobnost zaznave starih in neumerjenih oddajnikov. Naslednja

posebnost je možnost skeniranja, s katero žolna pregleda področje in pove, koliko oddajnikov se nahaja v pasovih 5, 20 in 50 metrov od nas. Ta funkcija sicer ne pripomore k hitrosti iskanja in ne vpliva na njegov potek, lahko pa nam da grobo sliko situacije v primeru več zasutih. Zanimiva je tudi možnost testiranja frekvence druge žolne, kjer pokaže odstopanja od 457 KHz in s tem morebitno potrebo po servisiranju. Standardi sicer dovoljujejo odstopanja +/- 80 Hz od osnovne frekvence.

DPS nima možnosti preklopa v rezervni ali analogni način dela, a njen digitalni domet je med največjimi, zanesljivost iskanja pa visoka. Žolna razloči do štiri zasute naenkrat in se na spremembe smeri in razdalje odziva zelo hitro in brez zastojev.

Prednosti: funkcije testiranja in preverjanja, intuitivnost uporabe, zanesljivost in hitrost, nadgradljivost.

Pomanjkljivosti: velikost, samo digitalni način dela, relativno visoka občutljivost na elektronske motnje po testu ISSW 2012.

Snežni plazovi brez meja

Na Zelenici nad Ljubeljem je 16. in 17. februarja 2013 potekal mednarodni tečaj varstva pred snežnimi plazovi, na katerem so organizatorji udeležencem posredovali teoretična in praktična znanja s področja varstva in zaščite pred snežnimi plazovi. Tečaj je sestavni del projekta v okviru operativnega čezmejnega programa Slovenija – Avstrija z naslovom Naravne nesreče brez meja. Skrb za organizacijo dogodka je prevzel Geografski inštitut Antona Melika (GIAM) ZRC SAZU v sodelovanju z vodilnim partnerjem projekta, koroško izpostavo avstrijskega Zveznega urada za meteorologijo in geodinamiko (ZAMG).

"Veliko nesreč zaradi snežnih plazov se zgodi zaradi tega, ker so ljudje slabo ali pa sploh niso poučeni o vremenskih, snežnih in terenskih razmerah," je dejal avstrijski strokovnjak za snežne plazove pri ZAMG Arno Studeregger, "zato poskušamo na predavanjih in tečajih pokazati uspešne metode pri pripravi na turo in aktivno spremljanje razmer med njenim potekom. Dogodek, kot je ta na Zelenici, je nadvse primeren za neposreden prenos teoretičnih znanj v prakso oziroma na teren." Oba dneva je predavanjem sledilo delo v zasneženi gorski pokrajini. Na tečaju so organizatorji udeležencem posredovali teoretične in praktične napotke, kako pravilno ukrepati pri povečani nevarnosti

proženja snežnih plazov. Letošnja zima je nadpovprečno snežna, zato je bila na tem območju že večkrat razglašena 4. stopnja (v enotni evropski petstopenjski lestvici), ki pomeni veliko nevarnost snežnih plazov. Opozorila za območje Zelenice, ki nastajajo v okviru mednarodnega projekta, so ena od pomembnih novosti letošnje zimske sezone. Redni Poskusni krajevni lavinski bilten za srednje Karavanke (občasne objave na <http://www.gore-ljudje.net/informacije/>, glej tudi http://www.natural-hazards.eu/bulletin/avalanche_karavanks.pdf), ki ga pripravljajo na GIAM, je namreč eden glavnih neposrednih pozitivnih učinkov projekta. Njegovo pripravo omogoča omrežje vremenskih postaj, ki v tem delu Karavank delujejo od lanske jeseni na obeh straneh državne meje med Stolom in Obirjem.

Lavinski tečaj in terenska delavnica sta le del širšega projekta Naravne nesreče brez meja, ki namenja osrednjo pozornost večji varnosti v gorah. Z njim želijo na območju Karavank opozoriti predvsem na povečano nevarnost za naravne nesreče, poleg snežnih plazov tudi na drobirske tokove, zemeljske plazove, poplave in skalne podore. Poleg obeh omenjenih sodelujeta v projektu še po en avstrijski in slovenski partner: Koroška lavinska služba (LWD Kärnten) ter Geodetski inštitut (GI) Slovenije.

Vodja tečaja in projekta Miha Pavšek: "Veseli nas, da smo tečaj zapolnili do zadnjega kotička že dva tedna pred njegovim začetkom, kar priča o aktualnosti in nujnosti tovrstnih izobraževanj in usposabljanj. Zaradi velikega zanimanja načrtujemo v naslednji zimi nove lavinske delavnice. Očitno so ljudje spoznali, kako pomembna je pri snežnih plazovih preventiva; žal so nas na to v zadnjih dveh mesecih opozorile kar tri lavinske nesreče s smrtnim izidom. Slovenija je edina država alpskega loka brez samostojne lavinske službe, ki je sicer že večdesetletna stalnica naše severne sosedice, od koder prihaja tudi vodilni partner projekta. Verjamemo, da se bodo sčasoma tudi pri nas pristojni zavedli pomena tovrstne službe ter omogočili njeno ustanovitev in redno kasnejše delovanje. O tem smo si enotni tudi vsi štirje partnerji, ki smo v projektu združili svoje moči, izkušnje in strokovno znanje." Več informacij je na www.natural-hazards.eu in na spletnih straneh lavinske službe avstrijskih zveznih dežel Koroške (<http://www.lawine.ktn.gv.at/>) in Štajerske (<http://lawine-steiermark.at/index.php?frame=home>). Pri izvedbi dogodka so pomagali gorski reševalci iz Društva gorske reševalne službe (DGRS) Tržič.

Mire Steinbuch

Pieps Freeride

Najmanjša in najcenejša žolna v našem pregledu je kot nalašč za prenašanje in za zdravje denarnice, vendar pa prinaša tudi največje kompromise v uporabnosti. V našem pregledu se je znašla predvsem zaradi precej številčne zastopanosti med Slovenci, ne pa zaradi kakšne očitne prednosti. Med vsemi omenjenimi žolnami ima najmanjši doseg, oznake na zaslonu niso najbolj točne, zaradi zgolj ene antene ne zmore dobro razločevati med lažnimi signali v primeru iskanja globoko zasutega. Da ne govorimo o možnosti iskanja več signalov in njihovega markiranja. Zato je potrebno za učinkovito delo precej dodatnega treninga. Upravljanje in nastavljanje žolne potekata preko različnih kombinacij pritiskov na edini gumb.

Freeride ima bajonetna vratca za baterijo, ki terjajo nekaj pozornosti in pazljivosti, da ne izgubimo baterije, če izklopljena žolna ni varno spravljena v svojem nosilcu, kar se je meni tudi zgodilo.

Prednosti: nizka cena, velikost.

Pomanjkljivosti: šibak sprejem, kratak doomet, nerodno upravljanje, gumb za vklop so hkrati vratca za baterijo.

Pod črto

Če bi hoteli zgornjo družčino postaviti v vrsto, bi dobili takle seznam:

- Testni zmagovalec: Pulse Barryvox. Če ga dobite na razprodaji, je to lahko dejansko tudi najboljši nakup, sicer pa bi to lovoriko pripisali Piepsu DSP.
- Najboljši nakup: Pieps DSP. Nižja cena in kljub letom še vedno zelo zanesljiva in zmogljiva žolna, zlasti z vsemi posodobitvami programske opreme.
- nato pa si po vrsti sledijo:
 - Ortovox 3+
 - Mammut Barryvox Element
 - Ortovox Zoom Digital
 - Ortovox Patroller Digital
 - Pieps Freeride

Quo vadis

Kaj pa trendi in razvoj? Tehnologija in gola realnost razmer v gorah vlečeta nekoliko v nasprotni smeri, a razvoj se seveda ne bo ustavil. Trenutno se je minituarizacija komponent umaknila težnji po izboljšanju programske opreme in integracije različnih sistemov, tako kot smo bili temu priča pri telefonih. Prva tovrstna naprava je Pieps Vector z integriranim GPS-modulom za asistenco in referenco pri kompleksnejšem iskanju, vendar z visoko ceno in tako kompliciranim uporabniškim vmesnikom, da ne moremo govoriti o revoluciji pri glavni funkciji – učinkovitosti reševanja.

V tekmo s časom

Nekaj nasvetov za konec – žolna je le en element, ki pomaga k učinkovitemu reševanju izpod plazu. Ni modni dodatek, ampak instrument, ki ga moramo znati uporabljati. Kupujemo ga v kompletu, saj učinkovito reševanje zasutega v plazu brez lopate in sonde ni mogoče. In trenirajmo!

Večina žoln je občutljivih na družčino drugih elektronskih naprav: telefonov, videokamer, GPS-ov, iPodov in podobne elektronavlake, ki jo sodobni turisti vlačimo po gorah. V razdalji manj kot 40 centimetrov ti aparati močno vplivajo na delovanje žoln v načinu iskanja, kar zelo oteži ali pa povsem onemogoči lociranje oddajnika. Zato moramo te naprave med iskanjem ugasniti ali odstraniti na zadostno razdaljo. Najmanj ena smrt v plazu je bila neposredno povezana z dejstvom, da je reševalčeva žolna zaradi telefona vztrajno kazala napačne podatke med iskanjem zasutega smučarja, zaradi česar je iskanje trajalo predolgo.

Posodobljajmo programsko opremo, saj so velike razlike med žolnami s starimi verzijami *firmwara* in najnovejšimi posodobitvami.

Če želimo pred turo s sodobno digitalno žolno preveriti delovanje drugih naprav v večji skupini, moramo uporabiti vgrajeno funkcijo skupinskega preverjanja ali t. i. *group check*. V normalnem načinu iskanja bi se žolni zaradi prevelikega števila premikajočih se signalov preprosto zmešalo in od sebe razen kakega protestnega napisa na ekranu ne bi dala ničesar. S tem v zvezi mi pride pred oči situacija na vaji na Vršiču pred leti, ko so posvečeni želeli preizkušati učinkovitost ene izmed prvih tovrstnih naprednih žoln. In to kar z iskanjem tistih, ki so jih kolegi nosili na sebi. Prav vzpodbudnih rezultatov jasno ni bilo, zaključki pa v stilu "to je vse za en d...". Ni naključje, da je bil arzenal GRS do pred kratkim še vedno pretežno založen z zastarelimi žolnami.

Povsem na koncu torej: najprej naštudirajmo navodila za uporabo in lahko bomo učinkovito uporabljali vsako žolno – do njenih omejitev seveda, ki se jih moramo ob nakupu jasno zavedati. ○

Viri:

Aljaž Anderle, 40 let piskanja v ušesih.
Steve Achelis: Beacon reviews, <http://beaconreviews.com>

Originalni katalogi in navodila za uporabo proizvajalcev

Hvala: Iglu šport in Vertical Adventures za žolne ter zimi za sneg.

VSE ZA V GORE
WWW.CLIMBERSONLY.NET

-40%
VSA OBUTEV

(slike so simbolične)
ITAK d.o.o., Tomšičevo 30A, 1000 Ljubljana

SHOP

www.tnfshop.si

Zlati cepin za življenjsko delo Kurtu Diembergerju

Letošnji zlati cepin za življenjsko delo bo prejel Kurt Diemberger (rojen 16. marca 1932), še zadnji živeči prvopristopnik na kakšen osemtisočak. Diemberger se je rodil v Beljaku in kmalu postal zelo dober alpinist, ki je s prijateljem Wolfgangom Stefanom (večkrat omenjenim v knjigi Sfinga Anteja Mahkote) opravil zelo zgodnje ponovitve vseh treh problemov Alp. To mu je odprlo vrata v Himalajo, kjer se je davnega leta 1957 z majhno avstrijsko odpravo, v kateri so bili le štirje alpinisti (Kurt Diemberger, Markus Schmuck, Fritz Wintesteller in legendarni Herman Buhl) kot prvi povzpeli na Broad Peak, leta 1960 pa je bil s soplezalci prvi človek na Daulagiriju. Na svoji prvi odpravi je bil Diemberger tudi soplezalec slovitega Hermana Buhla na Čogolisi, kjer je Buhl nato stopil na opast in padel preko stene. Kurt Diemberger tudi kasneje ni prenehal s plezanjem. Leto 1978 je bilo zanj zelo uspešno, saj se je spomladi povzpeli na Makalu, jeseni skupaj s francosko legendo Pierrom Mazeaudom na Everest, leto kasneje pa je v Karakorumu priplezal tudi na vrh Gašerbruma II. Leta 1986 je bil eden od samo dveh preživelih (drugi je bil Avstrijec Willi Bauer) alpinistov na K2 (umrlo je osem ljudi), ko je njega in njegovo soplezalko Julie Tullis pri sestopu z vrha zajelo slabo vreme. Tullisova je naslednje noči umrla, verjetno zaradi akutne višinske bolezni, Diemberger pa je sestopno kalvarijo preživel in jo odnesel z več amputacijami prstov na rokah in nogah. Diemberger je sicer magister znanosti, ekonomist, ki se je posvetil pisanju knjig in snemanju filmov o gorah.

Zima v Pakistanu

Medtem ko v času pisanja teh novic zimske odprave na Nanga

Parbatu počasi prekinjajo svoje delovanje (odnehali so Daniele Nardi in Elisabeth Revol ter David Klein in Ian Overton na diamirski strani, Joel Wischnewski na rupalski strani pa se že nekaj časa ne javlja in so ga zato začeli iskati), pa kaže Poljakom na Broad Peaku precej bolje. Prvo udarno navezo (Adam Belecki in Artur Matek) je sicer ustavila zelo globoka in široka razpoka na 7800 metrih in sta se zato obrnila, dan za njima pa sta poskušala proti vrhu tudi Maciej Berbeka in Tomasz Kowalski, a so ju obrnili močni vetrovi. Zdaj so vsi člani odprave v baznem taboru, kjer bodo trdoživi Poljaki čakali na morebitno izboljšanje vremena. Sicer so Poljaki najuspešnejša nacija v zimskem himalajizmu. Skoraj pri vsakem prvem zimskem vzponu na osemtisočake je imela prste vmes poljska odprava ali pa vsaj kakšen poljski posameznik. Le na dveh osemtisočakah ni bilo tako (na Gašerbrumu II, ki so ga prvi pozimi osvojili Richards, Moro in Urubko, in na Makaluju, na katerega sta v koledarski zimi prva pristopila Urubko in Moro). Na prvi zimski vzpon do vrha sicer čakajo še K2, Broad Peak in Nanga Parbat.

Senza piombo – prva M10 na čisti način

Od zadnjih januarskih dni je italijanska dolina Val Lunga bogatejša še za eno zelo težko kombinirano smer. Le 15 minut stran od že kar slavne Illuminati (M11+, WI 6+) je nastala nova smer istega avtorja, Avstrijca Alberta Leichtfrieda, ki se mu je pridružil rojak Benedikt Purner. Po oceni (M10 WI 5, 140 m) je sicer nekoliko lažja, a način prvenstvenega vzpona jo postavlja na svetovni vrh zahtevnosti večraztežajnih kombiniranih smeri. Celotno smer z imenom Senza piombo sta Avstrijca – ki sta sicer avtorja tudi letos večkrat omenjene smeri Centercourt (WI 7+) v Avstriji – preplezala od spodaj in to brez skalnih klinov, le s premičnimi varovali, torej metulji in zatiči. Sicer ni šlo čisto gladko, ker sta se prvič (27.

januarja) po dveh Leichtfriedovih padcih v najtežjem raztežaju na pogled preplezala raztežaj M9 s sprotnim nameščanjem varovanja. Tri dni kasneje je stvar stekla tekoče in vzpon sta v velikem slogu končala na vrhu zadnje sveče, ki pa je kljub ponižni oceni WI 4 predstavljala še največjo nevarnost. Vanjo je namreč sijalo sonce in ni bilo preveč mraz.

Umrl Ang Nima Sherpa

Icefall Doctors je ekipa Šerp, ki vsako sezono skrbi za varen prehod čez Ledeni slap na Everestu, kjer se med seraki v smeri prvopristopnikov vije pot med baznim taborom in taborom 1. Še preden pride prva odprava v bazni tabor, Icefall Doctors poiščejo najvarnejšo pot skozi ogromni labirint serakov in jo nato vzdržujejo vso sezono. Vsako zgodnje jutro jo prehodijo, popravijo, zamenjajo lestve in obnovijo fiksne vrvi. Nobena vodniška, komercialna ali pa tudi čisto športna odprava sicer ne bi bila tako uspešna, kot navadno je. Samo preberimo si strašljive zgodbe o iskanju prehodov čez Ledeni slap, ki so jih opisali npr. Messner in drugi v času, ko so morale odprave same opremljati ta zloglasni ledenik. Sedaj je iz Nepala prišla novica, da je umrl Ang Nima Sherpa, dolgoletni vodja ekipe Icefall Doctors. Vodje odprav na Everest so si edini – brez njega in njegovega moštva bi bil Everest neprimerno večji zalogaj, kot je danes.

Zimski vzpon v severni steni Trola

Znani angleški alpinist, *outdoor* avanturist, duhovit blogger, zabaven predavatelj in pisec Andy Kirkpatrick je z norveškima prijateljema Aleksandrom Gammejem in Tormodom Granheimom v drugi polovici januarja preplezal slovito steno Troll na Norveškem. Fantje so opravili prvo zimsko ponovitev

in četrto ponovitev smeri Suser Gjennom Harryland, ki je ocenjena z A3, 6, 650 m. A ozadje je mnogo zanimivejše od teh suhoparnih podatkov. Andy je smer poznal izpred dveh let, ko jo je skoraj celo soliral, za zimski vzpon pa sta se mu pridružila prijatelja Norvežana, ki se sploh nimata za prava plezalca. Eden izmed njiju pleza le v dvoranah, drugi je alpinistični smučar, noben od njiju pa še nikoli ni plezal v takšni steni. Prav tako še nikoli niso plezali skupaj. Sedaj pa so prebili 17 dni v steni in skoraj noben dan plezanja se živo srebro ni dvignilo nad –20 stopinj. Za nameček se jim je že kmalu pokvaril en gorilnik, spalne vreče so bile polne ledu, skala je bila mestoma zelo krhka in očitno nasploh ni bilo preveč udobno. Gotovo pa je bilo zabavno, saj se že pogovarjajo o novem zimskem vzponu v Trollovi steni v naslednji zimi, kljub temu da je Kirkpatrick napisal, da "je pravzaprav čudno, da niso dobili nobenih ozeblin pri tako nizkih temperaturah". Naslednji Andyjev projekt je Eiger, in sicer Ruska smer v severni steni, ocenjena z A5. Menda še letošnjo zimo.

Novice je pripravil
Urban Golob.

PISMA BRALCEV

Kdo vse je na fotografiji

Članek v januarski številki Križ na gori me je spomnil na

fotografijo v prvi letošnji številki na 52. strani, kjer je v podpisu k sliki napisano: "Janez Korenčan z družbo pred Aljažovo kapelo". Ker po naključju poznam fotografijo še od prej, vem, kdo je ta Korenčanova "družba", in prav tako si zasluži, da se jo imenuje. Torej, na levi strani je gospod s klobukom, ki kaže z iztegnjeno roko nekam gor, **Bogumil Kajzelj**, eden od piparjev. Fant s klobukom, ki stoji zraven njega, je njegov starejši sin **dr. Vladimir Kajzelj**, alpinist, ki je plezal s Klementom Jugom. Fant s klobukom, ki spredaj sedi, pa je mlajši sin **dr. Mirko Kajzelj**, tudi alpinist, avtor Našega alpinizma (1932). Za njim stoji gospa **Jelena Kajzelj**, Bogumilova žena in mama obeh fatntov. Drugo, na kar sem želel opozoriti že lani, pa se tiče članka v 5. številki lanskega letnika. Na 20. strani piše, da sta bila Tuma in Kugy rojena istega leta, 1835. Res sta bila rojena istega leta, vendar ne 1835, ampak 1858. To so sicer malenkosti, a se mi

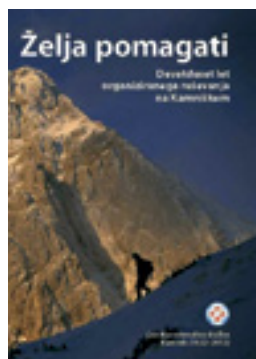
zdi primerno opozoriti nanje, da se ne bi napačne trditve ponavljale.

Franci Cimerman

LITERATURA

Želja pomagati

Želja pomagati: devetdeset let organiziranega reševanja na Kamniškem: Gorska reševalna služba Kamnik (1922-2012). Zbrala in uredila Irena Mušič Habjan. Kamnik, Gorska reševalna služba Kamnik, 2012. 268 str.

"Sam d' smo jo ršil. Tojza m'ne največje zadoščejne." (Tone Štritof, DGRS Kamnik) "Hm, čuden naslov," je priletela pripomba. "Hm, že mogoče," sem odvrnil, "vendar bolje ne bi mogel ustrezati vsebini." Kot je zapisal Cene Griljc: "Gorski reševalci smo ob vsakem času hiteli tja, kjer je bila naša pomoč nekomu še slednjič potrebna, in tja, kjer je kdo v nemoči in upanju čakal na pomoč. Pozimi v metežih, mrazu in megli, poleti v vročini, dežju in nevihtah, ponoči v trdi temi, z zaupanjem v lastne izkušnje in upanjem na košček sreče, da se včasih v nemogočih razmerah tudi sami izognemo nesreči. Ni težjega kot biti garaški pogrebec in ni lepšega od zadoščanja, da si nekomu rešil življenje, pa čeprav za ceno velikih naporov in tudi tveganj." Pred nami je deseta knjiga iz zbirke Med gorskimi reševalci, ki podrobno in zanimivo opisuje reševanje v gorah nad Kamnikom po letu 2000.

Posamezna poglavja so poleg urednice napisali protagonisti reševalnih akcij – torej reševalci. In to precej doživeto, marsikdaj tudi izpovedno, brez dlake na jeziku. Knjiga je razdeljena na več tematskih sklopov, ti pa na več poglavij. Da ni vsebina suhoparna, poskrbijo kratki opisi nezgod, ki so spretno posejani po, recimo temu, administrativnem delu. V preglednicah so razvidni razni podatki, na primer kraji gorskih nesreč, število nesreč v določenem obdobju, delež mrtvih, število reševalnih posredovanj in iskalnih akcij, število reševalcev, sodelovanje helikopterja, povprečno porabljen čas v urah itd. Uvodnim mislim sledi niz poglavij pod skupnim naslovom Društvo se predstavi. Bralec se bo seznanil z izobraževanjem in usposabljanjem gorskih reševalcev ter njihovim posredovanjem, z izjemno pomembno vlogo zdravnikov reševalcev, učinkovitostjo lavinskih psov, delom gorskih reševalcev pri gradnji zavetišča na Veliki planini

Nahrbtniki

vrhunske oblike in kvalitete!

fs®

Factory store d.o.o., Griže 125, 3302 Griže • Tel: 03 710 36 86 • E-mail: info@factorystore.si • www.factorystore.si

in zamenjavi starega bivaka na Velikih podih, s statistiko reševanj v zadnjem desetletju in drugim. Število posredovanj je v zadnjih desetletjih skokovito naraščalo. Brez pomoči helikopterja, boljših tehničnih sredstev in telekomunikacij, boljše osebne opreme in izurjenosti ter neprestanega usposabljanja in obnavljanja znanja bi bilo uspešnih akcij gotovo manj. Kajti včasih je bilo treba posredovati tudi več kot enkrat na dan. Kamniško društvo je po številu posredovanj na četrtem ali petem mestu v državi, kar pomeni povprečno dve akciji na mesec. Močno se je skrajšal tudi odzivni čas.

V naslednjem sklopu sledijo zgodbe, ki jih pripovedujejo udeleženci reševalnih in iskalnih akcij. In prav te pripovedi so tiste, ki naredijo knjigo privlačno in zanimivo. Niso napisane v stilu črne kronike, daleč od tega, temveč so podane brez olepšavanja, patetike in samo-povelečevanja. Skozi iskreno in preprosto pisanje odkrivamo veselje ob srečnem koncu in bolečino ob smrti ponesrečenca ali celo gorskega reševalca.

Mislím, da ni odveč poudariti, da reševalci včasih tvegajo več, kot so dolžni, da zavestno hodijo po robu in ga ob spletu nesrečnih okoliščin tudi prestopijo. In z one strani po navadi ni vrnitve. Iz vseh teh spisov veje nepremagljiva želja pomagati nesrečnejšem, ki jim je šlo v gorah nekaj narobe, včasih izključno zaradi njihove lahkomišelnosti, včasih zaradi drugih vzrokov.

V poglavju Lik reševalca je nekaj pogovorov z reševalci, ki razglabljajo o svojem poslanstvu in razumevanju gorske reševalne službe.

V naslednjih poglavjih so omenjeni vodje gorskih reševalcev skozi čas, umrli v zadnjem desetletju in fotografije nekdanjih in sedanjih reševalcev. In na koncu nekaj pisem, v katerih se ponesrečeni ali njihovi svojci zahvaljujejo reševalcem za njihov trud in nesebično pomoč.

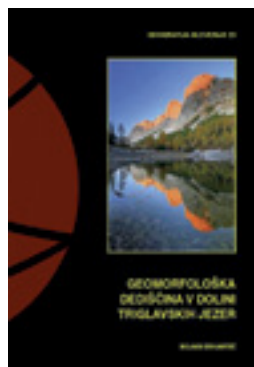
No, to je bila formalna predstavitev knjige. Pomembnejša je neformalna plat, skrita v vrsticah ali med vrsticami zgodb, ki so jih napisali reševalci. Iz

njih veje prepričanje, da je želja pomagati prirojena, del značaja. Kdor je nima, pač ne bo reševalec. Mislím, da bi morali to in podobne knjige prebrati vsi, ki hodijo po hribih ali plezajo v gorah. Morda bi potem nekateri rešeni posamezniki zmogli izustiti preprosto besedico hvala, namesto da se arogantno obnašajo do reševalcev, potem ko so jih ti potegnili iz godlje. Če sem imel pred branjem Želje pomagati pomisleke o morebitni profesionalizaciji gorske reševalne službe, jih zdaj nimam več. Naj čim dlje ostane tako, kot je - na prostovoljni bazi. Kvalitetne fotografije obdržijo visoko raven skozi vso knjigo. Pohvaliti moram urednico in lektorico, ki sta opravili svoje delo, kot se spodobi.

Mire Steinbuch

Dolina Triglavskih jezer – geomorfološki pogled

Bojan Erhartič:
Geomorfološka dediščina v Dolini Triglavskih jezer.
Ljubljana, Založba ZRC SAZU, 2012. 187 str.

Takega geomorfološkega dela, kot je Erhartičeva znanstvena raziskava Doline Triglavskih jezer, smo se vsaj strokovnjaki močno razveselili, morali pa bi se ga tudi vsi ljubitelji slovenskega gorskega sveta. Iz zelo enostavnega razloga, tega prelepega dela Slovenije ni dovolj samo občudovati, temveč ga je treba tudi spoznati. Bolje ga poznamo, raje ga imamo in bolj ga varujemo. Razlogov za veselje ob tem dogodku je še več. Obiskovalci Doline, ki jih je

iz leta v leto več, lahko v knjigi prvič na enem mestu dobijo zaokroženo informacijo o njenih najpomembnejših reliefnih značilnostih. Doslej tako celovitega geomorfološkega in geografskega opisa nekega visokogorskega predela Slovenije še nismo imeli.

Iz knjige vsakdo lahko izve "skoraj" vse o reliefu oziroma o geomorfologiji tega izjemno bogatega in značilnega visokogorskega predela. Tudi geološka zgradba je obdelana dovolj solidno, da je bralcu mogoče razumeti, zakaj je Dolina Triglavskih jezer tako pomembna naravoslovna posebnost. Erhartičevo delo omogoča primerjave z drugimi podobnimi alpskimi predeli in nas prepriča o tem, da se Dolina vsaj po pestrosti in zanimivosti kraških in ledeniških oblik, pa tudi po marsikateri geološki posebnosti lahko meri z mnogimi drugimi podobnimi alpskimi pokrajinami.

Zavest, da imamo v okviru Julijskih Alp tak naravoslovni in pokrajinski biser, nas zavezuje, da čim bolj širimo glas o njem in krepimo naravovarstvene težnje. To pa ni mogoče, kot že omenjeno, brez njegovega dobrega poznavanja. Zato bo sedaj priložnost, da se odločimo, na kakšen način posredovati obiskovalcem vsaj najnujnejše naravoslovne informacije tudi na informacijskih tablah. Sedanje so vsaj po vsebinski plati že davno preživele. Od uprave TNP in od planinskih društev, ki imajo v lasti tamkajšnje planinske kočice, upravičeno pričakujemo, da vsaj ta naš gorski biser čim prej opremijo z naravoslovnimi informacijami tako, kot se spodobi. V tem močno zamujamo in zato lahko upravičeno trdimo, da je naša planinska javnost, kar zadeva podkovanost v gorskem naravoslovju, krepko podhranjena. Ponudbe na tem področju je namreč bore malo, vsaj kar zadeva geologijo in geomorfologijo našega gorskega sveta, in to bistveno manj v primerjavi z ostalimi Alpami.

Po Erhartičevi knjigi verjetno ne bo segel vsakdo, a lahko bi jo imeli vsaj v planinskih kočah.

Obsega 185 strani na brezlesnem papirju in je razdeljena na 13 poglavij. Tekst dopolnjuje kar 87 slik in risb ter 25 preglednic. Posebej izstopajo tehnično odlične in vsebinsko bogate fotografije, s pomočjo katerih se bralec lahko pouči o marsikateri zanj novi reliefni obliki in geomorfološkem pojavu. Zanimive so tudi barvne risbe nekaterih površinskih pojavov, ki jih fotografsko ni mogoče dovolj nazorno predstaviti. Ne gre za klasično geomorfološko študijo, ki bi bila za običajnega bralca morda manj privlačna. Erhartič se je lotil Doline Triglavskih jezer z naravovarstvenega vidika, kar je novost, tako geomorfoloških kot delno tudi geoloških pojavov. Pri tem, kako jih vrednotiti po pomenu in ustrezno zavarovati, je moral premagati precej težav. Reliefne oblike v Dolini imajo lahko zelo različne dimenzije, lahko so milimetrske ali pa več stometrské. Najmanjše, kot žlebiči, škraplje in celo vrtače, je kartografsko praktično nemogoče prikazati, a prav te oblike so lahko ogrožene. Erhartičevo delo se s svojim obsegom in tehtnostjo po pravici uvršča med doslej najboljša naravoslovna dela o Dolini Triglavskih jezer. To pa je lahko dobra podlaga za izid naravoslovnega vodnika, ki ga nujno potrebujemo in po katerem bi lahko segali številni obiskovalci te prelestne pokrajine.

Jurij Kunaver

Mladinska knjiga Trgovina
Slovenska 29, Ljubljana
T: 01 2410 656,
E: konzorcij@mk-trgovina.si

Pestra izbira knjig s področja gorništvá, alpinizma, fotomonografij in potopisov

Tom Holzer & Audrey Salkeld:
THE MYSTERY OF MALORY & IRVINE

Pimlico
(prenovljena izdaja, november 2010)

(mehka vezava, 416 strani, cena 19,95 €)

Marmot®

JAKNA SPEED LIGHT

TEHNIČNA, LAHKA, ROBUSTNA IN ČISTIH LINIJ

Speed light je minimalistična jakna ki bo prevzela vse navdušence, ki iščejo učinkovito in lahko rešitev za svoje avanture. Izdelana iz Gore-Tex® Pro tkanine, je nepremočljiva, odporna na veter in odlično diha. Kapuca z ojačanim robom, širina pasu in konci rokavov se lahko enostavno prilagodijo.

Kolekcijo Marmot najdete v trgovinah:

ANNAPURNA, Krakovski nasip 4, Ljubljana
Avantura šport, Gregorčičeva cesta 19, Ilirska Bistrica
Suvel šport Nova Gorica, Trg Edvarda Kardelja 5, Nova Gorica
Cult, Dolenjska c. 350, Lavrica
Svet športa, Titova 16, Jesenice
Proklimb, Ljubljanska cesta 1, Bled

www.annapurna.si

GORE-TEX® Pro izdelki

Oblačila z GORE-TEX® Pro tehnologijo so so izdelana za maksimalno čvrstost in so namenjena brezkompromisni in dolgoročni uporabi. 3-slojna konstrukcija.

Pot in vlaga izhlapevata
Dež in veter ostaneta zunaj

Zunanji material
GORE-TEX® Membrana
Zaščitni sloj

 www.marmot.eu

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Planinska zveza Slovenije (PZS) se je v mesecu februarju intenzivno pripravljala na praznovanje 120-letnice organiziranega planinstva v Sloveniji — 120-letnice ustanovitve Slovenskega planinskega društva, katerega naslednica je PZS. Za boljše razumevanje planinske poti od začetkov do danes na spletnem naslovu <http://zgodovina.pzs.si/> najdete **časovni trak – prerez zgodovine planinstva** oziroma obiskovanja slovenskih gora in odkrivanja tujih gora s strani Slovencev. Časovni trak je nazoren pripomoček vizualiziranja ljudi in dogodkov, ki so pomembno zaznamovali gornišvo. Če drži, da je zgodovina učiteljica življenja, potem je spletna različica gorniške preteklosti sodoben pripomoček za vse, ki jih zanima gornišvo. Časovni trak na zgoščen način vabi k branju celovite, mestoma napete in vsekakor domoljubne zgodbe, brez katere bi nas bilo kot nacije vsekakor manj.

V letošnjem letu mineva 100 let od rojstva **Tineta Orla** iz Trzina, planinskega delavca, alpinista, slavista in dolgoletnega urednika Planinskega vestnika. Vestnik je urednikoval kar 30 let. Prof. Tinetu Orlu bo letos posvečenih več prireditev, med njimi 7. odprtje razstave v Slovenskem planinskem muzeju.

Na že **48. podelitvi Bloudkovih priznanj** so 12. februarja najuspešnejšim slovenskim športnikom in športnim delavcem za njihove dosežke v letu 2012 podelili Bloudkova priznanja – najvišja državna priznanja na področju športa v Republiki Sloveniji. Najvišji državni priznanji na področju športa so na predlog PZS prejeli kar trije naši reprezentanti: športna plezalka Mina Markovič Bloudkova nagrado, alpinista Nejc Marčič in Luka Stražar s prejetim zlatim cepinom v 2012 pa Bloudkovo plaketo. V začetku februarja je na PZS potekala ustanovna seja

nove – **Komisije za gorske športe PZS**; njena prva načelnica je postala Jasna Pečjak. Skladno z novim Statutom PZS, potrjenim na skupščini PZS v Ormožu 2012, je bila s koncem leta 2012 ukinjena Komisija za tekmovalno turno smučanje in postavljena nova Komisija za gorske športe (KGŠ), ki bo združevala vse gorske športe razen športnega plezanja, ki je že močno razvito v okviru samostojne Komisije za športno plezanje (KŠP). Trenutno KGŠ združuje tekmovalno turno smučanje in tekmovalno ledno plezanje, v prihodnosti pa naj bi se jima pridružila tudi planinska orientacija, ki je sedaj organizirana znotraj Mladinske komisije. KGŠ si je med nalogami zadala ureditev sistema državnih prvenstev in pokalov, promocijo rekreativnega turnega smučanja in lednega plezanja, sodelovanje z drugimi komisijami itd. Namestnik načelnice je postal Iztok Cukjati; v komisiji sta še Žiga Šter in Milan Šenk, strokovno podporo pa bo komisiji nudil Tomo Česen, sicer strokovni sodelavec KŠP.

Na Jezerskem je v začetku februarja 2013 potekal že 16. memorial Luke Karničarja in Rada Markiča, ki je štel tudi za **slovenski pokal v tekmovalnem turnem smučanju in državnem prvenstvu posamezno**. Tekme se je udeležilo 56 tekmovalk in tekmovalcev od skupaj 67 prijavljenih. Ponovno je postal državni prvak Nejc Kuhar (TTSO PD Jezersko), za njim se je uvrstil Anže Šenk (TTSO PD Jezersko) in kot tretji je v cilj prismočal Matjaž Mikloša (TSK PD Olimpik). Zadnjo nedeljo v februarju pa je na Zelenici potekala **tretja tekma za slovenski pokal** v TTS, kjer je prav tako prepričljivo zmagal naš najboljši tekmovalec v turnem smučanju Nejc Kuhar, drugi je bil Anže Šenk (TTSO PD Jezersko), tretji pa Klemen Triler (TSK Olimpik).

Tik pred začetkom svetovnega prvenstva v TTS je nova članica naše reprezentance v TTS postala prvič ženska, in sicer gorska tekačica in trenutno najboljša tekmovalka v turnem smučanju pri nas Špela Zupan.

Na svetovnem prvenstvu v **tekmovalnem turnem smučanju ISMF 2013 v Pelvouxu (9.—15. 2.)** je nastopila slovenska reprezentanca v postavi Nejc Kuhar, Matjaž Mikloša, Klemen Triler, Anže Šenk, Luka Mihelič in Špela Zupan. Dosegli so odmevne rezultate.

Četrta in hkrati predzadnja tekma svetovnega pokala v tekmovalnem lednem plezanju UIAA 2013 je potekala v Busteniju v Romuniji, tekmovalci pa že pogledujejo proti Kirovu, kjer se bodo od 8. do 10. marca najboljši pomerili za kristalne globuse. Na tekmi v Busteniju sta slovenske barve zastopala naša reprezentanta Tjaša Kosič (19. mesto v težavnosti in 10. mesto v hitrosti) in Janez Svolfšak (31. mesto v težavnosti). V Sloveniji je v Mlačici pri Mojstrani 16. februarja potekal 4. tradicionalni **Humarjev memorial**, ki je v tekmovalnem delu štel tudi za slovenski pokal v tekmovalnem lednem plezanju 2013. Ob odsotnosti reprezentantov sta slavila Nadja Kosič (ŠPO PD Jesenice) in Anže Marenče (AO PD Kranj).

23. februarja je v Izobraževalnem centru za zaščito in reševanje na Igu potekal **Zbor delegatov Komisije za varstvo gorske narave PZS**, na katerem je 20 prisotnih delegatov (od 36) izvolilo novega načelnika oz. načelnico. To je postala dr. Irena Mrak, doktorica geografije in vrhunska alpinistka.

Komisija za **alpinizem** PZS je razpisala začetni alpinistični tečaj v zimskih razmerah, ki bo potekal od srede, 20. marca, do nedelje, 24. marca 2013. Tečaj bo predvidoma na območju Zelenice.

Luka Krajnc (AO PD Celje – Matica) in Tadej Krišelj (AO PD Kamnik), člana slovenske mladinske alpinistične reprezentance, ki sta trenutno na odpravi v **Patagoniji**, sta po prvenstveni smeri The Real Kekec v Fitz Royu in odličnem vzponu na Cerro Torre po JV razu preplezala novo prvenstveno smer v El Mochu; poimenovala sta jo **Dulce de leche** po tamkajšnji sladici; 7a, 400 m, plezala 9. 2. 2013.

21. podelitev zlatega cepina (Piolets d'Or) za najboljši,

najpomembnejši alpinistični vzpon na svetu v letu 2012 bo potekala od 3. do 6. aprila 2013 v francoskem Chamonixu in Courmayeurju (Italija). Kmalu bodo znani tudi nominirani vzponi. Organizator je predstavil mednarodne žirante za izbor letošnjega zlatega cepina, med katerimi bo tudi vrhunski alpinist Silvo Karo, nominirane vzpone pa bodo obelodanili predvidoma marca. Komisija za turno kolesarstvo PZS je povabila na **Zbor turnih kolesarjev** v petek, 1. marca 2013. **Mladinska komisija** (MK) je v februarju 2013 pridobila status mladinske organizacije v javnem interesu v mladinskem sektorju in status nacionalne mladinske organizacije. **Gospodarska komisija** je pozvala planinska društva s planinskimi kočami, da jim posredujejo **statistične podatke** za njihove planinske kočice v letu 2012. V **Planinski založbi** je izšel planinski zemljevid Polhograjsko hribovje (1 : 25.000), ki je bil razprodan.

Planinska zveza je poročala o raznih aktivnostih planinskih društev in njihovih članov. Za planinska društva je pripravila tudi nove delavnice o portalu za vodenje članarine Naveza.

Zdenka Mihelič

Prvi certifikati "Okolju prijazna planinska kočica"

Certifikat "Okolju prijazna planinska kočica" prejmejo tiste planinske kočice, ki so vpisane v register planinskih koč in imajo status planinske kočice, pa tudi planinski učni centri, ki so v lasti PZS ali PD in ki s svojim celokupnim delovanjem čim manj negativno vplivajo na okolje. Takšen certifikat v obliki znaka z napisom "Okolju prijazna planinska kočica", izobešen na

vidnem mestu v koči, bo jasno sporočilo obiskovalcem, da si planinsko društvo posredno prek oskrbnika oziroma upravljavca nenehno v največji možni meri trudi, da bi bili vplivi koč na naravo v bližnji in širši okolici čim manj moteči. Za doseg tega cilja igrata glavno vlogo opremljenost koč ter usposobljenost in motiviranost osebja.

Osnovne predpostavke za podeljevanje certifikata "Okolju prijazna planinska koča" (OPPK) so: istovetnost ciljev in stremeljenj upravljavca (najemnika/oskrbnika) s cilji planinskega društva, okolju prijazno in energetsko učinkovito upravljanje planinske koč, upoštevanje vseh zakonskih predpisov, usklajenost vseh novih investicij v oskrbovalne in odstranjevalne naprave morajo z najnovejšim stanjem tehnike na tem področju, upoštevanje usmeritev in dogovorov na ravni PZS.

V letu 2011 je bila opravljena poskusna presoja 6 planinskih koč, na podlagi katere je komisija za oceno planinskih koč dopolnila vprašalnik, ki ga za podeljevanje znaka uporabljajo planinske zveze Nemčije, Avstrije in Južne Tirolske, in ga prilagodila našim planinskim kočam. Vključitev za-interesiranih planinskih društev in planinskih koč v ta program poteka izključno na prostovoljni osnovi. Vsako planinsko društvo se samo odloči, ali želi sodelovati ter s katerimi kočami želi

vzpostaviti sodelovanje. Znak "Okolju prijazna planinska koča" dobi koč za obdobje štirih let. Po tem obdobju mora planinsko društvo svojo koč ponovno prijaviti za pregled.

Na 2. konferenci o planinskem gospodarstvu, ki je bila v soboto, 26. januarja 2013, so slovesno podelili prve certifikate OPPK. Presoja planinskih koč in učnega središča je potekala v letu 2012. **Prvi prejemniki certifikata "Okolju prijazna planinska koča" so:** Koča na planini Razor (PD Tolmin), Mozirska koča na Golteh (PD Mozirje), Koča na Blegošu (PD Škofja Loka), Dom na Peci (PD Mežica), Krekova koča na Ratitovcu (PD za Selško dolino, Železniki), Kamniška koča na Kamniškem sedlu (PD Kamnik), Cojzova koča na Kokrškem sedlu (PD Kamnik), Planinsko učno središče Bavšica (PZS).

Zdenka Mihelič

Dobri temelji že kažejo sadove

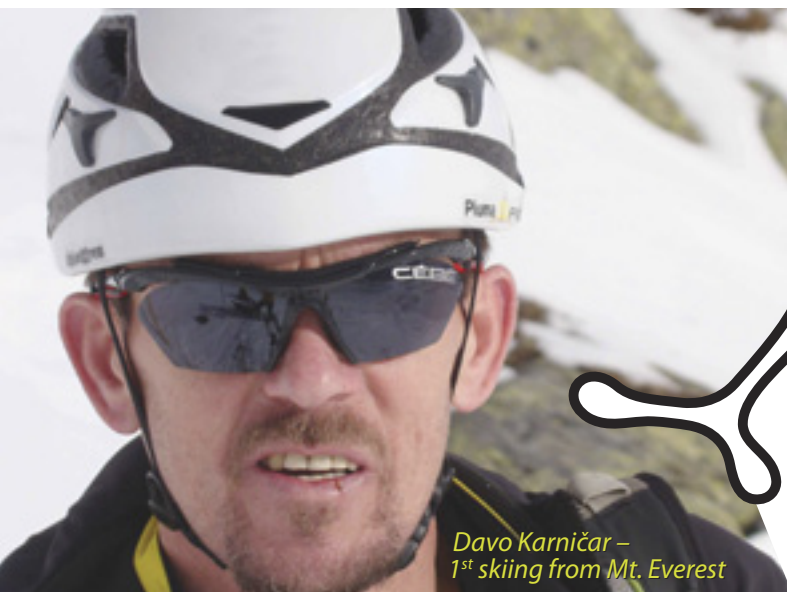
Na PZS so se 30. januarja 2013 na drugem skupnem sestanku sestali predstavniki PZS in Planinske zveze Hrvaške (HPS). Po letu dni so ugotovili, da je bila večina zastavljenih ciljev in nalog realiziranih. Predsednik Rotovnik je na kratko predstavil delovanje PZS v lanskem letu in program praznovanja 120-letnice SPD/PZS letos. Delegaciji HPS je predstavil predsednik

Na srečanju predstavnikov PZS in Planinske zveze Hrvaške (HPS)
Foto: Zdenka Mihelič

HPS Hrvoje Kraljevič. Med realiziranimi nalogami, ki so si jih zadali lani, je bilo povabilo HPS v pridruženo članstvo Združenja planinskih organizacij Balkana (BMU), zaživel je EU Mountaineering Forum, zvezi sta pripravili skupno vlogo za projekt Eko planinstvo povezuje, obe zvezi sta začeli prodajati edicije druge zveze. Izmenjali so si informacije o reciprociteti, PZS delegacija je bila prisotna na dnevu hrvaških planincev na Mljetu, hrvaška delegacija pa na slovenskem dnevu planincev v Kranjski Gori in skupina slovenskih mladih planincev se je udeležila planinske šole HPS na Velebitu. Za naprej obema zvezama ostaja pobuda o boljšem sodelovanju društev ob meji – po vzoru Srečanja planincev treh dežel. V pogovoru so ugotovili, da je bila ideja o istočasnem vzponu obeh zvez, HPS na Triglav in PZS na Dinaro,

realizirana v akciji KPD Bazovica z Reke. Sodelovanje glede urejanja evropskih pešpoti se bo nadaljevalo tudi v prihodnje, bližnjega sestanka glede E 12 v Portorožu se bodo udeležili tudi predstavniki HPS. Predstavniki HPS in PZS so ugotovili, da je vse, kar je bilo doslej narejeno, dobra popotnica za naprej. Delegaciji sta si zadali tudi nove cilje, ki jih želita uresničiti v tem letu, vse v želji po boljšem sodelovanju, čim bolj poenotenih programih usposabljanj in označevanja planinskih poti ter po približevanju slovenske in hrvaške gorske narave planincem obeh dežel. Dogovorili so se, da se bodo inštruktorji HPS udeležili nekaterih naših usposabljanj za strokovne kadre v planinstvu (za vodnike PZS, markaciste PZS, alpiniste, varuhe gorske narave), PZS pa jih bo povabila tudi na usklajevalni seminar inštruktorjev PZS.

*Davo Karničar –
1st skiing from Mt. Everest*

Inštruktorji HPS bi si radi nabrali izkušnje in prenesli dobre prakse dela PZS. Marca leto bodo znani rezultati projekta "Eko planinstvo povezuje", kjer obe strani računata na pozitiven odgovor, ki bi nedvomno spodbudil še intenzivnejše sodelovanje. Na področju planinskega gospodarstva je HPS izrazila željo po informacijah glede gradnje oziroma obnove planinskih objektov v zaščitelih območjih. Planinska zveza je za letošnje leto med želenimi cilji izpostavila sodelovanje na področju

gorskih športov, posebno pri tekmovalnem lednem plezanju in tekmovalnem turnem smučanju, kjer bi lahko obe zvezi dobro sodelovali tudi z npr. odprtimi državnimi prvenstvi. Sklenili so, da se po zaključku ciklov letošnjih tekmovalnj spomladi sestaneta obe delegaciji in začrtata delo za sezono 2013–2014. Ob skorajšnjem vstopu Hrvaške v EU Planinska zveza podpira planinstvo in gore brez meja in tako v tem duhu vidi možnost, da bi obe zvezi predlogov pristojni državni vladi predlagali odprtje

planinskih mejnih prehodov, da bi tako prosto povezali planince obeh dežel. Seznam, ki ga bodo še osvežili, trenutno vključuje (od leta 2007) 15 takih točk prehoda, Zvezi sta se pogovarjali tudi o možnosti PZS in HPS za polnopravno članstvo v BMU; sedaj sta namreč obe le pridruženi članici. Za sodelovanje meddruštvenih odborov planinskih društev in županij na hrvaški strani bosta obe organizaciji pripravili seznam zainteresiranih. Tako medsebojno sodelovanje lahko le dodatno obogati program delovanja društva, MDO PD, županije ...

Zdenka Mihelič

raziskovanj pod Migovcem in prikaz dosedanjih raziskovanj v Kaninskem pogorju. Bohinjska predstavitev bo v **Hostlu pod Voglom, Ribčev Laz 60**, v petek, 5. aprila 2013, ob 19. uri. **V info središču TNP Triglavska roža na Bledu, Ljubljanska c. 27**, pa bo predavanje in odprtje razstave v sredo, 10. aprila 2013, ob 19. uri. Razstava v info središču bo **na ogled do 31. maja 2013**.

Spominska razstava Pavel Kunaver (1889–1988)

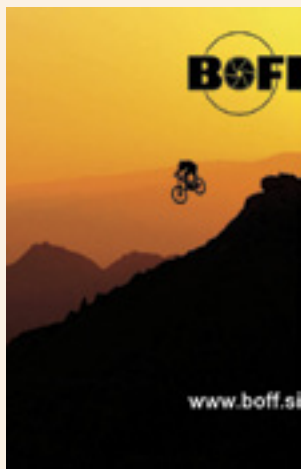
V februarju je bila v info središču TNP Triglavska roža na Bledu z odmevno okroglo mizo odprta razstava **Pavel Kunaver (1889–1988)**. V središču smo na tistih srednjih večerih, ki ob pogovoru odstirajo zanimivo življenje velikih Slovencev, že predstavili Jaka Čopa, Marijana Lipovška in Janka Ravnika. Vsi trije so naravo globoko spoštovali, vsi trije so svoje znanje radi posredovali uka željnim poslušalcem. "Kar človek dobrega in lepega ve, je dolžan posredovati mladini," je bila prav tako pogosta misel profesorja Pavla Kunaverja (1889–1988). Njegovo ustvarjanje je vrhunsko, na mnogih področjih pa celo pionirsko: profesor, alpinist, jamar, fotograf, slikar, astronom, pisec poljudnoznanstvenih člankov in knjig, prevajalec, skavt, ljubeč mož in zgleden oče 4 fantom. Večnost njegove življenjske filozofije pa se kaže tudi v besedah, ki so jih sogovorniki dr. Jurij Kunaver, Stane Peterlin, Boris Kham, Jože A. Mihelič in Janez Stergar prispevali tekom priprav in pogovora ob odprtju razstave. Da je imel neverjetno sposobnost očarati poslušalca, pripraviti ga k spoznavanju mogočnosti narave. Da je bilo njegovo občudovanje lepega prav nalezljivo. In da mu je bilo razumevanje sveta okoli nas ter spoštovanje vesoljnega stvarstva življenjsko poslanstvo in vodilo obenem. Ni bil teoretik. Z besedami J. W. Goetheja je prisegal na prakso: "Siva teorija

Podelili nagrade na 6. BOFF-u

V Stergulčevi hiši v Bovcu je od 28. do 30. decembra 2012 potekal Bovec Outdoor Film Festival, ki ga je organiziralo ŠD Drča. Program je obsegal fotografsko razstavo, filme o športnih aktivnostih na prostem in o naravi, okroglo mizo ter tridnevno *freeride* delavnico o varstvu pred plazovi in tehniki smučanja na naravnem terenu. Izmed poslanih 48 filmov iz 14 držav jih je žirija izbrala 24 iz 11 držav. Filmi so bili razdeljeni na tekmovalni in netekmovalni del. Tekmovalne kategorije so bile šport in akcija, šport in akcija – kratki film do

15 minut, narava in ekologija; v netekmovalnem delu pa sta bili dve kategoriji: era (starejši filmi) ter oglasni in reprezentativni filmi.

Nagrade za najboljši film po kategorijah so dobili: Kongo (Congo – šport in akcija) južnoafriškega kajakaša na divjih vodah Steva Fisherja; dokumentarno-umetniški film *Zakaj? Kje? Kdaj? Kako?* (narava in ekologija) režiserke Jasne Hribernik; nagrado za najboljši slovenski film je prireditelj podelil režiserju Juretu Brecljniku za film

Divji (Wild One) o Philippu Ribieri, poklicnem športnem plezalcu, ki se je rodil z okvarami rok in nog; nagrado občinstva je dobil *Mraz (Cold)* Američanov Coryja Richardsa (National Geographicov pustolovec leta 2012) in Ansona Fogla. Okrogle mize o gorskem kolesarstvu in slovenski zakonodaji so se udeležili predsednik Planinske zveze Slovenije Bojan Rotovnik, načelnik Komisije za turno kolesarstvo in član Slovenske kolesarske pobude Jože Rovnan, direktor Triglavskega narodnega parka Martin Šolar, član Odbora za gorsko kolesarstvo Kolesarske zveze Slovenije in upravljalec Fun bike parka Kranjska Gora Gorazd Stražišar, Peter Zajc iz Razvojnega agencije Koroška ter Iztok Mlekuž iz bovške krajevne enote Zavoda za gozdove. V sklopu BOFF-a je bil tudi 3. mednarodni festival snežnih skulptur Bovec – Kanin. Izbrane skupine so se pomerile v ustvarjanju skulptur na že postavljenih velikih snežnih kokah (3 m krat 3 m krat 3 m), narejenih iz stisnjene-ga snega.

Mire Steinbuch

TRIGLAVSKI NARODNI PARK

Odkritje pod Tolminskim Migovcem

Poletje 2012 je bilo za udeležence raziskovalne odprave Sledi vetra, ki je na območju Tolminskega Migovca potekala med 13. julijem in 19. avgustom 2012, zelo uspešno. Skupaj z angleškimi jamarji iz Imperial College Caving Cluba (ICCC) so si tolminski jamarji, člani Jamarske sekcije Planinskega društva Tolmin, zadali nalogo povezati sistem Vrtnarija s sistemom Mig in tako odkriti najdaljši jamski sistem v Sloveniji. Povezava je bila med raziskovanji res najdena, tako da novoodkriti jamski sistem meri 25.535 m. Velika večina na sveže raziskanih delov so že od prej znani freatični rovi, ki so na nekaterih koncih posuti s kristali. Odkrili so tudi predel, ki ponuja do sedaj največje stalaktite in stalagmite, ter neverjetno oblikovane helaktite; slednji niso ravno tipični (mišljeno za helaktite), kar ni ravno tipično za visokogorsko jamo. V aprilu 2013 Triglavski narodni park v Bohinju in na Bledu skupaj z **jamarsko sekcijo Planinskega društva Tolmin** pripravlja predstavitev

7. mednarodni festival gorniškega filma IMFF

Tudi letos si bomo lahko ogledali nekaj odličnih gorniških filmov, ki so se že proslavili na mednarodnih festivalih po svetu (filmi še niso prevedeni in podnaslovljeni): The Mountain Runners, Face aux abeilles géantes de l' Himalaya, Le village suspendu, Verticalmente démodé, BIRDMEN: The Original Dream of Flight, Bernard Bovet le vieil homme a la camera, Honnold 3.0, Im Herzen des Balkans – Auf der Suche nach dem Luchs, Petit Dru Nordwand – Der zerfallene Berg, Hanuman Airlines: Fly Over Everest in slovenski film Divji. Na festival je prispelo nekaj čez 50 filmov. V predavateljskem delu se bodo predstavili samo domači predavatelji, saj finančna situacija organizatorjem ne dopušča dražjih tujih.

Slovenski filmski center financira festivale na podlagi razpisov, vendar so bili organizatorji IMFF že dvakrat zavrženi. Zato poravnajo dolgove še za dve leti nazaj. Največja težava in strošek je prevajanje filmov, zato obstaja možnost, da jih bodo letos prevedli bistveno manj.

Od predavateljev bosta iz starejšega obdobja slovenskega alpinizma spregovorila France Zupan in Danilo Cedilnik – Den. Kako je videl gore iz ptičje perspektive med zadnjim preletom sveta, nam bo predstavil Matevž Lenarčič.

Predavali bodo tudi predstavniki mlajše alpinistične generacije. V retrospektivi je organizatorjem iz Musea Nazionale Della Montagna Duca degli Abruzzi iz Torina uspelo dobiti film Terre Magellaniche (iz leta 1933) režiserja Alberta Marie De Agostinija. Letošnji festival bo potekal v Ljubljani v Cankarjevem domu in Celju v mestnem kinu Metropol od 15. do 19. aprila 2013 ter v Domžalah v Kulturnem domu Franca Bernika od 19. do 20. aprila 2013.

Mire Steinbuch

je, zeleno je drevo življenja." Številne generacije, ki jim je profesor Kunaver z "otroku in mladini prijazno disciplino" odkrival lepote slovenske dežele in skrivnosti nočnega neba, so v zreli dobi predstavljale in še vedno predstavljajo pomemben del slovenske inteligence. Spomin na odkrivanje in doživljanje narave v spremstvu profesorja, srkanje njegovih življenjskih naukov ter stremljenje k ustvarjanju boljšega sveta skozi skavtstvo in taborništvo so bili zidaki njihove lastne osebnosti, vsakodnevno delujoče v praksi. Razstava prikazuje različna področja njegovega delovanja. V info središču vam je **na ogled do**

7. aprila 2013. Več o ostalem dogajanju pa na www.tnp.si

Majda Odar

Ob 100. obletnici rojstva Vlasta Kopača

V lanski novembrski številki Planinskega vestnika smo najavili razstavo, ki jo pripravlja Muzej novejšje zgodovine v Ljubljani. Iz muzeja so nas obvestili, da bo razstava odprta od 26. 4. do 3. 6. 2013. Tako bodo obeležili 27. april – dan odpora proti okupatorju in dan Kopačeve smrti (2006), 29. april – dan osvoboditve Dachaua ter 3. junij – dan 100. obletnice Kopačevega rojstva (1913).

Borut Peršolja

V SPOMIN

Lojze Smolej (1931–2013)

V 82. letu starosti je kranjske alpiniste in gorske reševalce zapustil Lojze Smolej. Vse življenje je bil predan goram, turnemu smučanju in reševanju v gorah. Član gorskih reševalcev je bil dobrih šestdeset let. Ni bil ekstremen alpinist, bil pa je zaljubljen v klasične plezalne smeri, kakršne so Hornova v Jalovcu, Nemška v severni steni Triglava in smeri v savinjsko-jezerskih stenah. V petdesetih letih prejšnjega stoletja je bil pravi gorski kolesar, saj se je s kolesom zapeljal na Kališče in se preko Bašelskega sedla spustil na jezersko stran do Kanonirja. Kolesaril je tudi po alpskih cestah v Visokih Turah in Dolomitih. V veliko veselje so mu bili turni smuki, še posebej ponosen je bil na spuste z vrha Grossvenedigerja, Grosslocknerja, s Kredarice itd. Kot večč obrtnik je bil izjemno spreten pri reševanju v gorah. Bil je strokovnjak za vravno tehniko, odlično se je izkazal tudi pri prvi pomoči. Vedno se je odzval, ko je bilo treba pomagati tistim, ki so v gorah potrebovali pomoč. V šestdesetih in sedemdesetih letih je postal prava reševalska legenda na smučiščih Kravca, saj je oskrbel na stotine poškodovanih smučarjev. Uspešen je bil tudi na tekmovanjih v vožnji

z akia čolnom, kjer je bil vedno med najboljšimi. Pogosto se je udeležil alpinističnih smučarskih tekmovanj, na primer pod Jalovcem na t. i. memorialu VTK ali na Kramarjevem smuku v spomin ponesrečenim v plazu. Čeprav je bil član PD Kranj dobrih sedemdeset let, je vedno zavračal planinske in tudi politične funkcije. V planinskih postojankah je opravil veliko prostovoljnih delovnih ur. Svojo izkušnost v gorniških veččinah je dokazal na alpinističnih tečajih pri Češki koči, kjer je pogosto kot prvi v navezi vodil alpinistične pripravnike. Bil je znana kranjska planinska osebnost, legenda, polna zdravega humorja. Nekateri so se samo zato odločali za njegove obrtniške vodovodne storitve, da jim je s planinskim humorjem polepšal dan. V vrstah društva GRS Kranj je z njegovim odhodom nastala praznina, kajti kljub osmim križem je še vedno prihajal na sestanke med mlade, visoko usposobljene gorske reševalce.

Franci Ekar

Franciju Cvelbarju v slovo

Leta 2012 je Planinsko društvo Trebnje izgubilo dolgoletnega predsednika Francija Cvelbarja. Bil je eden od ustanoviteljev, ki so leta 1977 v želji po osvajanju gora ustanovili Planinsko društvo Donit, to pa se je kasneje preimenovalo v Planinsko društvo Trebnje. Franci je

društvo, ki je praznovalo 35 let delovanja, vodil 32 let. Iz skromnih začetkov je preraslo v društvo s številnim članstvom, napredovalo v znanju, strokovnosti vodnikov, markacistov in postajalo vedno bolj priljubljeno. Francijeva zasluga, in žal tudi nedokončana zgodba, je planinski dom na Vrhtrebnejem, v katerega je vložil veliko energije in mnogo skrbi, saj si je neskončno želel, da bi dom zaživel v pravi planinski podobi. Zaradi omejenih finančnih možnosti je gradnja skoraj zastala, vendar je prav Franci mnoge dni preživel pri planinskem domu, načrtoval nova dela in organiziral delovne akcije, na katerih so člani društva gradili planinski dom. Na praznovanju 30-letnice društva je Franci dejal, da bo gradnjo izpeljal do konca. Žal mu to ni bilo dano.

Franci Cvelbar je bil ljubitelj planin, narave in potovanj. Bil je planinski vodnik kategorij A in B, markacist in gorski stražar; v preteklosti je bil član upravnega odbora PZS in predsednik Meddruštvenega odbora Dolenjske in Bele krajine. Deloval je tudi v radioamaterskem klubu, jamskem društvu in morda še kje. Navduševale so ga novosti, bil je kot raziskovalec, ki želi vedeti in spoznati vedno več.

Spodbujal je člane, naj tudi v planinarjenju uporabljajo novosti, kot so lavinske žolce in GPS-naprave; sodeloval je pri razvijanju smučarske palice s podaljškom (plazovna sonda za iskanje v plazovih). Pri hoji v hribe je vedno poudarjal varnost. Bil je predsednik, ki ni nikoli zahteval, da je potrebno nekaj storiti, ampak je le predlagal. In navadno se je zahvalil z besedami Jože Čopa "pa bohlonej, k smo prijatljij". Franci je z dobro voljo in nasmehom reševal težave, čeprav mu vedno ni bilo lahko. V društvu pogrešamo njegove izkušnje, preudarnost, optimistična načrtovanja in prijateljstvo.

Majda Šalehar

Arhitekt in planinec Eberhard Klaura

(1930 - 2013)

V svojem rojstnem kraju, v Železni Kapli, je 12. januarja 2013 v 83. letu starosti preminil Eberhard Klaura. Življenje je posvetil društveno-socialnemu delu in predvsem goram. Njegova zadnja pot se je končala na pokopališču v Železni Kapli, ko so ga iz kapele gorski reševalci z derezami na nogah v snežnem, ledeno mrzlem metežu v macesnovi krsti na rušju z Ojstrca - Obirja odnesli k večnemu počitku. Eberhard se je že v otroštvu zapisal lepotam gora nad gozdno mejo: vrhovom, ostenjem in zasneženim gorskim strminam. Še kot otrok je z oslom ali mulo dvakrat do trikrat tedensko oskrboval kočjo pod Obirjem. Pozneje je bil glavni pobudnik in zaslužni projektant, delavec in tesar, ko so gradili planinsko postojanko pod Obirjem. Sodeloval je pri nadelavah skoraj 170 km dolgih planinskih poti po hribovju in gorah Koroške. Njegovo znanje in delo sta bila visoko cenjena, saj se je njegova teorija vedno izkazala skozi odlično in praktično uporabo. Bil je organizacijsko prodoren, natančen in zato upoštevan kot sodelavec društev AGRE - zveze planinskih društev Koroške, v okviru katere so se med številnimi projekti uresničili tudi naslednji: nadelave meddeželnih gorskih poti, planinski popotniški zemljevidi in prizadevanja na področju planinske

kartografije (v okviru Inštituta za kartografijo Koroške). Plezališče v Košutnikovem turnu je njegov idejni in realizirani projekt. Sodeloval je tudi pri gradnji skoraj 15 km dolge gozdne ceste do Obirske kočje. Na področju Obirja je bila po njegovi zaslugi narejena izjemna vsebinsko in strokovno bogata učna pot, ki seznanja obiskovalce s floro, favno ter etnografskimi znamenitostmi teh krajev. Pri tem projektu je še posebej pomembno, da so razlage napisane tudi v slovenskem jeziku. Po njegovi zaslugi so slovenski napisi tudi na smerokazih na planinski poti okoli Košute. Eberharda Klaura so Koroški Slovenci zelo spoštovali, ker je bil človek dialoga, vedno zavzet za ohranitev slovenske kulture in jezika v zamejstvu. Torej ob ubujanju spomina na planinca in smučarja Klaura moramo še posebej poudariti, da je bil na zasedanjih AGRE edini z avstrijske strani, ki je slovenske planince podpiral pri zahtevi po dvojezičnih planinskih smerokazih na avstrijskem gorskem področju. Njegovo sodelovanje s slovenskimi alpinisti, planinci, smučarji in gorskimi reševalci z Jezerkega ter ostalih obmejnih področij je trajalo skoraj pol stoletja. Že v letu 1964 je prišlo do prvih sodelovanj, druženj in smučarskih tekmovanj pri Češki koči, ki sta jih z veliko vnemo in planinskim društvenim delom spodbujala in ohranjala skupaj z Andrejem Karničarjem. To sodelovanje se je razširilo tudi na področje notranjega slovenskega gorskega sveta, kjer so upoštevali njegove nasvete pri nameščanju čistilnih naprav, poti in fotovoltaičnih sistemov. Vedno je bil njegov cilj, kako v kar največji meri skrbeti za čistost in prvobitnost gorskega okolja. Njegov moto je bil delati za dobro planinstva. In planinstvo mu ni bilo le način življenja, temveč darilo za zdravo življenje. S trdim delom in zavzetim študijem je poskrbel tudi za ekonomsko trdnost svoje družine.

V osnovno šolo je hodil v domači Železni Kapli, gimnazijo je z odliko zaključil v Celovcu, iz študija arhitekture diplomiral na Akademiji za upodabljajoče umetnosti na Dunaju. V težkih povojnih petdesetih letih je moral prevzeti še družinsko tesarsko podjetje in opraviti poklicno šolo za tesarja, kar mu ni bilo težko, saj je vedno govoril, da delo krepi človeka. V poznejših letih je bil tudi lokalno politično aktiven in je deloval na okoljevarstvenem področju, s čimer si je prislužil nagrado zaslug za trajnostni razvoj. Klaura je dolgoročno sodeloval z občinami iz Slovenije, posebej še z občino Jezersko, kar je za sabo potegnilo veliko planinskih aktivnosti, pohodov, smučarskih gorskih tekmovanj in prijateljstev. Tudi v času slovenskega osamosvajanja je Eberhard podpiral naša prizadevanja. Bil je prisoten, ko je Slovenija postala polnopravna članica EU, prisoten je bil ob vstopu Slovenije v schengensko območje, ko smo z mejnega prehoda Jezerski vrh odstranili zapornice in napise o omejenem obmejnem gibanju na Jezerskem. Njegova zadnja pobuda, da bi po več kot 100 letih ponovno podpisali sporazum med Planinsko zvezo Slovenije in Avstrijskim turističnim klubom, se je po treh letih dogovarjanja uresničila. Novico o podpisnem sporazumu iz Slovenije in z Dunaja je prejel žal že skoraj ob svoji poslednji uri.

V veliko veselje in čast mi je bilo sodelovati in prijateljovati z Eberhardom in se hkrati od njega učiti, na kakšen način dosežemo socialno napredne cilje, ki so v korist vsem. Ob spominu na spoštovanega Eberharda Klaura naj se mu zahvalim za vse, kar je naredil za odlično sožitje med sosednjima deželama, za spoštovanje slovenstva na avstrijskem Koroškem in za vse, kar je storil za naravi prijazen odnos do gorskega sveta.

Franci Ekar

**ZIMSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.05 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

**RADIO
UNIVOX**

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

SE SLIŠIMO!

PRI NAS POSLUŠAMO

RADIO KRANJ
97,3 MHz

GORENJSKI MEČASRČEK

gorenjska televizija
www.gtv.si

www.gore-ljudje.net

dobro jutro

**Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija**

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

DOBRODOŠLI V DOBRI DRUŽBI!

KAKO LEPO JE TAM GOR V DRUŽBI VESELIH, PRIJAZNIH LJUDI, KI RADI V DOLINI PUSTIMO SKRBI.

Vzpetina, kucelj, grič, hrib, planina, gora ... vseeno, kje se sprehajate in kaj vse še imate v načrtu: imejte ob tem tudi dober občutek in varnejši korak! Včlanite se v eno od več kot 270 društev, povezanih v najbolj množično zvezo društev v Sloveniji, humanitarno organizacijo, ki deluje v javnem interesu in ki že več kot stoletje druži nas, ki radi hodimo tja gor. Slovenci smo planinski narod: kot člani planinskih društev imejte tudi vi popust pri prenočevanju v planinskih kočah doma in na tujem, nezgodno ter druga zavarovanja doma in na tujem, možnost izobraževanja, usposabljanja in druženja ter kopice drugih ugodnosti in popustov.

Samota ali družba prijaznih ljudi – vseeno, kaj iščete v planinah. V neprijaznih časih, ko se vse bolj odtujujemo drug od drugega, člani Planinske zveze Slovenije v neokrnjenem gorskem okolju na svežem zraku zagotovo dobimo tisto, po kar smo prišli. In če bi se kaj zgodilo, je občutek boljši, ko veš, da s PZS v gorah nikoli nisi sam. Zato dobrodošli med članicami in člani PZS, med vrstniki in somišljeniki, ki gremo radi v naravo in radi naredimo kaj – zanjo in predvsem zase!

www.pzs.si

